

**1. ULUSLARARASI DERGİ KARADENİZ
SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU**

**საერთაშორისო რეფერირებადი ჟურნალი
„დერგი ქარადენიზ“
სოციალურ მეცნიერებათა პირველი
საერთაშორისო სიმპოზიუმი**

**1ST INTERNATIONAL BLACK SEA JOURNAL
SOCIAL SCIENCES SYMPOSIUM**

**SEMPOZYUM ÖZET KİTABI
თეზისების კრებული**

THE BOOK OF ABSTRACTS

Editor Assoc. Prof. Dr. Vedi AŞKAROĞLU

24-26 OCAK - 2019

24-26 JAN. 2019

24-26 იანვარი, 2019

TİFLİS – GÜRCİSTAN

თბილისი – საქართველო

TBILISI - GEORGIA

SEMPOZYUM ONURSAL BAŞKANI

სიმპოზიუმის საპატიო თავმჯდომარე

HONORARY PRESIDENT

GIORGİ TSKHVEDIANI

Vice-Rector

SEU – Georgian National University

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

საორგანიზაციო კომიტეტის თავმჯდომარე

CHAIRMAN OF ORGANISING COMMITTEE

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK

Ardahan Üniversitesi

ISBN 978-9941-9552-6-6

**BİLİM ve HAKEM KURULU / SCIENTIFIC BOARD/სამეცნიერო და
სარეგენზიო საბჭო**

- Prof. Dr. A. Bican ERCİLASUN (Gazi Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Abdilhan TULEYJANOV (Ardahan Üniversitesi – Türkiye)
- Prof. Dr. Abdullah KORKMAZ (İnönü Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Abdulvahap TAŞTAN (Erciyes Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Abide DOĞAN (Hacettepe Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Adnan AKGÜN (Marmara Üniversitesi, - Türkiye)
- Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU (Marmara Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Ahmet CİHAN (Nevşehir Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Aleksander KADİRBAYEV (Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Alekseyev Anatoly NIKOLAYEVIC (RAN - Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Ali AKAR (Muğla Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (Selçuk Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Ali DUYMAZ (Balıkesir Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Ali GÜLTEKİN (Osman Gazi Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN (Muğla Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Alimcan İNAYET (Ege Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Anatoly A. BURTSEV (Ammasov Adına Yakutistan Devlet Üniversitesi)
- Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR (Karadeniz Teknik Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Ayla KAŞOĞLU (Gazi Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Aynur KOÇAK (Yıldız Teknik Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Berrak TARANÇ - Ege Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Betül KARAGÖZ (Giresun Üniversitesi- Türkiye)
- Prof. Dr. Bravina Rozalia INNOKENTYEVNA (SAHA Cumhuriyeti - Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Cemal SAKALLI (Mersin Üniversitesi – Türkiye)
- Prof. Dr. Ceval KAYA (Ardahan Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Cevat BAŞARAN (Atatürk Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Dimitri D. VASİLEV (Moskova Bilimler Akademisi - Rusya)
- Prof. Dr. Elena ARABADJİ (Melitopol Devlet Üniversitesi - Ukrayna)
- Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA (Moskova Bilimler Akademisi - Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Enver SARI (Giresun Üniversitesi-Türkiye)
- Prof. Dr. Enver TÖRE (Artvin Üniversitesi-Türkiye)
- Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi - Türkiye)

- Prof. Dr. Faruk ÇOLAK (Niğde Üniversitesi –Türkiye)
- Prof. Dr. Faruk KOCACIK (Cumhuriyet Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Figen GÜRSOY (Ankara Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Emekli)
- Prof. Dr. Fitnat KAPTAN (Hacettepe Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Gavrıl GAVRILEVIÇ FILIPPOV (NEF Üniversitesi - Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (TDK Başkanı - Türkiye)
- Prof. Dr. Hakan POYRAZ (Gazi Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Hakkı YAZICI (Kocatepe Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Halil İbrahim USTA (Ankara Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Halit ÇAL (Gazi Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU (Atatürk Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Hande BİRKALAN-GEDİK (Yeditepe Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Harun GÜNGÖR (Emekli)
- Prof. Dr. Hasan BAHAR (Selçuk Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Haydar ÖZTAŞ (Selçuk Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Hikmet KORAŞ (Niğde Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Hülya SAVRAN (Balıkesir Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Hüseyin TÜRK (Ardahan Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR (Atatürk Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN –(Osman Gazi Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU –(19 Mayıs Üniversitesi – Türkiye)
- Prof. Dr. İbrahim TÜZER (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi- Türkiye)
- Prof. Dr. İhsan BULUT (Akdeniz Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. İrina JERNİSENKO (Altai State Institute of Culture – Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. İsmail KERİMOV (Kırım Devlet Pedagoji Üniversitesi - Kırım)
- Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Muğla Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Kadir GÜLKAYRAN (İran)
- Prof. Dr. Kamil VELİ (İstanbul Aydın Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Kerem KARABULUT (Atatürk Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Kerim TÜRKMEN (Erciyes Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Laylı ÜKÜBAYEVA (Manas Üniversitesi - Kırgızistan)
- Prof. Dr. Mambetturdu MAMBETAKUN (Şincan Pedagoji Üniversitesi - Çin)
- Prof. Dr. Marika JİKİA (İvane Javakhishvili Tbilisi State University - Gürcistan)

- Prof. Dr. Mediha GÖBENLİ KOÇ (Yeditepe Üniversitesi – Türkiye)
- Prof. Dr. Medine SİVRİ (Osman Gazi Üniversitesi – Türkiye)
- Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL (Amasya Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Mehmet OKUR (Karadeniz Teknik Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Muhtar KAZIMOĞLU İMANOV (Milli İlimler Akademisi – Azerbaycan)
- Prof. Dr. Muhtar KUTLU (Ankara Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Musa ŞAŞMAZ (Niğde Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Mustafa ÖNER (Ege Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Mustafa ÜNAL (Erciyes Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Nalan BÜYÜKKANTARCIOĞLU (Hacettepe Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Natalie KONONENKO (Alberta Üniversitesi - Kanada)
- Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT (Gazi Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Necati DEMİR (Gazi Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN (Hacettepe Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Nilgün CIBLAK COŞKUN (Mersin Üniversitesi – Türkiye)
- Prof. Dr. Olga MELNITCHOUK (NEF Üniversitesi - Yakutistan - Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Orhan GÖKÇE (Selçuk Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU (Rize Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Ömür CEYLAN (Kültür Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Özdemir KOÇAK (Selçuk Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU (Hacettepe Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Perizat ABDULLAYEVA (Elfarabi Üniversitesi – Kazakistan)
- Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ (Maltepe Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ramazan ÖZEY (Marmara Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Ravşangül A. AVAKOVA (Elfarabi Üniversitesi – Kazakistan)
- Prof. Dr. Recai KARAHAN (Yüzüncü Yıl Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Remzi DEVLETOV (Kırım Devlet Pedagoji ve Mühendislik Üniversitesi - Kırım)
- Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Roin KAVRELİSHVİLİ (Samtskhe - Cavakheti Devlet Üniversitesi - Gürcistan)
- Prof. Dr. Sabahattin KÜÇÜK (Emekli)
- Prof. Dr. Serik ASILBEKULI, (Abay Üniversitesi – Kazakistan)
- Prof. Dr. Sulayman KAYIPOV (ÇUY Üniversitesi - Kırgızistan)
- Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN (Hacettepe Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Tayyar ARI (Uludağ Üniversitesi - Türkiye)

- Prof. Dr. Tina GELASHVİLİ (Samtskhe - Cavakheti Devlet Üniversitesi - Gürcistan)
- Prof. Dr. Tofiq ABDÜHASANLİ ABDÜLAZİZOĞLU (Devlet İktisat Üniversitesi - Azerbaycan)
- Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Emekli)
- Prof. Dr. Valerij BOVTUN (Altay Kray – Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Vasiliy Vasilyeviç İLLARİONOV (SAHA Cumhuriyeti -Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Victoria V. KRASNYKH (Moskova Lomonosov Üniversitesi - Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Victoria V. KRASNYKH (Kiev Bilimler Akademisi - Ukrayna)
- Prof. Dr. Vladimir Pavloviç KAZARİN (Tavria Milli Üniversitesi Rektörü – Ukrayna)
- Prof. Dr. Vladimir BELYAKOV (Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Yakup ÇELİK (Yıldız Teknik Üniversitesi - Türkiye)
- Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (Akdeniz Üniversitesi – Türkiye)
- Prof. Dr. Hayrettin İVGİN (Fahri – Türkiye)
- Prof. Dr. Nail TAN (Fahri – Türkiye)
- Doç. Dr. Ahmet İÇLİ (Ardahan Üniversitesi - Türkiye)
- Doç. Dr. Alla PAPCOVA (Komrat Devlet Üniversitesi – Moldova)
- Doç. Dr. Aygülüm AYTBAEVA (Elfarabi Üniversitesi, Kazakistan)
- Doç. Dr. Bahattin ÇELİK (Ardahan Üniversitesi – Türkiye)
- Doç. Dr. Bakıytgul KULJANOVA (Alfarabi Üniversitesi – Kazakistan)
- Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ (Erciyes Üniversitesi - Türkiye)
- Doç. Dr. Bekir ŞİŞMAN (19 Üniversitesi, Türkiye)
- Doç. Dr. Ergali ESBOSUN - (Alfarabi Üniversitesi, Kazakistan)
- Doç. Dr. Levent ÜNAL (Milli Savunma Üniversitesi – Türkiye)
- Doç. Dr. Mentay ŞAGIRBAYEV (Elfarabi Üniversitesi - Kazakistan)
- Doç. Dr. Mustafa ŞENEL (Kafkas Üniversitesi - Türkiye)
- Doç. Dr. Mutlu Deveci (Fırat Üniversitesi - Türkiye)
- Doç. Dr. Nadya TIDIKOVA (Altayistik Enstitüsü - Türkiye)
- Doç. Dr. Ranetta GAFAROVA (Ardahan Üniversitesi – Türkiye)
- Doç. Dr. Rezzan ÜNALP (Milli Savunma Üniversitesi – Türkiye)
- Doç. Dr. Semra ÇEVİK (Ardahan Üniversitesi – Türkiye)
- Doç. Dr. Şirinbek SERSENBEKULI KOYLİBAYEV (Ulittik Öner Üniversitesi – Kazakistan)
- Doç. Dr. Tamella Aliyeva (Ardahan Üniversitesi –Türkiye)
- Dr. Öğretim Üyesi Abbas KARAAĞAÇLI (Giresun Üniversitesi – Türkiye)

**DÜZENLEME KURULU / ORGANISING COMMITTEE/საორგანიზაციო
კომიტეტი**

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK - Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı
Rektör Yrd. Giorgi TSKHVEDIANI (SEU Georgian National University –
GÜRCİSTAN)

Prof. Dr. Harun DEMİRKAYA (Kocaeli Üniversitesi - TÜRKİYE)

Prof. Dr. Hayrettin İVGİN (Fahri – TÜRKİYE)

Prof. Dr. Muhtar Kazımoğlu İMANOV (Folklor Enstitüsü Müdürü -
AZERBAYCAN)

Prof. Dr. Nimetullah HAFİZ (Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi -
KOSOVA)

Prof. Dr. Valeri MOSİASHVİLİ (SEU Georgian National University –
GÜRCİSTAN)

Prof. Dr. Kadir GÜLKAYRAN (İRAN)

Prof. Dr. Natalie KONONENKO (Alberta Üniversitesi - KANADA)

Prof. Dr. Roin KAVRELİSHVİLİ (Samtskhe - Cavakheti Devlet Üniversitesi -
GÜRCİSTAN)

Prof. Dr. Erden KAZIBEK (Bilimler Akademisi - KAZAKİSTAN)

Prof. Dr. Elena ARABADJI (Melitopol Devlet Üniversitesi - UKRAYNA)

Prof. Dr. Remzi DEVLETOV (KIRIM)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (Akdeniz Üniversitesi - TÜRKİYE)

Doç. Dr. Aygülüm AYTAYEVA (Elfarabi Üniversitesi - KAZAKİSTAN)

Doç. Dr. Asılбек Temirbekoviç TOHMETOV (Kazak Dili ve Yabancı Diller
Bölümü, JENPI - KAZAKİSTAN)

Doç. Dr. Ergali Esbosun (Al- Farabi Üniversitesi - KAZAKİSTAN)

Doç. Dr. Bakıytgul KULJANOVA (Alfarabi Üniversitesi – KAZAKİSTAN)

Doç. Dr. Alla PAPCOVA (Komrat Devlet Üniversitesi – MOLDOVA)

Doç. Dr. Nadya TIDIKOVA (Altayistik Enstitüsü – RUSYA FEDERASYONU)

Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU (Ardahan Üniversitesi – TÜRKİYE)

Dr. Öğr. Üyesi Rahman ÇAKIR (Giresun Üniversitesi - TÜRKİYE)

Adem SOLAK. (HEGEM Vakfı - TÜRKİYE)

SEKRETERYA /SECRETARIAT/სამდივნო

Öğr. Gör. Eser KARADENİZ

Gela GUNİAVA

Arş. Gör. Bünyamin TETİK

Arş. Gör. Z. Hande AKATA

Akif XANSULTANLI

Merve EKİM

SEMPOZYUM PAYDAŞLARI / SYMPOSIUM SUPPORTERS/

სიმპოზიუმის პარტნიორები

Altayistik Enstitüsü (Rusya Federsyonu)

Azerbaycan Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü (AZERBAYCAN)

**Bilimler Akademisi Baytursunoğlu Dilbilim Enstitüsü
(KAZAKİSTAN)**

Bilimsel Eksen Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (TÜRKİYE)

Çerkasi Üniversitesi (UKRAYNA)

Dergi Karadeniz Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (TÜRKİYE)

DÜNYA SÖZ AKADEMİSİ

Dünya Söz Akademisi (TÜRKİYE)

El-Zehra Üniversitesi (İRAN)

HEGEM Vakfı (TÜRKİYE)

Issykköl Devlet Üniversitesi (KIRGIZİSTAN)

İslamic Azad Üniversitesi (İRAN)

Kızlar Devlet Pedagoji Üniversitesi (KAZAKİSTAN)

KÜNİB

Kafkasya Üniversiteler Birliği (TÜRKİYE)

Kültür Evreni Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (TÜRKİYE)

Çarkhe
Niloufari
Azarbaijan

Nilüfer Üniversitesi (İRAN)

SEU Gürcistan Milli Üniversitesi (GÜRCİSTAN)

UNIVERSITY OF ALBERTA
FACULTY OF ARTS

Alberta Üniversitesi

Tacikistan Milli Üniversitesi (TACIKISTAN)

University of Tabriz

Tebriz Üniversitesi (İRAN)

TABLE OF CONTENTS

Merve EKİM: “Osmanlı Ve Türkiye’de Batılılaşma Ve Modernleşme Girişimleri”	23
Assoc. Prof. Dr. Nana ZAZADZE: “Formation And Peculiarities of Selection In Organisations”	24
Assoc. Prof. Dr. Lia AKHALADZE: “Problems Related To Preservation of Cultural Heritage In Georgia”	26
Assoc. Prof. Dr. Nino MİKİASHVİLİ: “Public Procurement As One of the Levers For Improving The Business Environment”	30
Prof. Dr. Merab BERİDZE: “A Geographic Turkish Term In Meskheti Toponyms”	31
Assoc. Prof. Dr. Maka BERİDZE: “State Documents About Exile From Meskheti Region”	33
Doç. Dr. Metin Aksoy: “Federalizm Ve Avrupa Birliği’nin Bütünleşme Süreci”	35
Aff. Prof. Guranda TCHELIDZE: “A Few Words About Turkey-European Union Current Relations”	36
Prof. Dr. Omar ARDASHELİA: “On Strategic Alliance of Turkey-Georgia-Azerbaijan”	39
Assoc. Prof. Dr. Zaira TKEBUCHAVA: “The Impact of Planting Norms On the Yield of Triticale Green Mass”	42
Assoc. Prof. Dr. Tamar SHİNJİASHVİLİ: “Georgia In The World Universities Ranking System”	44
Prof. Dr. Davit CHAKHVASHVİLİ: “Ways And Means of Improving the Organisation of State Financial Regulation”	48
Assoc. Prof. Dr. Neli SESADZE: “The Characteristics of Breaking Out of Financial Crises”	50
Ayna BABAZADE: “Azize Caferzade Nesrinde Tarihi Konunun Önemi”	52

Prof. Dr. Nikoloz AKHALKATSİ: “On the Role of Border Regions In The Administration System of The Hittites”	53
Prof. Dr. Zurab KHONELİDZE: (RECTOR) “A New Strategy Towards The Solution Of Conflicts”	55
Tərlan MƏMMƏDOVA: “Çovqan İdman Oyunu Azərbaycan Folklorşünaslığında”	59
Dr. Öğr. Üyesi Ayten AHMEDOVA: “Tarihde Türk-Müslüman Kadınları”	60
Assoc. Prof. Dr. Ketino GRDZELİSHVİLİ: “One Aspect of the Connection With Baroque Style In "Davitiani"”	61
Assoc. Prof. Dr. Nino SAMCHKUASHVİLİ: “Human Resources Management In Banking Sector”	63
Assoc. Prof. Dr. Maia KUKCHİSHVİLİ: “For The Linguistic And Onomastic Research of Chikharula”	64
Prof. Dr. Zurab PAPASKİRİ: “On The National-State Self-Consciousness of The Georgians In The Byzantine Empire: Tornike Eristavi, Giorgi Mtatsmindeli, Grigol Bakurianis-dze”	66
Bircan BEKTAŞ: “Üstün Veya Özel Yetenekli Öğrencilerin Okuma Tutumlarının İncelenmesi (Rize Bilsem Örneği)”	69
Erkan BEDER: “‘Murtaza’ Romanı Üzerine Bir Deneme”	71
Assoc. Prof. Dr. Dali BETKHOSHVILI: “‘Virtuous Worker’ – Queen Ketevan”	72
Nurlana MEMMEDOVA: “Azerbaycan “Tahir Ve Zühre” Destanının Konusu Ve İdeolojisi”	75
Dr. Lia PITIURISHVILI: “Off-Shore In Global Financial System” .	76
Assoc. Prof. Dr. Ketevan TABUTSADZE: “The Function of Modal Words In Forming Modality of The Scientific Texts”	78
Assoc. Prof. Dr. Ia BURDULI: “Women And Postmodernist Tendencies In Mythological Discourse”	80
Dr. Meleyke MEMMEDOVA: “Azerbaycan Ve Anadolu’Da Topla Oynanan Çocuk Oyunları”	83

Assoc. Prof. Dr. Teimuraz GVARAMADZE: “Maintenance of Ecologically Clean Products In The Country As a Necessity of Food Security”	84
Assoc. Prof. Dr. Marekh NATENADZE – Assoc. Prof. Dr. Mariana BALASANIANI: “Feedback As An Opportunity To Develop Motivation in Foreign Language Learning Process”	86
Doç. Dr. NÜBAR HEKİMOVA: “Parapsikoloji Tedavide Halk İnançları”	88
Sahibe PAŞAYEVA: “Türk Savaş Sanatının Manas Ve Koroğlu Kökenleri”	89
Doç. Dr. Seba NAMAZOVA: “Azerbaycan Publisistikası XX. Yüzyılın Başlarında”	90
Dr. Kakha KVASHİLAVA: “Georgian Beylerbeys of Kandahar (1648-1711)”	92
Dr. Günel YUNUSOVA: “Genceli Ali Şevki`Nin Şiirlerinin Konusu” ..	96
Arş. Gör. Yakup YEŞİLYAPRAK: “Mahalli Unsurların Klasik Türk Şiirlerinin Anlam Dünyasına Katkısı”	97
Dr. Ofeliya SAMEDOVA: “Genel Refah Kavramı Ve Sosyal Ekonomik Gelişme”	98
Assoc. Prof. Dr. Vasil MOSİASHVİLİ: “The Policy of Georgian King Bagrat IV In the End of the 60s and the Beginning of the 70s in the 11th Century”	99
Prof. Dr. Roman GOGOLAURİ: “On The History of Georgian Diplomacy At The Turn of The XVth Century”	101
Prof. Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ - Yaşar SERT: “Kafkasya Ve Orta Asya Anayasal Sistemlerinde Demokrasi Ve Laiklik: Mukayeseli Bir Analiz”	104
Öğr. Gör. Halil İbrahim KÖROĞLU: “Erzurum İli Aşkale İlçesinin Müzikal Kimliği Üzerine Bir İnceleme Çalışması”	105
Elvan SALTAS: “Ardahan’ın Merkez Köylerinde Doğum Âdetleri” ..	106
Elvan SALTAS: “Ardahan’ın Merkez Köylerinde Düğün Âdetleri” ..	107

Elvan SALTAS: “Ardahan’ın Merkez Köylerinde Ölüm Âdetleri” ..	108
Rektör Prof. Dr. Akif HACIYEV: “Maarifçilik Ve Entelektüel Devrim Uygarlığın En Önemli Olayıdır”	109
Metanet İSMAYILOVA: “İngilizce Konuşan Ülkelerde Etnik-Siyasal Birliklerin Özellikleri”	110
İlham MEMMEDOV: “Etnik-Siyasal Birliklerin Temel Özellikleri Ve “Ulusal Kimlik” Kavramı”	111
Tamaz LATSABİDZE: “On The History of Cheidze Overlord In Kartli Region”	112
Dr. Öğr. Üyesi Faruk TAŞKIN: “Erzurum’da Bir Misyoner Hastanesi: Erzurum Amerikan Hastanesi”	114
Dr. Öğr. Üyesi Taylan ABİÇ: “Sabahattin İsmail’in “Bir Savaşın Tasviri” Adlı Hikaye Kitabında Sosyal Meseleler”	116
Dr. Esmira CAFEROVA: “Uluslararası İlişkiler Ve Dünyanın Etnik- Siyasal Modeli”	117
Vüsale TAĞIZADE: “Mirza Fatali Ahundzade’nin “Aldatılmış Kevakib” Eserinin Sanatsal Yapısı, Süje ve Kompozisyonu Üzerine Bir Değerlendirme”	118
Doç. Dr. Namaz MANAFOV - Dr. Maarife MANAFOVA: “Mahammad Sadıq Bay Aghabayzada – General – Mayor, Deputy Minister, Orientalist Scientist”	120
Dr. Öğr. Üyesi Caner ÇİÇEKDAĞI: “Felsefi/Eleştirel Bakışın Aydınlatıcılığı Üzerine Bir Deneme: “Modern Tarih, Modern Fizik, Modern Matematik”	122
Doç. Dr. Flora NAMAZOVA: “İlyas Efendiyev`İN Dramalarında Kullanılan Dil Ve Üslup Tekniklerinin Zenginliği”	123
Dr. Zemine GÜLÜSTANİ: “Etnografizmlerden Oluşan Etnotoponimler”	124
Öğr. Gör. Seadet AĞAKİŞİYEVA: “Hanımana Elibeyli`Nin Ahlakî- Didaktik Konulu Şiirlerinde İdea-Mazmun Özellikleri”	125

Zenfira AZİZOVA - Gulnara ABBASOVA: “The universality of Mahmoud Kashgari's "Divanu Luguati-it Turk””	126
Prof. Dr. Roin TATESHVİLİ: “Georgian Tax Reform And Increasing Economic Tendencies”	127
Prof. Dr. Valeri MOSİASHVİLİ, Assoc. Prof. Dr. Medea CHELİDZE: “The Role And Activity of Banks As The Main Participants of The Security Market In Georgia”	130
Dr. Öğr. Üyesi Doğan AKBULUT: “Melezleşme Ve Sanat”	132
РУСТЕМ КАРАМАНОВ: “Архетипы Крымской Ментальности В Прозе Айдера Османа”	134
Prof. Dr. Imeri BASILADZE, Assoc. Prof. Dr. Shalva KIRTADZE: “Pedagogical System Of Maria Montessori Viewed By Soviet Pedagogy”	135
Dr. Şükufe GOCAYEVA: “Tabunun Konumu Ve Dil Fonksiyonları” ...	137
Prof. Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ, Dr. Haktan BİRSEL: “19. Yüzyıl Gezgin Ve Misyonerlerinin Gözünden Gürcistan İzlenimleri”	138
Assoc. Prof. Dr. Davit ŞAVİANİDZE: “The Mentality And Culture Preserved In Traditional Religious Festivals (According To Materials In Adjara Ethnography Museum)”	139
Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU: “Joseph Conrad’ın Ciddi Don Kişot’ları “Lord Jim” ve “Zafer”: Şövalyelik Kodunun Kırılması”	142
Sevil İSAYEVA: “Ana Dilimiz Manevi Servetimizdir”	143
Doç. Dr. Afag RAMAZANOVA HURREMKİZİ : “Arzu Kamber” Hikayesinin Azerbaycanda Neşrleri Üzerine”	144
Yrd. Doç. Dr. Ziyafet GASIMOVA: “Sovyetler Birliği Ve Sovyetler Birliği Dağıldıktan Sonra Azerbaycan’da Ana Dili Meselesi (Türk Dili, Azerbaycan Dili Vb.)”	145
Ahmet UÇAKTÜRK, Prof. Dr. Harun DEMİRKAYA, Tülay UÇAKTÜRK: “Stratejik Karar Desteği Perspektifinden, Veri Madenciliği ve İş Analitiği Sistemleri”	147

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK: “Edip Harabi’nin Vahdetnamesi Üzerine”	148
Doç. Dr. Flora NAMAZOVA: “İsmayıl Şıhlı’nın Romanlarında Karakterin Epik Tasviri”	149
Prof. Dr. Roin KAVRELİSHVİLİ: “Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti Hükümeti Başkanı Noe Jordania Tarafından Gürcü Sefiri Svimon Mdivani’ye Türkiye Ve Avrupa İle Kurulacak Siyasi İlişkiler Hakkında Verilen Talimatlar”	150
Dr. Rahile MEMMEDOVA: “Ana Dilimizi Sevelim Ve Sevdirelim”..	152
Doç. Dr. Sönmez ABBASLI: “Karabağ Masallarının Özelliği”	153
Dr. Öğr. Üyesi Sedat BAHADIR: “The "Ene'l-Hak" Word That Is Ascribed To Mansur Al- Hallaj And The New Views And Recommendations With Qarmatism Connection”	154
Gülzana NAUANOVA: “Kozı Körpeş Bayan Sulu Destan Üzerine Bir Tahlil Denemesi”	155
Hakan BEYAZ: “İslamiyet Öncesi Türk Halk İnanışlarının Günümüz Türkiye’sinde’ki İzleri”	156
Dinara ASHİMOVA: “Er-Töstük Masalının Psikanalitik Kurama Göre İncelenmesi”	157
Doç. Dr. Ahmet ATALAY: ““Büyük Gazi İle İlgili Köşede Bucakta Kalmış Fazla Bilinmeyen Hatıralardan” Konya’nın Abditolu Köyü’nden Hacı Hüseyin Ağa’yı Ziyareti Ve Aralarında Geçen Hasbihal”	158
Arş. Gör. Ezgiya MALKOÇ: “Türkçede “Konuşmak” Sözcüğünün Anlambilimsel Çözümlemesi”	160
Gülzana NAUANOVA: “Kazak Türklerinin Halk Kültüründe Geçiş Dönem (Doğum Dönemi)”	161
Belgüzar AŞKAROĞLU: “Şiddet Kültürüne Karşı Sanatsal Yaratıcılık”	162
Belgüzar AŞKAROĞLU: “Dijital Çağda Sanat Eğitimi”	163

Olga V. SHEREMET: “Organisational And Pedagogical Conditions For Implementation of Linguo Coaching Technology In The Conditions of Educational Bilinguism”	164
Prof. Dr. Remzi DEVLETOV: “Principles of Development And Implementation of Bilingual Programs In The Conditions of Innovative Educational Platforms”	166
Dr. Öğr. Üyesi Lamia MAMMADOVA: “ABD’nin Demokrasi Teşviki Politikaları ve Renkli Devrimler”	168
Ali BEDİR: “Oltu Yöresi Maden Folkloru”	169
Arş. Gör. Hande Züleyha AKATA: “Yeni Öge ve Türkiye Türkçesinin Tarihsel Süreçleri İçindeki Durumu”	171
Öğr. Gör. Turgay AKDAĞOĞLU: “Alfa Kurt Filminin “Kahraman Monomiti” Bağlamında İncelenmesi”	172
Öğr. Gör. Turgay AKDAĞOĞLU: “Erzurumlu Âşık Sümmani’nin Şiirlerinde Ekonomik Hayat Tezahürlerinin İzleri”	173
Öğr. Gör. Selami AKIŞ: “Ekonomik Hayat Tezahürlerine Göre Âşık Davut Suları Şiirlerinin İncelenmesi”	174
Öğr. Gör. Selami AKIŞ: “Apocalypto Filmi’nin Maya Tarihi Ve Semboller Bağlamında İncelenmesi”	175
Dilek SARIKAYA: “Ekonomik Hayat Tezahürlerine Göre Ardahan Türkülerinin İrdelenmesi”	176
Dilek SARIKAYA: “Halk Hikâyesi “Kürşat Bey’in” Yapısal Çözümlemesi”	177
Doç. Dr. Meysem SAMSUN: “Heykel Sanatında Anlam Arayışı Olarak Soyutlama”	178
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem ŞAHİN: “21. Yüzyılda Türkiye-Rusya İlişkilerinin Devimsel Yönü: Enerji Güvenliği”	180
İbrahim DEMİRCİ: “Türkistan Halklarının 1924’te Bugünkü İdari Sınırlara Bölünmesi”	182
Təranə ABDULLAYEVA: “Mirze Feteli Ahundzade’Nin Yeni Alfabe Mücadelesi: İstanbul Seferi”	183

Hamid Hamid ŞİRVAN OGLU: “XIX - XX yüzyıllarda Azerbaycanlıların manevi kültürü hakkında”	185
Dr. Öğr. Üyesi Tarık DEMİR: “Latin Amerika’da Yeni Soğuk Savaş Ve Küba”	186
Джалилова Айнур: “ВЗГЛЯД НА ОХОТНИЧЬИ МИФЫ У КАВКАЗСКИХ НАРОДОВ”	187
Dr. Öğretim Üyesi Rahman ÇAKIR: “Şiddet Kaynakları Bağlamında Lise Öğrencilerinin Okul (İçİ Ve Çevresi) Aile Ve Arkadaş Çevrelerine İlişkin Şiddet Algıları (Malatya Örneği)”	188
Emrah ALTIOK: “Cengiz Aytmatov’un Eserlerine Baba Özleminin Yansımaları”	190
Emrah ALTIOK: “Öskön Danikeyev’in “Bakir” Öyküsünde Yapı ve İzlek: Eğitim ve Üretimin Önemi”	191
Prof. Dr. Şikar GASIMOV: “Azerbaycan Kültürünün Ve Biliminin Gelişmesinde İsmayılı Aydınlarının Yeri”	192
Dr. Öğr. Üyesi Tacettin Gökhan ÖZÇELİK: “Oryantalizmin Modern Versiyonu: Oto Oryantalizm”	193
Prof. Mahmud KAMALOGLU: “Aşık İslam Erdener”	194
Ismayilzade Piraga EYYUBOGLU: “People On Creative Learning Methods”	196
Öğr. Üye. Dr. Sevrа FIRINCIOĞULLARI: “Charlie’nin Çikolata Fabrikası Eserinde Bir Çocuk Gözüyle Yetişkin Dünyası”	197
Doç. Dr. İlhamə QƏSƏBOVA: “Aşiq Cəlalın Yaradıcılığında Klassik Poetik Ənənə”	198
Assoc. Prof. Dr. Irina A. ZHERNOSENKO: “Ноосферные Основания Алтайской Модели Устойчивого Развития”	199

OSMANLI VE TÜRKİYE’DE BATILILAŞMA VE MODERNLEŞME GİRİŞİMLERİ

Merve EKİM

ÖZET

Dört kıtaya yayılmış olan Osmanlı imparatorluğu ile iki kıtayı birleştiren Türkiye, politik tarihleri açısından hep kavşak konumunda farklı kültürlerin geçiş(ken) noktasında konumlanmışlardır. Bu açıdan özellikle kültürel, siyasi ve ekonomik ilişkiler bağlamında Türk düşünce tarihinde öne çıkan pek çok kavram, ilke ve eğilim birbiriyle kimi zaman çatışan/çelişen kimi zamanda bütünleşen/örtüşen kavramların ortaya çıkışına tanıklık etmiştir. Bu kavramlardan bir tanesi “Batı(cı-lık)” kavramıdır. Düşünce tarihi açısından pek çok bakış açısı ile farklı yorumlanabilen Batı bir imgeye dönüşmüş bazen dini, bazen kültürel bazen de ekonomik ve hatta teknolojik boyutları ile birçok siyasetçi ve fikir insanının tartıştığı çok boyutlu ve giderek derinleşen bir kavram olarak varlığını sürdürmüştür. Öyle ki bazı siyasal partiler tüm varlık alanlarını Batı karşıtlığına odaklayarak, anti-emperyalist, anti-Hristiyan ya da benzer bir karşı duruşu ifade eden politikalarla kendilerini tanımlarken, Türkiye Cumhuriyetinin temeli ve Osmanlı İmparatorluğunun son dönemleri Batılılık/Batılılaşma tarzında bir eksene oturtulmuştur. Halkın tercihleri, yaşama biçimleri, gelenek içinde kendilerini konumlandırmaları, eğilimleri gibi pek çok unsur Batıya göre kendilerini hangi tarafta konumlandıklarıyla bağlı hale gelmiştir. Bu açıdan bu çalışmada, öncelikle Osmanlı döneminde ortaya çıkan Batının siyasi, ekonomik, sosyal, edebi ve teknolojik boyutları kısa bir değerlendirmeye tabi tutularak, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarına denk düşen Batı algısının nasıl yeni boyutlara evirildiği açıklanacak ve önemi ve etkileri üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Türkiye, batılılaşma, siyasal yapı.

საკადრო პერსონალის შერჩევის ფორმირება და
თავისებურებანი ორგანიზაციაში
ასოცირებული პროფესორი ნანა ზაზაძე

**FORMATION AND PECULIARITIES OF SELECTION IN
ORGANISATION**
Assoc. Prof. Dr. Nana ZAZADZE

მოკლე შინაარსი

ადამიანური რესურსების მართვის სამსახურის მთავარი მიზანი საწარმოს სათანადო ცოდნისა და გამოცდილების მქონე მუშაკებით დაკომპლექტება და მათი შესაძლებლობების სრული რეალიზაციაა. თანამედროვე პირობებში საწარმოს ხელმძღვანელობა საკადრო პოტენციალის ფორმირების პროცესში იყენებს სხვადასხვა ინსტრუმენტებს. ეს არის ერთ-ერთი უდაოდ მთავარი და მნიშვნელოვანი საკითხი ორგანიზაციისთვის, რამდენადაც ორგანიზაციის მიერ მაღალ-კვალიფიკაციური კადრების ოპტიმალური გამოყენება უზრუნველყოფს ორგანიზაციის წარმატებას. ისინი გეგმავენ, ახორციელებენ სამუშაო პროცესს და ინარჩუნებენ მის სასიცოცხლო ციკლს. სწორედ ამიტომ ორგანიზაციის მართვაში უმნიშვნელოვანესი ადგილი უკავია ადამიანური რესურსების მართვის სამსახურს, რომლის წინაშეც მუდმივად დგას საკითხი: თუ რა მეთოდებია აქტუალური და სამართლიანი პერსონალის შერჩევის დროს. კადრების არჩევის აქტუალური პრობლემები, მისი თეორიული მნიშვნელობა და პრაქტიკული ღირებულება აყალიბებს სამუშაო სტრუქტურას, ვაკანტურ თანამდებობებს და საბოლოოდ შესაბამის შრომით ხელშეკრულებებს.

პრობლემა, რომელიც მდგომარეობს სწორად შერჩეულ კადრებთან მიმართებაში განსაკუთრებულად აქტუალურია

თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, რამდენადაც ის უმთავრეს როლს თამაშობს ორგანიზაციის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაში.

ნაშრომის მიზანი არის შეისწავლოს კადრების შერჩევის პროცედურები და მთავარია ამოცანაა, განსაზღვროს ამ მეთოდების ეფექტურობა საწარმოს საქმიანობაში.

მიმაჩნია, რომ სწორად შერჩეული ადამიანური რესურსები იცავს ორგანიზაციას როგორც შიდა, ისე გარე საფრთხეებისაგან, ამაღლებს მის რეპუტაციას და ამის გათვალისწინებით ორგანიზაცია წარმატებას აღწევს.

წინამდებარე სტატიაში განხილული და შესწავლილია ადამიანური რესურსების შერჩევის ძირითადი პროცედურები. აქვე გაანალიზებულია როგორც ტრადიციული, ისე არატრადიციული შერჩევის ეტაპები. განხილულია საზღვარგარეთის ქვეყნებშიარსებული გამოცდილება; ადამიანური რესურსების მართვის სამსახურის მიერ კადრების მოზიდვის (რეკრუტირების) პროცესი, შიდა და გარე წყაროები და ბოლოს ჩამოყალიბებულია შერჩევის მეთოდების დადებითი და უარყოფითი მხარეები.

აქედან გამომდინარე ვასკვნით, რომ შერჩევის მეთოდები არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას ერთ ფორმატში, რადგან კომპლექსური მიდგომა სხვადასხვა მეთოდების გამოყენებისა უფრო მეტად ეფექტურია.

**კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის პრობლემები
საქართველოში
ასოცირებული პროფესორი ლია ახალაძე**

**PROBLEMS RELATED TO PRESERVATION OF CULTURAL
HERITAGE IN GEORGIA
Associate Professor Dr. Lia AKHALADZE**

მოკლე შინაარსი

ეროვნული იდენტობის საყოველთაოდ აღიარებული სიმბოლოებია - საერთო ენა, რელიგია, მატერიალური კულტურა, საერთო წარსული და წეს-ჩვეულებები. მათ შორის მატერიალურ კულტურას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ეროვნული იდენტობისა და კულტურის წარმოჩენის თვალსაზრისით, ფაქტობრივად, იგი ამა თუ იმ ერის ნაციონალური იდენტობის მარკერია. აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია, ყველა ერი ცდილობს გაუფრთხილდეს იმ კულტურულ მემკვიდრეობას, რომელიც მისი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე განთავსებული, განურჩევლად კონფესიური კუთვნილებისა და პირველ რიგში ახდენს, ამ ძეგლების აღრიცხვას, ქმნის თითოეული ძეგლის არქეოგრაფიულ აღწერილობას და აკონსერვებს, ან რესტავრაციას უკეთებს მათ და ამზადებს საილუსტრაციოდ.

კარგა ხანია, ჩვენს ქვეყანას კონფლიქტურ რეგიონებში (აფხაზეთი, ე. წ. სამხრეთ ოსეთი) კულტურული მემკვიდრეობის დაცვასთან დაკავშირებით პრობლემები აქვს. გარდა ამისა, ჩვენი მეზობელი სახელმწიფო საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ძეგლების საკმაოდ სოლიდურ ნაწილს თავის კულტურულ მემკვიდრეობად აცხადებს და ეს საკითხი ოფიციალურ დონეზეც დაისვა. საკითხის ამ დონეზე დასმა, უკვე წარმოადგენს ჩვენი მხრიდან ათეული წლების მანძილზე განხორციელებული წაყრუების პოლიტიკის შედეგს. როცა ამ

სახის პრობლემა დგას იგი თავისთავად არ მოგვარდება და მას აუცილებლად სჭირდება პრევენცია, როგორც აკადემიურ ასევე დიპლომატიურ დონეებზე.

მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით, პრევენცია უკვე დაგვიანებულად მიგვაჩია, საჭიროა ახლა მაინც განხორციელდეს გარკვეულ ღონისძიებათა ციკლი, რომელიც ხელს შეუწყობს საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის საკითხებს. კერძოდ,

1. განხორციელდეს კულტურის კონცეფციის ფუნდამენტალური გადახედვა რადგან მემკვიდრეობა არ წარმოადგენს რამდენიმე ადამიანის საკუთრებას, იგი ერის საკუთრებაა და ცივილიზირებულ ქვეყნებში ასეთი საკითხები საყოველთაო განხილვის საგანი ხდება. კონცეფცია ღიად უნდა უჭერდეს მხარს კულტურის ძეგლების პოპულარიზაციას საერთაშორისო არენაზე.

2. შეივსოს და დაზუსტდეს ეროვნული კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხა, „გაგზედოთ“ და მასში შევიტანოთ მატერიალური კულტურის ის ძეგლები, რომლებიც დაცვას საჭიროებენ (აღნიშნულ ნუსხაში შეტანა ნიშნავს, რომ სახელმწიფო პასუხისმგებლობას იღებს მათ დაცვაზე).

3. სამთავრობო სამეცნიერო ფონდებმა მკაფიოდ განსაზღვრონ კვლევის პრიორიტეტული მიმართულებები და ერთ-ერთ ძირითად პრიორიტეტად განისაზღვროს საქართველოს მატერიალური კულტურის ძეგლების კვლევა და პოპულარიზაცია. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს აფხაზეთის, ე.წ. სამხრეთ ოსეთის, სამცხე-ჯავახეთის და ქვემო ქართლის მატერიალური კულტურის ძეგლების კვლევისა და პოპულარიზაციის საკითხებზე;

4. სახელმწიფოს პოლიტიკა უნდა იყოს ღია და გაბედული - ჩვენ არ ვდავობთ მატერიალური კულტურის ძეგლების ეთნიკურ ან კონფენსიურ კუთვნილებაზე. ძეგლების კონფენსიური კუთვნილების საკითხს სწავლობს მეცნიერები და არა სახელმწიფო მოხელეები.

5. სახელმწიფო დონეზე უნდა დაისვას საკითხი აფხაზური, ოსური, სომხური, აზერბაიჯანული, თურქული კულტურების შესწავლის შესახებ და ამ კუთხით უნდა განხორციელდეს მიზანმიმართული პოლიტიკა;

6. ერთხელ და სამუდამოდ დაზუსტდეს დღემდე მოღწეული საქართველოს ძველი არქიტექტურული ძეგლების სია და შეიქმნას კატალოგი, რომელიც ინტერნეტში განთავსდება შესაბამისი მოკლე არქეოგრაფიული აღწერილობებით ქართულ, ინგლისურ და რუსულ ენებზე. არქეოგრაფიულ აღწერილობებში აუცილებლად უნდა იყოს მითითებული ძველი არქიტექტურული ძეგლის ენა - ანუ ეპიგრაფიკული მასალა. (ამ საკითხზე საბჭოთა პერიოდში და ახლაც მუშაობს რამდენიმე ინსტიტუცია და მათი საქმიანობა კრიტიკას ვერ უძლებს).

7. გამორჩეული ყურადღება მიექცეს ეპიგრაფიკულ ძეგლებს, რადგან ქვის წერილობითი ძეგლს განსაკუთრებული ისტორიული დატვირთვა აქვს სადავო საკითხების არგუმენტირების პროცესში.

8. განხორციელდეს რადენიმე გადაცემა, ან გადაცემათა ციკლი აფხაზეთის, ე.წ სამხრეთ-ოსეთის, სამცხე - ჯავახეთის, ქვემო ქართლის ძეგლებზე. ეს თემა პრიორიტეტული უნდა იყოს საზოგადოებრივი მაუწყებლისთვის.

9. სახელმწიფომ დააფუძნოს და დააფინანსოს ყოველწლიური მუდმივ მოქმედი სიმპოზიუმი, რომელიც ხელს

შეუწყობს რეგიონის კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების კვლევას, დაცვასა და პოპულარიზაციას.

კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის საკითხი უნდა გახდეს სამეცნიერო დიპლომატიის მნიშვნელოვანი ნაწილი და გამოყენებული იყოს, როგორც კონფლიქტების გადაწყვეტის ალტერნატიული პერსპექტივა. ამ კონტექსტში ხაზგასმით უნდა წარმოჩნდეს საქართველოს სახელმწიფოს პოლიტიკა სამეცნიერო დიპლომატიის კუთხით: ჩვენ არ ვდაობთ ოპონენტებთან, ჩვენ ვიკვლევთ, ვიცავთ და პოპულარიზაციას ვუწევთ.

საკვანძო სიტყვები: ეროვნული იდენტობა, კულტურული მემკვიდრეობა, ძეგლების დაცვა და პოპულარიზაცია.

სახელმწიფო შესყიდვები, როგორც ბიზნეს-გარემოს
გაუმჯობესების ფაქტორი
ასოცირებული პროფესორი ნინო მიქიაშვილი

**PUBLIC PROCUREMENT AS ONE OF THE LEVERS FOR
IMPROVING THE BUSINESS ENVIRONMENT**

Assoc. Prof. Dr. Nino MIKIAŠVILI

ABSTRACT

Macroeconomic regulation is an important lever for the economic growth and development, and it may be realized in various main directions. Whether these directions are made active or passive, depends on the level of the country development and ongoing political-economic goals. For small developing economies, innovation-based development is important. One of the ways to stimulate innovation processes may be the kind of state procurement management, which will support the introduction of modern technologies and techniques and modern methods of organizational management in the country. The changes, achieved results and set perspectives in this direction in Georgia must be interesting for the countries with similar challenges.

The work, on the one hand, considers the influence of the financial and legal support of the state structures on the development of a concrete small economy (economies) and on the other side, considers to what extent the existence or absence of a competitive environment may lead to the economic growth.

The support by the state structures, first of all, means state procurement management, stimulation of the introduction of innovative technologies and improvement of business environment.

Keywords: Public Procurement, Competitiveness, Macroeconomics, Business environment, Small economy.

ერთი თურქული გეოგრაფიული ტერმინი მესხეთის
ტოპონიმიაში
პროფესორი მერაბ ბერიძე

A GEOGRAPHIC TURKISH TERM IN MESKHETI
TOPONYMS
Prof. Dr. Merab BERIDZE

მოკლე შინაარსი

მესხეთი დღევანდელი სამცხე-ჯავახეთის და ისტორიული ტაო-კლარჯეთის საერთო სახელია. მესხეთი დიდ როლს თამაშობდა საქართველოს ისტორიაში, ამიტომ მისი ტოპონიმის შესწავლა ატულურია ქრთულ ონომასტიკაში. საქართველოს ეს კუთხე საუკუნეების განმავლობაში ექცეოდა ხოლმე ოსმალეთის ადმინისტრაციის სფეროში, რის გამოც იქმნებოდა ოსმალურ-თურქული ონომასტიკა ან ითარგმნებოდა ქართული საკუთარი სახელები.

ერთი ასეთი სახელი არის **თაფა (Tapa)**, რომელსაც შეესატყვისება ქართული **თავი**. **თაფა - Tapa (ლიტერატურული თეფე – Tepe)** თურქულში გორაკის აღმნიშვნელი ტერმინია. ასეა ძირითადად მესხეთის ტოპონიმიაში, მაგრამ არის შემთხვევები, როდესაც იგი ცვლის გორაკის თავს, მის ერთ ნაწილს. გორაკს, მთას შეიძლება ჰქონდეს გვერდი, ძირი, ფერდობი, თავი, რომლის აღნიშვნაც შეიძლება თურქული თაფას საშუალებით.

ერთ-ერთ უძველეს ეპოსთან, კერძოდ „ამირანის თქმულებასთან“ არის დაკავშირებული ჯავახეთის **ამირანის გორა**, რომელსაც აქვს მეორე, პარალელური სახელი **თავშანთაფა**, რაც სიტყვა სიტყვით კურდღლის გორას ნიშნავს. ამ შემთხვევაში, მართალია, დენოტატი ერთია, მაგრამ სხვადასხვა ენამ სხვადასხვაგვარი რესურსი გამოიყენა ტოპონიმის სახელდების

დროს. ერთ შემთხვევაში ეპოსი, ხოლო მეორე შემთხვევაში ზოონიმის საშუალებით მოხდა სახელდება. შეუძლებელია, ამ შემთხვევაში თარგმანი ყოფილიყო და მიგვეღო, ვთაქვათ, ამირანთაფა, რადგან ორი სხვადასხვა ენობრივი საშუალება არის გამოყენებული.

რუსეთის მმართველობის პერიოდში გაჩნდა ახალი სახელი კონკურენტი, რომელმაც გამოიყენა თურქულენოვანი მასალა და დაურო რუსული სუფიქსი, ასე მივიღეთ **ტავშანკა**. ნაშრომში გაანალიზებული იქნება ისეთი ტოპონიმიური მასალა, რომელშიც **თაფა** არის გამოყენებული ან ცალკე, დამოუკიდებლად, ან კომპოზიტის შემადგენელ ნაწილად.

საკვანძო სიტყვები: მესხეთი, ტერმინი, თაფა, ამირანის გორა, თავშანთაფა, ტავშანკა.

**მესხეთიდან დეპორტაციასთან დაკავშირებული სახელმწიფო
დოკუმენტები
ასოცირებული პროფესორი მაკა ბერიძე**

**STATE DOCUMENTS ABOUT EXILE FROM MESKHETI
REGION
Assoc. Prof. Dr. Maka BERIDZE**

მოკლე შინაარსი

საბჭოთა სახელმწიფო აღარ არსებობს, თუმცა დეპორტაციის შედეგები დღემდე აქტუალურად იჩენს თავს და მათი გადაწყვეტა ხშირად იარაღი ამა თუ იმ პოლიტიკოსის ხელში. სიმართლე ერთია, თუმცა მისი დადგენა, შესწავლა და სერიოზული, მიუკერძოებელი ანალიზია საჭირო.

ჩვენი მოხსნების მიზანია, მსმენელს გავაცნოთ ჩვენს ხელთ არსებული ოფიციალური დოკუმენტური მასალის ნაწილი, რომელიც ეხება 1944 წელს საქართველოდან მოსახლეობის დეპორტაციას. მასალა, რომელსაც განვიხილავთ არის სახალხო კომისრების, სსრკ-ის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის, შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატებისა და სსრკ-ის სახელმწიფო უშიშროების, ასევე საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში დაცული ოფიციალური დოკუმენტები.

კვლევისას გამოყენებულია აღწერის, შეპირისპირების, შედარებისა და ანალიზის მეთოდები.

ყურადღებას ვამახვილებთ რამდენიმე საკითხზე: დოკუმენტების მიხედვით, რა არის დასახელებული გასახლების მიზეზებად და რა მიზანს ემსახურებოდა გასახლება? როგორც მასალის ანალიზიც ცხადყოფს, დეპორტაციის მიზეზად იკვეთება სახელმწიფოს თავდაცვითი ნაბიჯი ისეთი ქმედებების აღსაკვეთად, როგორცაა ბანდიტიზმის გამოვლენა, ფაშისტური

რეჟიმის მხარდაჭერა, მოსახლეობის მხრიდან იმ ეროვნებასთან თვითიდენტიფიკაცია, რომელთანაც მიმდინარეობდა, ან სამომავლოდ შეიძლებოდა დაწყებულიყო საომარი მოქმედებები და ასე შემდეგ. სამთავრობო აქტებში მცდელობაც კი არის ისეთ კითხვებზე პასუხის გაცემისა, როგორიცაა, ვთქვათ, რატომ გამოდიოდნენ საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ ამა თუ იმ ხალხების გარკვეული ჯგუფები.

რა ჰქონდა საფუძვლად მათ უკმაყოფილებას და შეიძლებოდა თუ არა სავარაუდო შედეგების აცილება სხვაგვარად. ყველა ამ კითხვაზე პასუხი არ შეიძლება იყოს ცალსახა და მარტივი. არც ერთი მარტივი სიტყვა მაჰმადიან ქართველებზე, რა თქმა უნდა, ეს შემთხვევითი არ არის. დღევანდელი გადასახედიდან კარგად ჩანს, რომ ეს საბჭოთა იმპერიის მიერ ჩადებული ხანგრძლივ მოქმედებაზე გათვლილი კიდეც ერთი ნაღმი იყო, რომელიც, მართლაც, დღემდე მოქმედებს. გავაწლები და გადასახლებაში მოყოლილი არა ერთ ქართველს მოუწია ქართველობის დაცვა და დამტკიცება, სამშობლოში დასაბრუნებლად ბრძოლა – ეს უკეთეს შემთხვევაში, უარეს შემთხვევაში მათ შთამომავლებს დასჭირდებათ იმის დამტკიცება, რომ სხვა ეროვნების წარმომადგენლებთან ერთად მათი ქართული სისხლის წინაპრებიც გაასახლეს, რომ ისინი ქართველები არიან და სამშობლომ ქართველებად უნდა დაიბრუნოს.

საკვანძო სიტყვები: მესხეთი, დეპორტაცია, საბჭოთა სახელმწიფო, სახელმწიფო დოკუმენტები.

FEDERALİZM VE AVRUPA BİRLİĞİ’NİN BÜTÜNLEŞME SÜRECİ

Doç. Dr. Metin AKSOY

ÖZET

Kavram olarak Federalizm egemenliğin organizasyonu ile ilişkilendirilmektedir. Bu ilişki otonomi, katılım, birlik ve çeşitlilik gibi biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Federalizm politik olarak ortak organizasyonun yeni ve yeniden biçimlendirilmesi amacına hizmet etmektedir. Bu bakımdan federalizmi bir bütün olarak kabul etmek yerine ön kabullere dayanan ve farklı yorumları olan yaklaşım olarak değerlendirmek gerekmektedir. Örneğin Federalizm Amerikan geleneğinde her bir merkezi gücün kuvvetlendirilmesi düşüncesine dayanırken Almanya’da her bir eyaletin hukukunun korunması düşüncesine dayanmaktadır. Avrupa bütünleşme tarihinde de Federalizm hem anlayış hem de yaklaşım bakımından önemli tartışmalara neden olmuştur. Kimileri AB bütünleşmesini Alman geleneğine göre olması gerektiğini öne sürerken, kimileri de Ulusal Devletler Federasyonu olarak şekillenmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. AB’nin anayasal gelişiminde de ortak egemenlik gücün kullanılması bakımından üye ülkelerin oldukça geniş otonomilerinin korunmasını önceleyen federalizmin sıkı etkileri görülmektedir. Fakat AB’de görülen bu özellik Federalizmin kavramsal olarak biçimlendirdiği eyalet sistemlerine benzememektedir. Federalizm kavramı AB hukukunda bulunmamaktadır. Gerçi 1992 yılında Maastricht antlaşmasının öncesinde bütünleşme sürecinin “Federal Birlik” kavramı ile ilişkilendirilmesi düşünülmüş ancak İngiltere’nin karşı çıkmasıyla antlaşmaya girmesi engellenmiştir. Ancak AB bütünleşme sürecini anlamada Federalizmin diğer bütünleşme teorilerinden daha fazla açıklayıcı olduğu görülmektedir. Çalışmanın amacı Federalizmin Avrupa Bütünleşme süreci üzerindeki etkilerini ve hukuksal durumunu anlamaya yöneliktir. Bu konuda yapılan tartışmalar ve uygulamalar ile konunun anlaşılması sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Bütünleşme, Federalizm, Anayasa, Antlaşmalar.

**რამდენიმე მოსაზრება თურქეთისა და ევროკავშირის
მიმდინარე ურთიერთობის შესახებ
აფილირებული პროფესორი გურანდა ჭელიძე**

**A FEW WORDS ABOUT TURKEY-EUROPEAN UNION
CURRENT RELATIONSHIP
Aff. Prof. Guranda TCHELIDZE**

მოკლე შინაარსი

თურქეთის რესპუბლიკის მიერ თითქმის 100 წლის წინ დასახული მიზანი ვესტერნიზაციისა და ევროპეიზაციის შესახებ, მიღწეული შედეგებისა და რიგი პრობლემების მიუხედავად, დღესაც აქტუალური რჩება და, უპირველეს ყოვლისა, ეს საკითხი ევროკავშირთან ურთიერთობას შეეხება.

ევროკავშირისაკენ მიმავალი გზა მარტივი არ ყოფილა. 1963 წელს მაშინ ჯერ კიდევ ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებასთან გაფორმებულმა ასოცირების შეთანხმებამ, 1996 წლიდან თურქეთ-ევროკავშირის საბაჟო კავშირის ამოქმედებამ, თურქეთი ვერ მიიყვანა ევროკავშირში გაწევრიანების საბოლოო მიზნამდე. 1987 წელს თურქეთის მიერ შეტანილი განაცხადი ევროკავშირის სრულუფლებიან წევრობაზე ჯერაც არ არის დაკმაყოფილებული. თურქეთმა არაერთხელ მიიღო ბრიუსელისაგან პასუხი, რომ იგი ვერ აკმაყოფილებს „კოპენჰაგენის კრიტერიუმებს“, რადგან სახეზეა პრობლემები კვიპროსში, ქვეყნის შიგნით ადამიანის უფლებებისა და კანონის უზენაესობის დაცვის სფეროში. თურქეთში ბევრი მიიჩნევს, რომ ევროკავშირის ზედმეტად მკაცრი მიდგომა ქვეყანასთან მიმართებაში, მიკერძოებულია და ეს არის ე.წ. პირობითობის რღვევა და განპირობებულია არა

მითითებული პრობლემებით, არამედ ცივილიზაციური სხვაობით. თუმცა აღნიშნული მოსაზრების საწინააღმდეგოდ შეიძლება ითქვას, რომ საბაჟო კავშირის შექმნით ევროპის ქვეყნებმა დაადასტურეს, რომ რელიგიური განსხვავება ინტეგრაციისათვის ხელისშემშლელი ფაქტორი არ არის.

დღევანდელი გადმოსახედიდან თურქეთ-ევროკავშირის ურთიერთობა შესაძლოა შეფასდეს, როგორც რთული წლების დინამიკა, რაზეც გავლენა იქონია 2016 წლის 15 ივლისის სამხედრო გადატრიალების მცდელობამ, ქვეყანაში დაწყებულმა რეპრესიებმა, სიტყვისა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების შეზღუდვამ, რეფერენდუმმა საკონსტიტუციო ცვლილებების შესახებ, პრეზიდენტის უფლებამოსილების გაზრდამ, ვადამდელი საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნების დანიშვნამ. თურქეთში არსებულმა პოლიტიკურმა მდგომარეობამ და ურთიერთობების გამწვავებამ ამერიკის შეერთებულ შტატებთან, გავლენა იქონია ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესებაზეც; ასევე რუსეთთან მჭიდრო პოლიტიკური ურთიერთობების დამყარებამ, თურქეთის მხრიდან გაეროს, კონკრეტულად კი უშიშროების საბჭოს რეფორმის მოთხოვნამ, დააფიქრა ევროპის სახელმწიფოები გაეგრძელებინათ თუ არა დებატები თურქეთის ევროკავშირში გაწევრიანების თაობაზე. წამყვანი წევრი-სახელმწიფოების პოზიცია იყო ნეგატიური, თუმცა ვეთანხმებით ზოგიერთი წევრის პოზიციას, რომ, პირიქით, მოლაპარაკების პროცესი უნდა გაძლიერდეს, რომ თურქეთს მიეცეს ევროპულ ფასეულობებთან დაახლოების და ქვეყნის ცხოვრების ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანის შესაძლებლობა. მართალია, პროგრესი ამ ორ აქტორს შორის იყო ნელი, მაგრამ მოლაპარაკების პროცესი უნდა განვიხილოთ როგორც იმპულსი და შესაძლებლობა

შემდგომი განვითარებისათვის. 2015 წელს საბაჟო კავშირის მოდერნიზება თითქოსდა წარმოადგენდა ალტერნატივას გაწევრიანებისათვის, მაგრამ საბაჟო კავშირი არის გაწევრიანების მხოლოდ ნაწილი. გაწევრიანების ერთ-ერთ ნაბიჯს წარმოადგენს ასევე მიგრანტთა კრიზისის მართვაში თურქეთის როლი და ევროკავშირთან შესაძლო უვიზო მიმოსვლის პერპექტივა.

საინტერესოა მოსაზრებები, რომლებიც უკავშირდება ე.წ „ახალ ორბიტას“ ბრიტანეთისა და თურქეთის საერთო სტატუსთან მიმართებაში. მაგრამ ამ ვარაუდის განსაზღვრა რთულია, რადგან ბრიტანეთის საკითხი ჯერ კიდევ გადაწყვეტის პროცესშია. თუმცა არის საუბრები ლონდონსა და ანკარას შორის საერთო კონსულტაციების დაწყების თაობაზე ბრექსიტის დასრულების შემდეგ, რაც ადვილი შესაძლებელია, თუმცა უკვე ათეული წლების განმავლობაში აღებული კურსი ევროპის კავშირში გაწევრიანებაზე, ვფიქრობთ, რომ დარჩება უცვლელი, რადგან გაწევრინება რჩება ორივე მხარის მთავარ მიზნად და არც ერთი მსგავსი ნაბიჯი, თუნდაც ეკონომიკური ინტეგრაცია, ვერ უზრუნველყოფს თანაბარ შესაძლებლობებს ვერც ევროკავშირისა და ვერც თურქეთისათვის.

საკვანძო სიტყვები: თურქეთი, ევროკავშირი, ბრიუსელი, საბაჟო კავშირი, ბრექსიტი.

**თურქეთ-საქართველო-აზერბაიჯანის სტრატეგიული
ალიანსის საკითხისათვის
პროფესორი ომარ არდაშელია**

**ON STRATEGIC ALLIANCE OF TURKEY-GEORGIA-
AZERBAIJAN
Prof. Dr. Omar ARDASHELIA**

მოკლე შინაარსი

სამხრეთ კავკასიის ქვეყნები და კერძოდ, საქართველო XVIII-XIX სს. მიჯნიდან ჯერ რუსეთის იმპერიის, ხოლო შემდეგ საბჭოთა რუსეთის გავლენის სფერო იყო. 1991 წლიდან სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ მისი საგარეო პოლიტიკა სწრაფ ტრანსფორმაციას განიცდის. მაგრამ გარეშე ძალების აქტიურობა პოლიტიკური და ეკონომიკური ზეგავლენის მოპოვების მიზნით, საქართველოს და ზოგადად მთელი რეგიონის განვითარებასა და სტაბილურობის პროცესს გარკვეულ საფრთხეებს უქმნის.

სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებს ნაციონალური უსაფრთხოების საკითხებში განსხვავებული პოზიციები აქვთ: მაგალითად, საქართველო ორიენტირებულია დასავლეთთან მჭიდრო პარტნიორული ურთიერთობების ჩართულობაზე, რომლის ერთ – ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი საერთაშორისო უსაფრთხოების გაძლიერების მიზნით, ნატოს სტრუქტურების ინტეგრირებაშია. გარდა ამისა, საქართველო განიხილება როგორც დასავლეთის ძირითადი დასაყრდენი სამხრეთ კავკასიაში, რაც მიუხედავად რუსული პოლიტიკური წნეხისა, მას საშუალებას აძლევს, ჰქონდეს დასავლეთის ძლიერი მხარდაჭერა ქვეყნის სუვერენიტეტის დაცვაში. საქართველო, მიუხედავად იმისა, რომ არ არის ნატოს წევრი სახელმწი-

ფო აღიქმება, როგორც სანდო არა წევრი პარტნიორი და მონაწილეობს ალიანსის ეგიდის ქვეშ განხორციელებულ სამშვიდობო თუ ანტიტერორისტულ საქმიანობაში. აზერბაიჯანი ცდილობს დასავლეთთან კარგი ურთიერთობების შენარჩუნებას, მაგრამ გარკვეულ დისტანციას იჭერს მიუხედავად იმ გარემოებისა, რომ მისი ენერგომატრებლების უდიდესი ნაწილი გათვლილია ევროპულ ბაზარზე. აზერბაიჯანული მხარე მიიჩნევს რომ მისი სახელმწიფოს არაბლოკური სტატუსი პოლიტიკური მანევრირების მეტ საშუალებებს მისცემს და ეს მისი ფრთხილი, მოზომილი პოლიტიკის შედეგია. რადიკალურად განსხვავებული პოზიცია აქვს სომხეთის ხელისუფლებას. ისინი ღია პრორუსულ პოლიტიკას ატარებენ, თუმცა უკანასკნელ დროს შეინიშნება დასავლეთისკენ სწრაფვაც.

ასეთი განსხვავებული პოლიტიკური მისწრაფებების არსებობის ვითარებაში, საჭიროა რეგიონალური თანამშრომლობის ახალი პლატფორმის მომზადება, რომელიც ხელს შეუწყობს სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების უსაფრთხოების ახალი კონცეფციის შემუშავებას, გაზრდის თურქეთის როლს გეოეკონომიკური და სტრატეგიული უსაფრთხოების საკითხებში და მხარს დაუჭერს მშვიდობის შენარჩუნებას რეგიონში.

სამხრეთ კავკასია, სადაც რამდენიმე სეპარატისტული კონფლიქტია, მრავალი რეგიონალური და საერთაშორისო ძალის ინტერესების არეალს წარმოადგენს. არსებული ვითარება გვკარნახობს, რომ ეკონომიკური და სტრატეგიული უსაფრთხოების უზრუნველყოფისთვის აუცილებელია მოხერხდეს მყარი ეკონომიკური, პოლიტიკური და სამხედრო თანამშრომლობის ჩამოყალიბება თურქეთს, საქართველოსა და აზერბაიჯანს შორის. ეს თანამშრომლობა ოფიციალური დოკუმენტების დონეზე, უკვე საფუძველჩაყრილია, მაგრამ საჭიროა მისი გაფართოება და რეალიზაცია.

ნაშრომში რეგიონალური უსაფრთხოების კუთხით განხილულია თურქეთ-საქართველო-აზერბაიჯანის სტრატეგიული პარტნიორობა, რომელიც ითვალისწინებს სამხრეთ კავკასიის უსაფრთხოების მყარი არქიტექტურის შექმნას, რაც აუცილებელია მსოფლიოს ახალი საფრთხეების იდენტიფიცირებისა და მათი პრევენციის მზაობისთვის. სამხრეთ კავკასიაში რეგიონალური უსაფრთხოების თვალსაზრისით თურქეთის როლის გაძლიერება უზრუნველყოფს ბალანსის პოლიტიკას რუსეთთან მიმართებით. სამხრივი თანამშრომლობა განამტკიცებს მჭიდრო ურთიერთობებს შეიარაღებულ ძალებს შორის საერთო მიზნებისა და ინტერესების ეფექტურად შესრულებისათვის. ამ თანამშრომლობის ფარგლებში ძირითადი ყურადღება ეთმობა რეგულარულ სამხრივ წვრთნებსა და სწავლებებს. გარდა ამისა, თანამედროვე ეტაპზე, თურქეთ - საქართველო-აზერბაიჯანის ურთიერთობების განმსაზღვრელი უნდა გახდეს სამხრივი თანამშრომლობა რეგიონალური ეკონომიკური პროექტების განხორციელებაში და ერთიანი პოლიტიკური პლატფორმის შემუშავება რეგიონის უსაფრთხოების საკითხებში. მიუხედავად განსხვავებული პოლიტიკური და ეკონომიკური მოდელებისა ამ სამი ქვეყნის სტრატეგიული და ეკონომიკური პარტნიორობის ფარგლებში სასურველია ვიხილოთ საქართველო-აზერბაიჯან-თურქეთის სტრატეგიული ალიანსი, რომელიც დაფუძნებული იქნება სახელმწიფოთა შორის სუვერენული თანასწორობის პრინციპებზე და უზრუნველყოფს მშვიდობის მშენებლობასა და უსაფრთხოების გარანტიას რეგიონში.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, თურქეთი, აზერბაიჯანი, სომხეთი, გეოეკონომიკური და სტრატეგიული თანამშრომლობა; სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების უსაფრთხოების ახალი კონცეფცია.

**ტრიტიკალეს მწვანე მასის მოსავლიანობაზე თესვის
ნორმის გავლენა
ასოცირებული პროფესორი ზაირა ტყებუჩავა**

**THE IMPACT OF PLANTING NORMS ON THE YIELD OF
TRITICALE GREEN MASS
Assoc. Prof. Dr. Zaira TKEBUCHAVA**

მოკლე შინაარსი

ტრიტიკალე ჭვავისა და ხორბლის შეჯვარებით მიღებული ახალი კულტურაა. გამოირჩევა მაღალი მოსავლიანობით, ტრიტიკალეს მცენარე მეცხოველეობისათვის ძვირფასი მწვანე საკვებია, რომელშიც დიდი რაოდენობითაა შაქრები და კაროტონოიდები, ცილა და ცილაში შეუნაცვლებელი ამინომჟალოზინი. მისი გადიდებული ზამთარ და ყინვაგამძლეობა შესაძლებლობას იძლევა ვაწარმოთ იქ სადაც ხორბალის და ქერის წარმოება შეუძლებელია.

ოპტიმალური აგროტექნოლოგიების დაცვით შესაძლოა მიღებულ იქნას ტრიტიკალეს მწვანე მასა 100-600 ც/ჰა, რაც მაღალი მოსავლიანობაა. ტრიტიკალეს თესლის გაღივება 2 გრადუს ტემპერატურაზე იწყება. ოპტიმალური ტემპერატურაა 20 გრადუსი, ხოლო მაქსიმალური 35. თესვიდან 5-7 დღის შემდეგ იწყება აღმოცენება; 18-20 გრადუსზე ძირითადი მასა ბარტყობს, შემოდგომაზე ნაბარტყის რაოდენობა საშუალოდ 3-6-ია.

ცნობილია, რომ სათესლე მასალის მსხვილი ფრაქციები, როგორ წესი, ხასიათდება მაღალი აღმოცენების და უხვი მოსავლიანობის უნარით. ამასთან ერთად, ხშირად აღინიშნება სხვაობა თესლის აღმოცენების ლაბორატორიულ და მინდვრულ აღმოცენებას შორის, რასაც მიყვავართ თესვის დადგენილი ნორმების დარღვევასთან. მარცვლის მინდვრული

აღმოცენება დამოკიდებულია მრავალ ფაქტორზე და ამიტომ, სათესლე მასალის აღმოცენება არ არის დამოკიდებული მხოლოდ სათესლე მასალის ხარისხზე, თუმცა ეს არის მნიშვნელოვანი ფაქტორი აღნიშნული პრობლემის გადასაჭრელად.

ტრიტიკალეს თესვის ნორმა სხვადასხვა განოყიერების ფონზე (NPK), ჩვენს მიერ შესწავლილ იქნა სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის, მეტად მკაცრ ნიადაგურ-კლიმატურ პირობებში მწვანე მასის მისაღებად.

კვლევის შედეგებიდან მიღებულ იქნა:

5 მილიონი ტრიტიკალეს მარცვლის ერთ ჰა-ზე თესვისას, $N_{120}P_{120}K_{90}$ განოყიერების ფონზე, მიღებულ იქნა 450,500 ც/ჰა-ზე მწვანე მასა;

ამგვარად, სამცხე ჯავახეთის რეგიონის მდელოს ყავისფერ ნიადაგებზე, სარწყავ პირობებში შესაძლებელია ერთ ჰექტარზე 5 მილიონი მარცვლის თესვისას მიღებულ იქნას ტრიტიკალეს მწვანე მასა 400-450 ც/ჰა-ზე, განოყიერების $N_{120}P_{120}K_{90}$ ფონზე. /მინერალური სასუქების დოზა უნდა დადგინდეს ნიადაგის აგროქიმიური ანალიზის საფუძველზე./

საკვანძო სიტყვები: ტრიტიკალე, თესვის ნორმა, მწვანე მასა, საკვებწარმოება, მეცხოველეობა.

საქართველო მსოფლიო უნივერსიტეტების
რანჟირების სისტემაში
ასოცირებული პროფესორი თამარ შინჯიაშვილი

**GEORGIA IN THE WORLD UNIVERSITIES RANKING
SYSTEM**
Assoc. Prof. Dr. Tamar SHINJIASHVILI

მოკლე შინაარსი

მსოფლიო ქვეყნების უმაღლესი სასწავლებლები კონკურენციას უწევენ ერთმანეთს სტუდენტების და მათ შორის უცხოელი სტუდენტების მოზიდვაში. აბიტურიენტების მიერ უნივერსიტეტის შერჩევის დროს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია უნივერსიტეტის ადგილი საერთაშორისო რეიტინგებში. აბიტურიენტებს, მშობლებს, სტუდენტებს, დამსაქმებლებსა და პროფესორ-მასწავლებლებს აინტერესებთ კვლევაზე დაფუძნებული შედეგები იმის შესახებ, თუ რა ადგილს იკავებს კონკრეტული სასწავლებელი სხვა სასწავლებლებთან მიმართებაში.

მსოფლიოში არსებობს უნივერსიტეტების შეფასების რამოდენიმე ცნობილი რეიტინგი:

The Times (The times higher Education World University Ranking), OS World University Ranking (Quacquarelli Symonds) და ARWU (შანხაის უნივერსიტეტების რეიტინგი). უნივერსიტეტის ეფექტურობას მსოფლიო სამეცნიერო-საგანმანათლებლო სივრცეში მათი წვლილის მიხედვით აფასებს რეიტინგი Webometrics. Ranking Web of World Universities - არის უნივერსიტეტების მსოფლიო რეიტინგი, რომლის მონაცემებიც წელიწადში ერთხელ ახლდება.

ერთ-ერთი კრიტერიუმი, რომელიც ამ რეიტინგის შესადგენად გამოიყენება, ინტერნეტსივრცეში უნივერსიტეტის ხილვადობაა. ხილვადობა იზომება იმის მიხედვით, თუ რამდენად ხშირად და ფართოდ გამოიყენება უნივერსიტეტის საიტზე გამოქვეყნებული ინფორმაცია, რამდენად აქტიურად არიან წარმოდგენილი მისი პროფესორები და მკვლევრები ინტერნეტსივრცეში. აქ გამოყენებული ვებინდიკატორები არ აფასებს ვიზიტორთა რიცხვს ან ვებგვერდის დიზაინს, არამედ ეფუძნება საერთაშორისო მასშტაბით უნივერსიტეტების მიღწევებსა (მათ შორის, მკვლევრების ციტირების რეიტინგს და პუბლიკაციებს) და ხილვადობას.

ბოლო მონაცემებით, ქართული უნივერსიტეტების რეიტინგი 1001-დან იწყება. ამ რეიტინგულ სისტემაში საქართველოს უნივერსიტეტებს შორის ლიდერობენ, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი. ქართული უნივერსიტეტების ხუთეულის რეიტინგში ბოლოა შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

Times Higher Education World University Rankings-ის მსოფლიოს უნივერსიტეტების 2018 წლის რანჟირებაში მსოფლიოს საუკეთესო უნივერსიტეტების 5 პროცენტში მოხვდა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტიც. მსოფლიოს საუკეთესო 1500-ზე მეტ გლობალურ-კვლევით უნივერსიტეტს შორის თსუ 1001+ ადგილს იკავებს და რანჟირების ჩამონათვალში კვლავ ერთადერთი უნივერსიტეტია საქართველოდან და რეგიონიდან. Times-ის რანჟირება მსოფლიოს საუკეთესო უნივერსიტეტების ერთ-

ერთი ყველაზე პრესტიჟული რანჟირებაა, 14-წლიანი გამოცდილებით.

2018 წლის მონაცემებით Webometrics-ის მიხედვით სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტს 15040 ადგილი უკავია მსოფლიო უნივერსიტეტებს შორის და წინ უსწრებს ბევრ ქართულ სახელმწიფო უნივერსიტეტს (<http://www.webometrics.info/en/Europe/Georgia%20>). აღნიშნულ რანჟირების სისტემაში წარმოდგენილ 61 ქართულ უნივერსიტეტსა და სასწავლო დაწესებულებას შორის სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტს მე-16 ადგილი უკავია.

U-Multirank არის ახალი მრავალგანზომილებიანი მიდგომა უნივერსიტეტების რანჟირების სისტემაში. იგი უნივერსიტეტებს შემდეგი საქმიანობის მიხედვით ადარებს: (1) სწავლებისა და სწავლის, (2) კვლევა, (3) ცოდნის გადაცემა, (4) საერთაშორისო ორიენტაცია და (5) რეგიონული ჩართულობა. U-Multirank ვებ ინსტრუმენტები საშუალებას იძლევა შედარდეს უნივერსიტეტები მთლიანობაში, ან გარკვეული ნიშნის მიხედვით - კონკრეტული მიმართულებით.

U-Multirank-ის პირველი რეიტინგი 2014 წელს გამოვიდა, რომელიც მოიცავდა 850-ზე მეტი უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებას 70 ქვეყნიდან და მათში უნივერსიტეტების ჩართულობა ყოველწლიურად იზრდება. 2015 წლის გამოცემას დაემატა 350-ზე მეტი ახალი უნივერსიტეტი და სამი ახალი საგნობრივი სფერო: ფსიქოლოგიის, კომპიუტერული მეცნიერების და მედიცინის, ხოლო ჩრთული ქვეყნების რიცხვი გაიზარდა 83-მდე. U-Multirank დამოუკიდებელი რანჟირების სისტემა დაფინანსებულია ევროკომისიის მიერ Erasmus + პროგრამით. U-Multirank კონსორციუმის მუშაობას ზედამხედველობას უწევს მრჩეველთა საბჭო.

საქართველოდან რანჟირების ამ სისტემაში ჩართულია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობით თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, დავით ტვილდიანის სამედიცინო უნივერსიტეტი. სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტს 2019 წლის მაისში შეუძლია შეავსოს განაცხადი, ჩაერთოს რანჟირების სისტემაში, და გაზარდოს მისი ხილვადობა.

ჩვენი კვლევის ანალიზმა აჩვენა, რომ თანამედროვე ეტაპზე ქართული უნივერსიტეტების ვებ-საიტებისათვის დამახასიათებელია დაბალი ხარისხის ხილვადობა და მეცნიერების ქსელური სამეცნიერო კომუნიკაციების განვითარების დაბალი ხარისხი. აუცილებელია საქართველოს უნივერსიტეტებმა დროულად გამოასწორონ ხარვეზები, რომ დაიკავონ შესაფერისი ადგილი მსოფლიო სამეცნიერო ვებ სივრცეში და გაზარდონ თავისი ცნობადობა მსოფლიოში.

საკვანძო სიტყვები: უმაღლესი სასწავლებლები, რანჟირების სისტემა, უნივერსიტეტების შეფასება.

**სახელმწიფო ფინანსური რეგულირების ორგანიზაციის
სრულყოფის გზები და საშუალებები
პროფესორი დავით ჩახვაშვილი**

**WAYS AND MEANS OF IMPROVING THE
ORGANIZATION OF STATE FINANCIAL REGULATION
Prof. Dr. Davit CHAKHVASHVILI**

მოკლე შინაარსი

ბოლო დროის მსოფლიო ეკონომიკურმა კრიზისმა კიდევ ერთხელ დაასაბუთა, რომ სოციალურ-ეკონომიკური პროცესების სახელმწიფოებრივი რეგულირების ახალი მექანიზმი საბაზრო წონასწორობის კორექტირებისკენ უნდა იყოს მიმართული, იმ შემთხვევაში თუ უკანასკნელი არ შეესაბამება საზოგადოებრივ კეთილდღეობას, რეგულირების პროცესი საქონლისა და მომსახურების წარმოების საშუალებას უნდა უზრუნველყოფდეს. ეკონომიკაზე და სოციალურ სფეროზე ზემოქმედების რეალიზაცია, მრავალმხრივ გატარებული ღონისძიების რესურსულ უზრუნველყოფაზე დამოკიდებული, ამასთან, სახელმწიფო რეგულირების ძირითადი ამოცანების განხორციელების აუცილებელი პირობა ქვეყნის საფინანსო რესურსების ფორმირებისა და გამოყენების პროცესია.

სტატიაში მოცემული მოსაზრებების თეორიულ საფუძველი, საფინანსო პრობლემების კვლევაა, რომელიც სახელმწიფოს მიერ ეკონომიკაზე რეგულარულ და სისტემურ ზემოქმედებასთანაა დაკავშირებული და ფინანსების მეშვეობით სამეწარმეო საქმიანობის განვითარებას, ცალკეული დარგების ან მოსახლეობის ჯგუფების კეთილდღეობაზე ზეგავლენას გულისხმობს.

სტატიის მიზანია სოციალურ-ეკონომიკური პროცესების საფინანსო რეგულირების თეორიის ფუნდამენტალური საკითხების განხილვა, სამეწარმეო საქმიანობის საფინანსო უზრუნველყოფის სახელმწიფო-ებრივი რეგულირების პრაქტიკული რეალიზაციის პრობლემების ანალიზი, ასევე, თანამედროვე პირობებში საფინანსო რეგულირების ორგანიზაციის სრულყოფის გზებისა და საშუალებების შემუშავება, შესაბამისი ქმედითი რეკომენდაციების მომზადება, რათა მათი რეალური გავლენა სამეწარმეო საქმიანობაზე მაქსიმალურად პოზიტიური იყოს.

საფინანსო-ეკონომიკური ურთიერთობები საბაზრო მეურნეობის პირობებში უაღრესად მრავალმხრივი პრობლემაა, იგი მოიცავს ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორცაა: რეგულირების პარამეტრები; საფინანსო-ეკონომიკური პოლიტიკის პრინციპები, მიმართულებები; ეკონომიკური პროცესების რეგულირების სპეციფიკა გარდამავალ ეკონომიკაში; საკუთრებრივი ურთიერთობები; პრივატიზაციის სახელმწიფოებრივი რეგულირება და ა.შ.

ამიტომ, საფინანსო-ეკონომიკური ურთიერთობები აღნიშნულ პრობლემებთან დაკავშირებით განხილულია სხვადასხვა მიმართულებით, თუმცა, ჯერ-კიდევ არ არის ჩამოყალიბებული ერთიანი მწყობრი შეხედულებები. აზრთა სხვადასხვაობაა, როგორც საფინანსო ბაზრის, ასევე პრივატიზაციის საკითხებთან დაკავშირებით. სტატიაში განსაკუთრებული ყურადღება შევჩერდეთ საფინანსო-საკრედიტო სისტემის ნაკლებგამოკვლეულ სექტორზე, დაზღვევაზე, მისი როლი სახელმწიფო რეგულირებაში ფართოდ არ არის გამოკვლეული ლიტერატურაში.

საკვანძო სიტყვები: დაზღვევა, საბაზრო ეკონომიკა, ფინანსური რეგულირება, საფინანსო-ეკონომიკური ურთიერთობები, საფინანსო პოლიტიკა, საფინანსო-საკრედიტო სისტემა.

**ფინანსური კრიზისების წარმოშობის ბუნება
ასოცირებული პროფესორი ნელი სესაძე**

**THE CHARACTERISTICS OF BREAKING OUT OF
FINANCIAL CRISES
Assoc. Prof. Dr. Neli SESADZE**

მოკლე შინაარსი

სტატიაში ძირითადი აქცენტი გაკეთებულია ეკონომიკური რყევების, უკანასკნელ პერიოდში გახშირებულ ფინანსური კრიზისების გამომწვევ მიზეზებზე.

მიზეზთა ერთი ნაწილი უკავშირდება უკავშირდება ეკონომიკურ სუბიექტთა შესახებ ფინანსური ინფორმაციის დამახინჯებას, რის გამოც ნაკლებად სასარგებლო ხდება მომხმარებლისათვის ეს ინფორმაცია. ეს იწვევს მცდარ მოლოდინებს ინვესტორთა მხრიდან. აუდიტური ფირმების, რეიტინგული სააგენტოების მიერ აქტივების ლიკვიდურობის არარეალური შეფასება გადაიქცა მსოფლიო კრიზისის შემდგომი გაღრმავების კატალიზატორად.

სტატიაში განხილულია ეკონომიკის რყევების მიზეზები ქცევითი თეორიის პოზიციიდან. გაანალიზებულია ფსიქოლოგიური ფაქტორების როლი ფინანსური კრიზისების განვითარებაში.

ტრადიციული ეკონომიკური თეორიისაგან განსხვავებით ქცევითი თეორია ეკონომიკის რყევებს, მათ შორის ფინანსური კრიზისის წარმოშობა-გამძლიერების მიზეზებს ეძებს ადამიანის ფსიქოლოგიაში, ადამიანის ირაციონალურ ქცევაში. აჟიოტაჟური მოთხოვნა და გადაჭარბებული სპეკულაციური ინვესტიციები მნიშვნელოვანია ეკონომიკური პროცესების კვლევის დროს.

ეკონომიკის ჩავარდნების ერთერთ მიზეზ-ფაქტორს წარმოადგენს ფინანსური განათლების დეფიციტი მოსახლეობაში.

თანამედროვე ეტაპზე განვითარებულ თუ განვითარებად ქვეყნებში უდიდესი ყურადღება დაეთმო მოსახლეობაში ფინანსურ განათლების შეტანას. ითვლება, რომ განათლებული, თავის თავში დარწმუნებული მოქალაქეები, რომელთაც შესწევთ უნარი აიღონ პასუხისმგებლობა ფინანსებზე წარმოადგენს ჯანმრთელი და სტაბილური საზოგადოების ჩამოყალიბების საფუძველს.

2018 წელს ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის მიერ ჩატარებულ იქნა სიმპოზიუმი „ფინანსური განათლების ამაღლება მსოფლიოში: რალიზაცია და ინოვაციები“.

სტატიაში გაკეთებულია დასკვნა, რომ ეკონომიკის რყევები ეკონომიკური მეცნიერების კრიზისის გამოხატულებაა. თანამედროვე ეკონომიკურმა თეორიამ და მაკროეკონომიკამ ვერ შეძლო კრიზისის პროგნოზირება. ეკონომიკის კრიზისი კაცობრიობის გონებრივი განვითარებისა და ცოდნის კრიზისია, რაცმოითხოვსახალმდგომებს და მოდელებს შეცვლილი რეალობის გასაცნობიერებლად (სინერგეტიკა, ეკონოფიზიკა).

საკვანძო სიტყვები: ფინანსური კრიზისი, ეკონომიკური რყევა, განვითარებადი ქვეყნები, ფინანსური განათლება, ეკონომიკური სუბიექტი.

AZİZE CAFERZADE NESRİNDE TARİHİ KONUNUN ÖNEMİ

Ayna BABAZADE

ÖZET

Makalede, Azize Caferzade (1921-2003) nesrinde tarihi konunun öneminden bahsedilir. Çağdaş Azerbaycan edebiyatı tarihinde değerli hizmetleri olan yazarı, daha çok tarihi roman yazarı olarak tanınmıştır. Yazarın tarihi konuda yazmanın sebebi, Azerbaycan tarihinin tahrif edilmiş bazı makamlarını ortaya çıkarmak ve gerçeği olduğu gibi halka göstermektir. Folklor da tarihsel gerçeklerin olduğunu belirten yazar, eserlerinde folklor örneklerinden yararlanmıştır.

Makalede, yazarın tarihi konuda yazdığı eserlerden: “Alemde Sesim Var” (1973-1978), “Vatana Dön” (1977), “Bakü-1501” (1981), Celaliyye” (1983), “Sabir” (1989) “Gülstan'dan Önce” (1996), “Elden Ele” (1992), “Bir Sesin Faciası” (1995), “Zerrintac-Tahire” (1996) vb. Ayrıca yazarın tarihi eserlerinin, edebiyat tarihinin yanı sıra Azerbaycan tarihinin incelenmesi ve öğretilmesi için çok önemli bir kaynak olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarihsel Gerçeklik, Sanatsal Gerçeklik, Yeni Arayıcı Ruhu, Modernlik, Folklorla Bağlılık

**სასაზღვრო ოლქების როლი ხეთების იმპერიული
მართვის სისტემაში
პროფესორი ნიკოლოზ ახალკაცი**

**“ON THE ROLE OF BORDER REGIONS IN THE
ADMINISTRATION SYSTEM OF THE HITTITES”**

Professor Nikoloz Akhalkatsi

მოკლე შინაარსი

ხეთების სამეფოს მთელი სასაზღვრო ზოლის გასწვრივ ჩამოყალიბებული იყო ე.წ. „სასაზღვრო ოლქები“, რომლის აღსანიშნავად ხეთურ ტექსტებში რაიმე სპეციალური ტერმინი არ მოგვეპოვება. ყოველი სასაზღვრო ოლქი ან სასაზღვრო ოლქის დასახლებები ხეთურ ტექსტებში მოხსენებულია თავისი საკუთარი სახელით. ის, რომ ეს დასახლებები განეკუთვნება სასაზღვრო ოლქებს ვგებულობთ იმ ხეთური ტექსტების მიხედვით, სადაც დასახლების (ქალაქების) ან მთელი მხარის სახელი მოხსენიებულია ამ ოლქში დანიშნული მმართველის თანამდებობის ან წოდების აღმნიშვნელ სახელთან ერთად. სასაზღვრო ოლქების ჩამოყალიბება იწყება „ძველი სამეფოს პერიოდიდან, მაგრამ მმართველობის დახვეწილი ფორმებით ის გვევლინება ახალი სამეფოს პერიოდში, როდესაც ხეთების სამეფომ მართველობის თვალსაზრისით იმპერიულ სახეს იღებს. ძვ. წ. XIV-XIII საუკუნეებში ხეთების სამეფო იქცა იმ დროინდელი მსოფლიოს ერთ-ერთ უძლიერეს სახელმწიფოდ. ეგვიპტისა და შუამდინარეთისაგან განსხვავებით, სადაც სახელმწიფოებრიობის ჩამოყალიბების საქმეში დიდი როლი ითამაშა საირიგაციო სისტემაზე დამყარებულმა მიწათმფლობელობამ, ხეთების სახელმწიფოს ჩამოყალიბების საქმეში გარკვეული როლი ითამაშა საგარეო ფაქტორმა, რომლის გამოც

ხეთების სახელმწიფოს სიძლიერე სამხედრო საქმეზე იყო დამოკიდებული. ხეთების სახელმწიფოს დაპყრობით საგარეო პოლიტიკის გატარებასთან ერთად, ხშირად უხდებოდა გარეშე მტრების მოგერიება. ამიტომ, ხეთების სახელმწიფოს ტერიტორიები და განსაკუთრებით, მისი სასაზღვრო რეგიონები შემოსეული მტრისაგან ხშირად განიცდიდა რბევას. ასეთ პირობებში ხეთების სამეფოს სამხედრო ძლიერება გამოიხატებოდა პირველ რიგში სახელმწიფო საზღვრის დაცვის ორგანიზაციაში. სასაზღვრო დაცვის საქმე ხეთების სამეფოში საკმაოდ მაღალ დონეზე იდგა. ხეთების სამეფოს თითოეული სასაზღვრო ოლქი მოიცავდა სასაზღვრო ზოლთან მიმდებარე ტერიტორიებს, რომელიც შესაძლოა ემთხვეოდა ისტორიულად ჩამოყალიბებული ადმინისტრაციული ერთეულის საზღვრებს. სასაზღვრო ოლქში სამეფო ხელისუფლების მიერ დანიშნული მმართველის-BEL MADGALT-ის ძირითადი მოვალეობა სამოქალაქო ფუნქციებთან ერთად სამეფოს საზღვრის გამაგრება და დაცვა იყო. BEL MADGALT /ზოგადი ფუნქციებით შეიძლება შევადაროთ ევროპის შუა საუკუნეების მარკგრაფებს და საქართველოს ერთიანი მონარქიის პერიოდის მონაპირე ერისთავებს, თუმცა ამ ოლქების მმართველობის ფორმები რადიკალურად განსხვავებულია.

სამიეზო სიტყვები: BEL MADGALT, სასაზღვრო ოლქი, ხეთების სამეფო, მარკგრაფი, მონაპირე ერისთავი.

**კონფლიქტების მოგვარების ახალი სტრატეგია
პროფესორი ზურაბ ხონელიძე**

**A NEW STRATEGY TOWARDS THE SOLUTION OF
CONFLICTS**

Prof. Dr. Zurab KHONELIDZE

მოკლე შინაარსი

პოლიტიკურ მეცნიერებებში კონფლიქტების სამშვიდობო დარეგულირების არაერთი მოდელი შემოუთავაზებიათ, რომლებიც ძირითადად სამთავრობო და არასამთავრობო რესურსებს ეყრდნობა და არასდროს არ არის გამოყენებული ისეთი მძლავრი სტრატეგიული რესურსი როგორცაა განათლების სისტემა და ამ სისტემაში არსებული ელიტური კერა - უნივერსიტეტი. სამწუხაროდ, სამთავრობო და არასამთავრობო რესურსი არ ჰყოფნის კონფლიქტების დარეგულირების პროცესს, რასაც თანამედროვე პოლიტიკური პროცესებიც გვიჩვენებენ. საჭიროა ახალი, არაპოლიტიზირებული ძალა, რომელიც პოლიტიკის ველიდან გაიტანს კონფლიქტების დარეგულირების სტრატეგიას და დაპირისპირებულ მხარეებს შორის ურთიერთობების საჭიროებას გააჩენს.

უკანასკნელ ხანს შემოთავაზებული სამეცნიერო დიპლომატია კონფლიქტების დარეგულირებისათვის ახალ ფართო გასაღებს იძლევა, რათა კონსტრუქციული საერთაშორისო პარტნიორული ურთიერთობების ჩამოსაყალიბებლად ხალხთა შორის არსებული სამეცნიერო თანამშრომლობა გამოიყენონ. სამეცნიერო დიპლომატიის ფარგლებში არსებული რესურსი საუნივერსიტეტო განათლების ერთ აუცილებელ სეგმენტს - მეცნიერებას მოიცავს. და რადგან საუნივერსიტეტო ცხოვრება ორი ძირითადი პარადიგმის სწავლისა და კვლევის, სწავლებისა

და მეცნიერების ერთიანობაა, სამეცნიერო დიპლომატია კონფლიქტების დარეგულირების პროცესში თამაშ გარე მდგომარეობაში ტოვებს ისეთ უმნიშვნელოვანეს რესურსს როგორცაა სასწავლო პროცესი და მისი ყველაზე მნიშვნელოვანი სუბიექტი სტუდენტი.

საკითხისადმი ჰოლისტური მიდგომა და სისტემური ანალიზი გვაფიქრებინებს, რადგან განათლების ელიტური კერის - უნივერსიტეტის გარეშე წარმოდგენილია რაიმე სახის წარმატების მიღწევა და საზოგადოებრივი განვითარების პერსპექტივა. ამდენად, დიდია უნივერსიტეტის, როგორც ისტორიულად დამკვიდრებული ინსტიტუციური ერთეულის მიმართ საზოგადოების ნდობა და მოლოდინები. სხვა შესაძლებლობებთან ერთად იგი საფუძველია: განათლების, ინფორმაციის მიღების, ახალი ცოდნის წარმოქმნა-გავრცელების, ინდივიდუალური უნარების გამოვლენის და მათი განხორციელების, კრიტიკული, შემოქმედებითი, სტრატეგიული, ჭეშმარიტი სახელმწიფოებრივი აზროვნების; სწორი, ცოდნაზე დაფუძნებული- დროის გამოწვევის შესაბამისი ხედვების ფორმირების და სხვ. ამასთან ერთად, უნივერსიტეტი, არის პროგრესისა და უწყვეტობის საფუძველი: იგი ქმნის საშუალო კლასს და ელიტას, აყალიბებს კულტურას- ფასეულობებს და ღირებულებათა სისტემას ხალხში, მათ შორის, უპირველეს ყოვლისა, ახალგაზრდებში, ანუ თაობაში, რომელიც, სწორედ უნივერსიტეტებში გადის სოციალიზაციის პირველ ეტაპებს;

აქედან გამომდინარე, სამეცნიერო დიპლომატიის პლატფორმაზე დაყრდნობით, კონფლიქტების მოგვარების ახალი სისტემური პარადიგმა - საუნივერსიტეტო დიპლომატია უნდა იყოს უფრო ფართო, მასშტაბური და ეფექტური სტრატეგია, რომელიც სამეცნიერო ურთოერთობების გარდა მოიცავს

სწავლების საკრალური მეთოდური პროცესისა და ახალგაზრდების - სტუდენტების ჩართულობას პარტნიორული ურთიერთობების ჩამოყალიბების სამშვიდობო პროცესში.

„საუნივერსიტეტო დიპლომატია“ თავის თავში მოიცავს ისეთ უმნიშვნელოვანეს კატეგორიებს, როგორიცაა „უნივერსიტეტი“ და „დიპლომატია“. მათი ორგანული შერწყმითა და პარიტეტული ერთიანობით ყალიბდება სრულიად ახალი ფენომენი. „საუნივერსიტეტო დიპლომატია“ მოიცავს პრობლემათა გადაჭრისა და თვითრეგულირების დღემდე ჯერ კიდევ გამოუყენებელ, აუმოქმედებელ უნიკალურ შესაძლებლობებს. ეს არის დაინტერესებულ სუბიექტებს შორის კომუნიკაციის ინოვაციური ფორმა, კონკრეტულად კი დიპლომატიისა და სამშვიდობო განათლების ახალი ორერთიანი სახეობა, რომელიც გულისხმობს არსებული, თუმცა დღემდე გამოუყენებელი რესურსის- აკადემიური და სამეცნიერო-კვლევითი (საუნივერსიტეტო) პოტენციალის ამოქმედებას. აჩენს შესაძლებლობას საუნივერსიტეტო სივრცეში შეიქმნას მშვიდობის მშენებლობის თვისობრივად ისეთი ახალი ფორმატი, რომელიც უალტერნატივო - სამშვიდობო ენითა და სამეცნიერო დიალოგის საფუძველზე ხელს შეუწყობს:

- რეალური ნდობის აღდგენას, მოუგვარებელი კონფლიქტებით გაჭიანირებული მდგომარეობის - „არც მშვიდობა, არც ომის“ სისტემურ მეცნიერულ აღქმა-გაცნობიერების საფუძველზე;
- კონფლიქტების გამოძწევი მიზეზების არსის გარკვევას, მათში მონაწილე და სხვა დაინტერესებული მხარეების ინტერესების შესწავლას, ანალიზს, შეფასებას, მათ შორის თანხვედრის პოვნას;

- სამშვიდობო პროცესის დემოკრატიზაციას, ძალადობის ნებისმიერი ფორმით გამოყენების გამორიცხვას;
- პოზიტიური, კონსტრუქციული განწყობის შექმნას;
- კონფლიქტების გამომწვევი მიზეზებისა და მათში მონაწილე დაინტერესებული მხარეების ინტერესების შესწავლას;
- მაქსიმალურ კონსენსუსზე, ე.წ. „საერთო ნიადაგის“ პრინციპზე, დაფუძნებული ისეთი კონცეფციის გენერირებას, რომელმაც შემდგომში უნდა განსაზღვროს საერთო თანხმობის დოკუმენტის ფორმა და შინაარსი.
- უნივერსიტეტის და დიპლომატიის ფუნქციების არსობრივი გააზრებითა და შეთანაწყობით უნდა შეიქმნას მოდელი (ალგორითმი), რომელიც უზრუნველყოფს და გააჩენს კონფლიქტის მშვიდობიანად მოგვარების მტკიცე პერსპექტივას.
- უნივერსიტეტი ინტელექტუალური დამოუკიდებლობის ის კერაა, რომელშიც აზროვნება აკადემიურ სრულყოფილბას, სისტემურობისათვის ესტაფეტას გადასცემს დიპლომატიას. „აზროვნება“ და „არსებობა“, ანუ უნივერსიტეტი და დიპლომატია, მათი კავშირის შექმნა, ძალის „სესხების“, ძალის „დამატების“ და ურთიერთკოოპერაციის საშუალებით ერთმანეთს ავსებენ და განაპირობებენ. ამდენად აკადემიურ-კვლევითი და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური აქტივობის შერწყმით, „საუნივერსიტეტო დიპლომატია“ უნდა ვაქციოთ სამშვიდობო პროცესის უნიკალურ მეთოდად და კონფლიქტთან გამკლავების ისეთ საშუალებად, რომელიც კონფრონტაციიდან, ჩიხური მდგომარეობიდან მშვიდობიან კალაპოტში გადაიყვანს ყველა ტიპის დაპირისპირებას.

საკვანძო სიტყვები: კონფლიქტები, ახალი სტრატეგია, სამეცნიერო დიპლომატია, საუნივერსიტეტო დიპლომატია.

**ÇOVQAN İDMAN OYUNU AZƏRBAYCAN
FOLKLORŞÜNASLIĞINDA
Tərlan MƏMMƏDOVA**

XÜLASƏ

Azərbaycan xalqının ənənəvi idman növlərinin çoxu folklor mədəniyyəti ilə bağlıdır. İdman növlərindən biri də at belində keçirilir. Şərqi minik at növü Azərbaycanın Qazax, Ağstafa, Tovuz rayonlarında formalaşmışdır. Bəzi ədəbiyyatlarda bu at Azərbaycan “Qazax” atı, kimi və Azərbaycan atı kimi də əks olunmuşdur. Zaman-zaman “Dəliboz”, “Diliboz”, “Dilbaz”, “Dilboz” adları ilə adlanan atlar həm də idmanda istifadə edilir. Təkcə Qazaxda deyil, Qarabağda da “Qarabağ” atları bu kimi idman növlərində istifadə edilir. Dilboz atı idmanda, minikdə, yükdə və yüngül qoşquda istifadə olunur. Dözümlüyü və dağlıq şəraitində minik üçün möhkəm olması ilə səciyyələnir. Qarabağ atlarından cıdır dünüdə atçapma kimi də yarışlar keçirlirdi. At ilə oynanılan idman növlərindən biri də “çovqan” idman növüdür. Çovqan idman növü at ilə oynanılan komanda oyunu olmaqla yanaşı həm də müasir “polo” oyunun da bir versiyasıdır. Çovqan qədim idman oyunlarından biridir. Qarabağ atüstü oyunlarından sayılır. Atüstü oyunlardan tərəkəmə oyunları altında “Papaq oyunu”, “Keçipapaq”, “Çoban oyunu” və.s. oyunlar da mövcuddur. Çovqan idman oyunu Azərbaycan folklorunda, dastanlarda və nağıllarda da öz əksini tapır. Novruz bayramında bu oyundan daha çox istifadə edilir. Məqalədə bu barədə geniş yazılmışdır.

Açar Sözlər: İdman, Çovqan, Atüstü Oyun, Folklor, Qarabağ, Qazax, At.

TARİHDE TÜRK-MÜSLÜMAN KADINLARI

Dr. Öğr. Üyesi Ayten AHMEDOVA

ÖZET

Tarih boyunca kurulan Türk devletlerinde kadınlar toplum hayatında olduğu gibi siyasî hayatta da önemli roller üstlenmiştir. Zaman ve mekâna bağlı olarak bulundukları coğrafyada farklı kültürler ve inanmış oldukları dinlerin de etkisiyle kurmuş oldukları devletlerde kadınların rollerinde de bir takım değişimler yaşandığı görülmektedir. Tarihde türk-müslüman kadını, at binme, silah kullanma ve savaşabilme gücü ile değerlendirilmektedir. Yine tarih kaynaklarında Türklerin kutsal ve önem verdikleri haklara, “ana hakkı” dedikleri ve bunu da “Tanrı Hakkı” ile eşit tuttuklarını göstermektedir.

Dede Korkut hikâyelerinden biri olan "*Deli Dumrul hikâyesinde*" Dumrul canının yerine can bulma çabasına girince bunu kadınından bulmuş, kadını ona hiç çekinmeden "*canını vereceğini*" söylemiştir. Nitekim Dede Korkut hikâyelerinden olan Bamsı Beyrek hikâyesinde yer alan "*Banu Çiçek*" bunun en güzel örneklerden biridir.

Adı Azerbaycan devletçilik tarihine ilk bayan diplomat olarak düşen Sara Hatun, adını iftiharla dile getire bileceğimiz bir Türk Müslüman kadınıdır. Osmanlı kaynaklarında yazıldığı üzere onun gerçek adı Gövhərşah hatundur. Azerbaycan tarihinde tanınmış ve tarihte iz salmış şahsiyetlerden birisidir. Bütün Şarkta döneminin tek yetenekli diplomat bayanı olarak tanınmış Sara Hatun yüce aklı ve metaneti ile bilgelik , cesaret sahibi mübarek kadındı.

Sosyal hayata katılarak halkının refahı için her şeyden vaz geçen kadınlardan birisi de Azerbaycan'ın ayrılmaz bölgesi Karabağ diyarından olan tanınmış soydan gelen Mehtikulu kızı Hurşitbanu Natevandır. Hurşitbanu Natevan parlak yeteneğe ve öncü fikirlere sahip büyük şahsiyet olmuştur.O, Azerbaycan kültüründe və ictimai hayatında derin izler koymuştur.1850'den itibaren şiir yazdığı bilinen Hurşid Banu, 1872'de Şuşa'da "*Meclis-i Üns*" adı altında şairler birliği kurdu ve yirmi yıldan fazla bu birliğin yöneticisi ve mali destekleyicisi oldu.

Anahtar Kelimeler: Türk , Müslüman, Kadın, Sara Hatun, Natevan

**ბაროკოს სტილთან კავშირის ერთი ასპექტი „დავითიანში“
ასოცირებული პროფესორი ქეთინო გრძელიშვილი**

**“ONE ASPECT OF THE CONNECTION WITH BAROQUE
STYLE IN "DAVITIANI" ”**

Assoc. Prof. Dr. Ketino GRDZELISHVILI

მოკლე შინაარსი

„დავითიანის“ ბაროკოს სტილთან კავშირზე საინტერესო მოსაზრებებია გამოთქმული ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში, თუმცა ეს შეხედულებები, ვფიქრობ, არაა საკმარისი. ბაროკო (ფრანგულად უსწორმასწორო მარგალიტი) ხელოვნებაში პერიოდიცაა და სტილიც. ფრანგი მეცნიერის ჟან-პოლ ტურანის სიტყვებით: „ბაროკოს არ გააჩნია არც ცენტრი და არც საზღვარი. ის წარმოადგენს ერთგვარ მორალურ და ესთეტიკურ ამინდს, აერთიანებს ყველაზე განსხვავებულ საკითხებს და წარმოშობს ჟანრებს, რომლებიც ყველაზე შესაფერისნი არიან“. ბაროკოს სტილი იყენებს გაზვიადებულ მოძრაობასა და წმინდა, ადვილად აღსაქმელ დეტალებს დრამის, სიმძაფრის, გრანდიოზულობის გადმოსაცემად სკულპტურაში, ფერწერაში, ლიტერატურასა თუ მუსიკაში. გარდა ჟანრობრივი მრვალფერვნებისა, ბაროკოს სტილთან „დავითიანის“ კავშირი მჟღავნდება პოეტის ღრმა რელიგიურ განცდებში. ბაროკოს ადამიანი ხომ ღრმა რელიგიური განცდის ადამიანია, მთელი მისი მსოფლშეგრძნება ქრისტიანულ რელიგიაზეა ორიენტირებული. მკვლევარ ჟან როუსეტის აზრით: „ბაროკოს ადამიანში გარე სამყაროს დისჰარმონიულობა პესიმისტურ განცდას წარმოშობს და მას ეუფლება მუდმივად ცვალებად სამყაროში კანონზომიერების დადგენის შეუძლებლობის გრძნობა. ამ გრძნობის საფუძველზე შემოქმედთა ერთი ნაწილი უარყოფს

ჰუმანისტთა თეზისს ადამიანის კეთილი ბუნების თაობაზე და მის ნაცვლად ამკვიდრებს აზრს ადამიანის ბუნების თავდაპირველი ცოდვილიანობის შესახებ. ამის მიზეზად მას „პირველი ცოდვა“ მიაჩნია, ხოლო ადამიანის გადარჩენის შესაძლებლობად -რელიგიური დოგმების დაცვა. თანამედროვეობის მანკიერება ქრისტიანული პრინციპების დავიწყებითაა ახსნილი". ეს თვალთახედვა წარმმართველია „დავითიანში“. პოეტი თავის რელიგიურ განცდებს ყველაზე მძაფრად გამოხატავს რეფრენით. მის შესახებ სამეცნიერო ლიტერატურაში ნათქვამია, რომ „ეს არის ტაეპები, რომლებიც ლექსში გარკვეული წესით მეორდება.“ რეფრენი „დავითიანში“ ავტორის რელიგიური განცდების გადმოსაცემადაა გამიზნული და გვხვდება თხზულების იმ ნაწილებში, სადაც ლირიკული ნაკადია(ა, ბ და გ წიგნები) წარმოდგენილი. უნდა ითქვას, რომ რელიგიური განცდის გამოსახატავად პოეტი იღებს ხალხური ლექსის ან სიმღერის მოტივს, რითმას, რიტმს, არგებს მას სასულიერო პოეზიის შინაარსს და ქმნის სრულიად ახალ სამოძღვრო-მოთხრობითი ხასიათის ლირიკულ ლექსებს: სავედრებლებსა და სადიდებლებს, რომლებშიც ავტორი პირველცოდვას პიროვნულად განიცდის. ბაროკოს სტილიც ამ ნიშნითაა აღბეჭდილი. პირველი ცოდვის პიროვნულად განცდას თან ახლავს ავტორის სკეფსისი, გაორება, რაც რეფრენით საუცხოოდაა გამოხატული.

საკვანძო სიტყვები: ბაროკო, სტილი, „დავითიანი“, რეფრენი, სკეფსისი.

HUMAN RESOURCES MANAGEMENT IN BANKING SECTOR

Assoc. Prof. Dr. Nino SAMCHKUASHVILI

ABSTRACT

The banking industry is a highly regulated powerhouse that stabilizes the economic environment of nations around the world. Banks store sensitive, personal information about their clients, and commercial banks often house more valuable inventory -- cash -- than other retail operations. Bank employees, from executives to tellers, must have a higher level of integrity and trustworthiness than employees in most other industries, making the role of HR in banking that much more important.

Like many other organized sectors, banking requires a multi-layer manpower for its various requirements of professionals and support staff. The range may require reasonably educated security guards on the one end and a highly educated and trained professional as head of corporate finance at the other.

Key Words: Banking Sector, Human Resources, Management

JEL Classification: O15, G21

**ჭიხარულას ლინგვისტური და ონომასტიკური კვლევისთვის
ასოცირებული პროფესორი მაია ქუქჩიშვილი**

**FOR THE LINGUISTIC AND ONOMASTIC RESEARCH OF
CHIKHARULA**

Assoc. Prof. Dr. Maia KUKCHISHVILI

მოკლე შინაარსი

კვლევაში წარმოდგენილია მცდელობა სოფელ ჭიხარულას ეტიმოლოგიის შესახებ, რამაც საინტერესო შედეგებამდე მიგვიყვანა.

სოფელი ჯავახეთის ზეგანზე, ბორჯომის მუნიციპალიტეტში, თრიალეთის მთების სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარეობს, ზღვის დონიდან 1860 მ. სიმაღლეზე.

კვლევამ აჩვენა, რომ **ჭი-** / **ჭიხ-** ბერათოკომპლექსი, რომელიც სახელწოდების პირველნაწილშია, სომხურში არ დასტურდება. ასევე არ დადასტურდა თურქულში. ფაქტობრივად, ადგილობრივი სომხური მოსახლეობის ყველა შესაძლო ვერსია, რაც ჭიხარულას ეტიმოლოგიას უკავშირდება, თურქული ან სომხური ენების გავლენისა თუ სხვა ვარაუდებისა, გამოირიცხა.

რაც შეეხება სახელწოდების მეორე ნაწილს, **ხი-** ფუძე დადასტურებულია როგორც ქართულში (მ-ხი-არ-ულ-ი, მ-ხი-არ-ულ-ება..), ასევე მეგრულსა (ხი-ოლ-ი - სიხარული) და სვანურში (ხი-ად - სიხარული). როგორც რ. გორდეზიანი განმარტავს, ამ ქართულ-ზანური არქექტიპიდან შეიძლება **ხარ-** ფუძის წარმოქმნაც ვივარაუდოთ, რომელიც უნდა შესულიყო ინდოევროპული ენების ერთ ნაწილში.

ჩაგრ- ფუძე მრავლად გვხვდება ბერძნული ენის სიტყვათ-წარმოებაში და ანთროპონიმიკაშიც. ქართულში აწარმოებს როგორც სახელებს, ასევე ზმნურ ფორმებსაც; დართული აქვს

ქართული ენისთვის დამახასიათებელი მაწარმოებლები. მაგ. სი-ხარ-ულ-ი, სა-ხარ-ებ-ა, ხარ-ებ-ა, მ-ი-ხარ-ია და სხვ.

ხარ- ფუძიანი სახელები პროდუქტიული ჩანს ქართულ ანთროპონიმიკაშიც.

სავარაუდოდ ხარ- ფუძე ქართულში ქრისტიანობამდეა შემოსული და ის დაკავშირებული არ არის უშუალოდ სასულიერო ლიტერატურასთან. წინააღმდეგ შემთხვევაში, გვექნებოდა საღვთო ლიტერატურის აღმნიშვნელი სახელწოდებანი, რომელიც გვაქვს ბერძნულში.

ჩვენი დაკვირვების შედეგად, ხი- ფუძე, რომელიც საერთო-ქართველურია და შესულია ინდოევროპულ და კერძოდ, ბერძნულ ენაში, სავარაუდოა, ბერძნულის გზით ისევ დაბრუნებულიყო ქართულში ხარ- ფუძის სახით.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ **ჭიხარულას** ეტიმოლოგიური კვლევის მცდელობა გვამღევს საშუალებას ვთქვათ, რომ იგი ქართული ეტიმოლოგიის სახელია. ამას ადასტურებს ერთგვარად -**ულა** მაწარმოებელი, რომელიც ჰიპოკორისტული ან დემინუტიურ ფუნქციას ასრულებს, პირველი კომპონენტი **ჭი-** ჭასთან უნდა იყოს დაკავშირებული, **ხარ-** კი - სიხარულთან.

კვლევაში განხილულია მასალები სოფელ ჭიხარულას ონომასტიკისთვის.

საკვანძო სიტყვები: ჭიხარულა, ენათმეცნიერება, ეტიმოლოგია, ლექსიკა, ონომასტიკა,

ბიზანტიის იმპერიაში მოღვაწე ქართველების ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი თვითშეგნების საკითხისათვის: თორნიკე ერისთავი, გიორგი მთაწმინდელი, გრიგოლ ბაკურიანისძე პროფესორი ზურაბ პაპასკირი

**ON THE NATIONAL-STATE SELF-CONSCIOUSNESS OF THE
GEORGIANS IN THE BYZANTINE EMPIRE: Tornike Eristavi,
Giorgi Mtatsmindeli, Grigol Bakurianis-dze
Prof. Dr. Zurab PAPASKIRI**

მოკლე შინაარსი

თანამედროვე მეცნიერულ ბიზანტინისტიკაში კარგა ხანია დამკვიდრდა ცნება – „ბიზანტიური თანამეგობრობა“. ამ თანამეგობრობას მოიაზრებენ, როგორც ერთგვარ „ზეეროვნულ, კულტურულ-პოლიტიკურ ერთობას“, რომელიც ეფუძნება იმპერატორის უზენაესი ხელისუფლების აღიარებას მთელ ქრისტიანულ სამყაროში. აღნიშნული გარემოება მნიშვნელოვან გავლენას ახდენდა ბიზანტიის იმპერიაზე ორიენტირებულ სახელმწიფოთა წრეში შემავალი ქრისტიანული ქვეყნების ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ და კულტურულ იდენტობაზე. ამ მხრივ გამონაკლისი არ უნდა ყოფილიყო საქართველოც, რომელიც ქართული ბიზანტინისტიკის ფუძემდებლის, აკად. სიმონ ყაუხჩიშვილის სავესებით მართებული შენიშვნით, არამხოლოდ კულტურულად შედიოდა „ბიზანტიურ ორბიტში“, არამედ ქართული სახელმწიფოებრივი ორგანიზაციაც „ამჟამად... ბიზანტიურ დაღს“ ატარებდა“.

ოფიციალური კონსტანტინოპოლი თანმიმდევრულად ატარებდა მეზობელი ქვეყნებისა და ხალხების რელიგიური და კულტურულ-პოლიტიკური „გაბიზანტიელების“ პოლიტიკას,

რომელიც მიმართული იყო ამ ხალხებში ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი მრწამსის მოშლისა და მათში რომაულ-იმპერიული ერთობის თვითშეგნების ჩამოყალიბებისაკენ. ამ პოლიტიკის გატარებაში თითქოს იმპერიის ხელისუფლების დასაყრდენი უნდა გამხდარიყო ბიზანტიის ტერიტორიაზე არსებული სხვადასხვა ხალხების (ქართველთა, სომეხთა, რუსთა და ა.შ.) ქრისტიანული საგანეები. მაგრამ, როგორც ჩანს, საიმპერატორო კარი ამას ყოველთვის ვერ ახერხებდა, რისი ნათელი მაგალითია ათონზე მოღვაწე გამოჩენილ ქართველი მამების თორნიკე ერისთავისა და გიორგი მთაწმინდელის, აგრეთვე პეტრიწონის ქართული ლავრის დამმარსებლის, ბიზანტიის იმპერიის სამხედრო-პოლიტიკური ელიტის თვალსაჩინო წარმომადგენლის, სევასტოსის გრიგოლ ბაკურიანის ძის მკვეთრად გამოხატული ქართული ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი და სარწმუნოებრივი ცნობიერება. აღნიშნული მოღვაწეები არამხოლოდ დაფარულად, შინაგანად ინარჩუნებდნენ ქართულ-ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ და სარწმუნოებრივ იდენტობას, არამედ ცდილობდნენ ღიად დაეცვათ თავიანთი სამშობლოს (გრიგოლ ბაკურიანის ძის შემთხვევაში, საერთოდ, – ისტორიული სამშობლოს) ეროვნული ინტერესები.

პირველად ამის მკაფიო დემონსტრირება მოახდინა ბერმა თორნიკემ (თორნიკე ერისთავმა – ერობაში იმიერტაოს ძლევამოსილი მმართველის, დავით კურაპალატის სარდალი, რომელიც, ათონზე, არაოფიციალურად, აშკარად ტაოს ხელმწიფის სრულუფლებიანი დიპლომატიური წარმომადგენლის უფლებებით იყო აღჭურვილი), როდესაც ათონის ქართულ საგანეში ბიზანტიის საიმპერატორო კარის საგანგებო მისიით მისულ მაღალჩინოსანს ერთბაშად არ დასთანხმდა კონსტანტინოპოლში

დედოფალთან აუდიენციაზე. ხოლო ამ უკანასკნელის შუამავლობა დავით კურაპალატთან, მაშინ იკისრა, როდესაც დაინახა იმპერიის ხელისუფლების მზაობა, რომ ამბოხებული ბარდა სკლიაროსის წინააღმდეგ გაწეული სამხედრო დახმარების სანაცვლოდ, ქართული მხარე სერიოზულ კომპენსაციას მიიღებდა.

კიდევ უფრო შთამბეჭდავია ათონის ლავრის წინამძღვრის, დიდი ქართველი სასულიერო მოღვაწის გიორგი მთაწმინდელის ენერგიული ბრძოლა საქართველოს ეკლესიის სუვერენიტეტისათვის დასაცავად, რაც დოკუმენტურადაა ასახული მის „*ცხოვრებაში*“. ბიზანტიის იმპერიაში მოღვაწე ბერი არ ერიდება პოლემიკას თვით ანტიოქიის პატრიარქთან და უსაბუთებს მათ ქართული ეკლესიის ისტორიულ უფლებას ავტოკეფალიაზე, რითაც, ფაქტობრივად, იცავს მას ბიზანტიური საეკლესიო სივრცის ხელყოფისაგან.

ბერძნულ-ბიზანტიური მოძალების აღკვეთას და იმპერიაში ქართული ეროვნულ-სარწმუნოებრივი იდენტობის დაცვას ისახავს მიზნად გრიგოლ ბაკურიანის ძის მიერ შედგენილ პეტრიწონის მონასტრის ტიპიკონში შეტანილი მოთხოვნა მონასტერში ბერძენი „ხუცეებისა“ და „მონაზვნების“ არ შემშვების შესახებ, თანაც მეტად გამომწვევი მოტივით – „*ბერძნები მოძალადები არიან, უპირონი... და ანგარნი...*“. არადა, ვინ ვინ და გრიგოლ ბაკურიანის ძე, თუნდაც თავისი მაღალი თანამდებობრივი სტატუსიდან გამომდინარე (ის, ფაქტობრივად, იმპერატორ ალექსი კომნენოსის მარჯვენა ხელია), უნდა ცდილობდეს, იზრუნოს იგივე ქართული საეკლესიო თემის ერთიან რომაულ-ბიზანტიურ სივრცეში ინტეგრირებაზე. ის კი პირიქით იქცევა – აღვივებს ანტიბერძნულ (ანტიიმპერიულ) განწყობილებებს და მოუწოდებს სასულიერო დასს დაიცვას თავისი ეროვნული მეობა.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, ბიზანტია, თორნიკე ერისთავი, გიორგი მთაწმინდელი, გრიგოლ ბაკურიანის ძე.

ÜSTÜN VEYA ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN OKUMA TUTUMLARININ İNCELENMESİ (RİZE BİLSEM ÖRNEĞİ)

Bircan BEKTAŞ

ÖZET

Üstün ya da özel yetenekli bireylerin ülkelere göre oranının %2-3 civarında olduğu kabul edilmektedir. Ülkemizde yaklaşık 1.5 milyon üzerinde üstün yetenekli bireyin olduğu varsayılabilir. Üstün ya da özel yetenekli çocukların gelişim evrelerindeki davranışları diğer bireylere göre farklılaşabilmektedir. Üstün yetenekli çocuklar, öğrenme hızları yüksek olduğundan bilgi edinmeye açıktır. Bazıları her şey hakkında bilgi öğrenmek isterken bazıları da konudan konuya geçerler. Bazıları da tek bir konuya odaklanabilirler. Size her konu hakkında soru sorabilirler. Soru sormak onlar için bilgi edinmenin yoludur. Bu bireyler kendilerine uygun ortamlardaki ekosistemde eğitimlerine ve yaşamlarına devam edemediklerinde mutsuz, huzursuz olmalarının yanında, geliştirmeye müsait bir zemin sağlanmadığında bu öğrencilerimiz yeteneklerinin körelmesiyle karşılaşılabilirler. Özel yetenekli çocuklar geleceğin liderleri, bilim insanları, sporcuları sanatçıları olabilirler. İnsan kaynağının yönetimi açısından beyin göçü evresinden beyin dolaşımı evresine geçtiği bir dönemde üstün ya da özel yetenekli bireylerin uygun eğitim ortamlarında doğalarına uygun biçimde eğitim almalarına kayıtsız kalınmamalıdır. “Öğrenmeyi ve öğretmeyi farklılaştıran”, öğrenciden yalnızca etkin katılım değil aynı zamanda öğrenme hedeflerinin seçimindeki kararlara da katılımın beklendiği, öğrencinin eğitimin nesnesi değil öznesi oluşuna giden sürece katkı verilmelidir.

Öğrencilerin okul yaşamında akademik ihtiyaçlarını karşılamada okumanın önemi büyüktür. Çocukların okuma alışkanlığı kazanmalarında birçok etken rol oynamaktadır. Özellikle ailelerin bu konudaki tutumu çok önemlidir. Okuma ilgisi ailede başlar ve aileyle birlikte gelişir. Öğrencinin kendini tanıması, çevresiyle ilişki kurabilmesi ve hayatla bağlantı kurmasında okumanın önemli bir etken olduğu bilinmektedir. İçinde yaşadığımız toplumun tüm bilgi birikimi bireylere kitaplar aracılığıyla aktarılmaktadır. Üstün veya özel yetenekli

çocukların da okumaya ilgili oldukları, erken yaşta okumayı öğrendikleri, okuma alışkanlığı edindikleri düşünülmektedir. Öte yandan gelişen teknolojiler ve internet kullanımının yaygınlığı kitap okuma alışkanlığını olumsuz etkileyebilmektedir.

Bu araştırmanın amacı özel yetenekli öğrencilerin okuma alışkanlığı tutumlarını belirlemektir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Rize Fatma-Nuri Erkan Bilim ve Sanat Merkezine 2018-2019 eğitim öğretim yılında devam eden 47'si kız ve 54'ü erkek olmak üzere toplam 101 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Murat Özbay ve Yusuf Uyar tarafından geliştirilen (2009) Okuma Tutumu Ölçeği kullanılacak ve 5. sınıf öğrencilerine de uygulanacaktır. Ölçeğin uygulanmasıyla elde edilecek olan bulgular ve veriler SPSS 16.0 paket programı aracılığı ile çözümlenip yorumlanacaktır.

Araştırmada sonucunda, üstün veya özel yetenekli öğrencilerin okuma alışkanlıklarının ve tercihlerinin sınıf düzeyleri arttıkça azalacağı beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üstün veya Özel Yetenekli Öğrenciler, Kitap Okuma, Okumaya Yönelik Tutumlar

‘MURTAZA’ ROMANI ÜZERİNE BİR DENEME

Erkan BEDER

ÖZET

Roman zamanı bakımından bin dokuz yüz kırk ile bin dokuz yüz elliler Türkiye’inde geçmektedir. Yunanistan’ın Alasonya adlı kazasından, mübadele ile İstanbul’a gelen Türk soylu Murtaza’nın yine onun gibi göçmen olan bir kızla evlenip, Çukurova’ya gelerek mahallede bekçi olması ve daha sonra iplik fabrikasında gece kontrollüğü görevlerinde yaşadıkları konu edildiği üç bölümden oluşmaktadır. Murtaza romanı, mekânları ve dramatik aksiyonları bazı merhalelerde değişim gösterse de gerçek dünya ve roman kahramanı Murtaza arasında ki başkalık ve yabancılaşma olarak tek bir ana izlek etrafında şekillenmiştir.

Göçmenlikle başlayan macera, hayatta edinilen doğru-yanlış kazanımın tam olarak iyi ve kötü kavramlarını karşılayıp karşılamayacağı sorusunun insanda ne gibi buhranlara yol açabileceğini, komik bazı durumlarda da dramatik olarak göstermektedir. Başkalaşmanın nasıl yalnızlığı doğurduğu, ait olamamanın nasıl varlığı yoklukla törpülediği ve yanlış inanılıp yanlış ifade edilen ülkülerin nasıl havada asılı kaldığını aşikâr etmektedir. Romanda dönemin siyasi gelişmeleri de aktarılmaktadır. Siyasi gelişmelerin toplumda nasıl yorumlandığı ve kutuplaşmaların nedenleri hissettirilmeden okurun sezgisine bırakılmaktadır.

İnceleme denemesinde ülkü değerler ve bunların karşı değerleri karakterlerin yapıları üzerinden verilmeye çalışılacaktır. Bu amaçla Profesör Doktor Ramazan KORKMAZ’ın ‘Kora’ şeması kullanılacaktır.

Kemal Tahir eserlerinin gerisindeki gözlem, tecrübe, yaşanmışlık ve yazarın hayat hikâyesi bilinse de metin odaklı bir analiz yapılacağı için bu hususlar inceleme metninde irdelenip eserle bağ kurulmaya çalışılmayacaktır.

Anahtar kelimeler: Murtaza, Yurtsuzluk, Görev, İşçiler, Göçmenlik

**„სათნოების მუშაკი“ – ქეთევან დედოფალი
ასოცირებული პროფესორი დალი ბეთხოშვილი**

**“VIRTUOUS WORKER” – QUEEN KETEVAN
Assoc. Prof. Dr. Dali BETKHOSHVILI**

მოკლე შინაარსი

მეჩვიდმეტე საუკუნის ქართულ მწერლობაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს მეფე-პოეტ თეიმურაზ პირველის შემოქმედებას, რომელიც დიდი მრავალფეროვნებით გამოირჩევა, როგორც ჟანრობრივად, ისე სათქმელის თვალსაზრისით. მეფე-პოეტის მხატვრულ მემკვიდრეობაში აღირიცხება როგორც ორიგინალური, აგრეთვე ნათარგმნი, სპარსულიდან გადმოკეთებული ნაწარმოებები. ორიგინალური შემოქმედებიდან, პირველ რიგში, მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს მისი უკვდავი პოემა „წამება ქეთევან დედოფლისა“, რომელიც ლიტერატურულთან (იგი, უპირველესად, საერო ჟანრის ნაწარმოებია) ერთად საღვთისმეტყველო დანიშნულებისაა, რაზეც მიგვანიშნებს დედოფლის მიერ ამქვეყნიურობიდან ზესთასოფლისაკენ გადადგმული ყოველი ნაბიჯი, საღვთო სიმბოლიკები და სხვა. პოემაში ასახულია დედა-დედოფლის ქეთევანის სულიერი ღვაწლით აღბეჭდილი მოწამეობრივი მხატვრული სახე, რომელშიც არეკლილია ეროვნული ტკივილით სავსე, სამშობლოს და რწმენის დაცვისათვის თავდადების მისია, რომელიც მან გაბედულად საკუთარ თავზე იტვირთა, როგორც მძიმე ჯვარი, მსგავსად იესო ქრისტესი, და აღასრულა კიდეც. მან საკუთარი სისხლით დაამოწმა, დაადასტურა ქრისტეს ერთგულება, გახდა „მოწამე ღმრთისა“.

ქეთევან დედოფალი გახდა „სათნოების მუშაკი“, როგორც თვით ავტორი თეიმურაზ პირველი იხსენიებს თავის პოემაში

„წამება ქეთევან დედოფლისა“, რომელშიც გამოხატულია მისი დაუცხრომელი ღვაწლი – ჯერ კიდევ საკუთარ მიწაზე დაწყებული და შემდეგ გაგრძელებული იმ გზაზე, რომელმაც დედოფალი, მომავალი წამებული და წმინდანი, საქართველოს წმინდა ადგილიდან შირაზის ტყვეობამდე მიიყვანა და იქ, უცხო მიწაზე უფრო დაუცხრომლად აგრძელებს საკუთარი მისიის აღსრულებას: თავისი ჩვეული შეუდრეკელობით მოწინააღმდეგეს მედგრად აღუდგება ქრისტიანული სათნოებების აღსრულებით: ღოცვით, მარხვით, სინანულით, ცრემლთაღვრით, რწმენის ერთგულებით, უფალთან ზიარებით და სულიერი სიცოცხლის მუდმივად ხსოვნებით... სინანული არის საკუთარ თავში ჩადრმავება, უფლის წიაღში მიბრუნება: „...რომელი მოვიდეს ჩემდა, არა განვაძო გარე“ (იოან. 6, 37). სინანული მიაწვდის, რომ ადამიანი სწორად იღვწის: „მრავლითა ჭირითა ჯერ არს ჩუენდა შესლვაჲ სასუფეველისა ღმრთისასა“ (საქმ. 14, 22). სინანული სულიერ სიმშვიდეს და ცხოვნებას (= სიცოცხლეს) მოიპოვებს, რადგან ადამიანს ამდაბლებს და ამაღლებს ზეციურობამდე.

პოემაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია ღოცვის სტრიქონებს (10 სტროფი), რომელშიც დედოფალ ქეთევანის უღრმესი განცდები და ტანჯვაა ჩაქსოვილი. მისი სულის ღელვაში რელიგიური და ეროვნული განცდა ერთიანობაშია წარმოსახული... დედა-დედოფალი მუხლს იდრეკს ღვთის წინაშე და ცრემლით ევედრება: „დედაო მაცხოვრისაო, მიმწიე ჩემსა ნდომასა“ (41, 4).

შორეული გზა – საქართველოს წიაღიდან სპარსეთისაკენ მიმავალი გრძელი და მტანჯველი იყო, მაგრამ ამ გზამ მეტად შეამზადა ქეთევან დედოფლის სულიერი სამყარო, რომლითაც უნდა დაეძლია მოწინააღმდეგე ძალა და განეხორციელებინა სამშობლოს, ქვეყნისა და შვილის – მეფის თეიმურაზ პირველის

მიერ დედისადმი დაკისრებული მისიის აღსრულება, რაც შემდეგში გამოიხატა ქეთევან დედოფლის მიერ საკუთარი ეროვნული ღირსების, რწმენის დაცვაში, რომელიც გახდა ერისა და ქვეყნის ხსნის საფუძველი.

ქეთევან დედოფლის უდიდესი ღვაწლი წარიმართა სპარსეთში, შაჰ-აბასის კარზე, კერძოდ, შირაზის ტყვეობაში, სადაც მან 10 წელი (ზოგი წყაროს ცნობით, 12 წელი) დაჰყო. ეს იყო წლები მისი ტანჯვის ამსახველი, რაც წამებით დასრულდა, მაგრამ ამ წამებაში აისახა ეროვნული ღირსების მატარებელი ქართველი ქალის, დედის, სახელმწიფო მოღვაწის, მომავალი წმინდანის შეუდრეკელი სულისკვეთება; ქეთევან დედოფლის ტყვეობაში, ჯურღმულსა და ჯოჯოხეთში ყოფნა ცოდვასა და ხსნას უკავშირდება. აქ ერთიანობაშია წარმოდგენილი ორი გარდაუვალობა – სიკვდილი და მარადიული სიცოცხლე, რომელიც სულის მარადიული ძიების შედეგად მიიღწევა. იგი მიწიერი დედოფლის წიაღიდან ირეალურ სამყაროში გადაინაცვლებს და ქრისტეს მსგავსად იქცევა შუამავლად ღმერთსა და ერს შორის.

მეფე-პოეტმა, თეიმურაზ პირველმა პოემაში „წამება ქეთევან დედოფლისა“ მთელი ექსპრესიით, ისტორიულ ფაქტთან ერთად ღრმა მხატვრული ქსოვილით, აღწერა ტკივილით სავსე დედა-დედოფლის ტრაგედია, და არა მარტო მისი, ეს იყო მთელი ქვეყნის ტრაგედია, რაც ქეთევანის მოწამეობრივი სულიერი საფარველით შეიმოსა. თეიმურაზ პირველმა ეს მძიმე განცდები შეიმსუბუქა საკუთარი ორიგინალური პოემის შექმნით, სადაც უკვდავყო ქეთევან წამებულის პიროვნება, რომელშიც ავტორმა იპოვა თავისი და ქვეყნის, ერის ნავსაყუდელი და სულიერებისაკენ მიდრეკით ერს, სამშობლოს გადარჩენის სხვა გზა დაუსახა მიზნად.

საკვანძო სიტყვები: თეიმურაზ პირველი, ქეთევან დედოფალი, წამება, სინანული, ლოცვა, შირაზის ტყვეობა.

AZERBAIJAN “TAHİR VE ZÜHRE” DESTANININ KONUSU VE İDEOLOJİSİ

Nurlana MEMMEDOVA

ÖZET

Türk halk edebiyatında aşıkların yaratıp geliştirdiği türlerin önemlilerinden biri de halk hikayeleridir. Bu türde tahkiye esastır. Şekil bakımından uzun, nazımla nesir karışık haldedir. Halk hikayelerinin özel bir anlatım ve tekniği vardır. Bu tür, eski destanlar cemiyetindeki sosyal ve kültürel değişmelerin etkisiyle-yeni devre uyması ile meydana gelmiştir.

Türk halk hikayeleri içinde yayılma alanı en geniş olanlardan biri de “Tahir ile Zühre” Hikayesidir. Tahir ile Zühre, Tahir Mirza, Zühre-Tahir, Tajı bilen Zohra gibi adlarla bütün Türk boyları arasında, hatta komşu milletlerde de yayılmıştır.

Hikayenin konusu astrolojik tasavvurlar ve inanmalardan kaynaklanmaktadır. Halk muhayyilesi, gökyüzlü ile ilgili inançları şahıslandırmış ve hikayede kahramanlarla bu inançlar arasında paralellik kurmuştur.

“Tahir ile Zühre” Hikayesi, aşık geleneğindeki rivayetlerden, tarihi olaylarla ilgili telmihlerden ve konusundan anlaşıldığına göre XVI. yüzyılında Azerbaycan bölgesinde teşekkül etmiş ve diğer sahalara oradan yayılmıştır.

Bütün bu sayılan özellikleriyle, “Tahir ile Zühre” Hikayesi, halk hikayeleri içinde, “astral tasavvurlara bağlı sembolik hikayeler ” alt grubunun hikayelerinden aşk hikayelerine geçiş döneminin en tipik örneklerinden biridir.

“Tahir ile Zühre” Hikayesi, aydınların, özellikle bazı sanatçıların ilgisini çekmiş ve ondan ilham alınarak yeni bazı eserlerin yazılmasına sebep olmuştur. Bu eserler içinde mesneviden modern hikayeye kadar çeşitli türler bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halk, Hikaye, Tahir, Zühre, Tarihi, Destan

OFF-SHORE IN GLOBAL FINANCIAL SYSTEM

Dr. Lia PITIURISHVILI

ABSTRACT

In international economic system has been widely spread so called "Free Economical Zones". FEZ is limited territory, towns, navy or aviation ports where are created suitable conditions for different foreign economical operations on special juridical policy. FEZ is supported from governments in many countries. Off-shore business means financial service to foreigners which main goal is to avoid or minimize taxes on income.

FEZ is important in principles of free economy realization. Their functioning make easy and active foreign-economical relations among countries. Economy of FEZ has tight economical relations with the outer world because of suitable taxing, customs and investing regime for foreign and local investments. Off-shore zones have great importance in FEZ which are characterized with different specialization and jurisdiction. The most authoritative clients for off-shore zones are trans-national companies.

In April, 2016, it was published confidential documents' base called "Panama Document". According to this document more than 100 politicians, among them 12 state leaders, and their families use companies registered in off-shore zones for money laundering and tax avoidance.

Economic characterizations in Georgia are very low. At present there is no off-shore zone business in our country. Notwithstanding of it, it is being planned to create free industrial zone in Poti. Legislation in some countries (also in Georgia) limits free industrial zones territory. For example :in Georgia it shouldn't be over 10 hectares. It's also banned to create FIZs on preserved territory.

FIZ will help to attract investments, to create infrastructure in less developed region Poti and to employ specialists. Though Department of Analytics at the Parliament made research and they consider it should be also taken into view negative experience. There were attempts to create

FIZ in Georgia. We should take glance of some facts: even in 1993 foreign companies were interested in founding type of fee economical zone -"Erudition Park".

Activity of juridical body registered in off-shore zones is legal in Georgia though off-shore companies' activities have some risk elements. As it is cleared out in Georgia there were some facts when companies possessing property, even state property and other strategic objects (energy sector, mining) are registered in off-shore zones and it's impossible to get information about them.

Keywords: Georgia, Financial System, International Economic System, Free Economical Zones, Panama Document

**მოდალური სიტყვების როლი სამეცნიერო ტექსტის
მოდალობის ფორმირებაში
ასოცირებული პროფესორი ქეთევან ტაბუცაძე**

**THE FUNCTION OF MODAL WORDS IN FORMING
MODALITY OF THE SCIENTIFIC TEXTS
Assoc. Prof. Dr. Ketevan TABUTSADZE**

მოკლე შინაარსი

სამეცნიერო ლიტერატურაში სხვადასხვაგვარად განიხილავენ ენობრივი მოდალობის არსს— როგორც კონცეფტუალურ (ცნებით), სემანტიკურ-გრამატიკულ, სინტაქსურ, ფუნქციონალურ-სემანტიკურ, კომუნიკაციურ-გრამატიკულკატეგორიას. უფრო მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მოდალობის აღქმა ფუნქციურ-სემანტიკურ კატეგორიად, რომელიც გამოხატავს გამონათქვამის სხვადასხვა სახის დამოკიდებულებას სინამდვილესთან. მოდალობის საფუძველია შეფასების კატეგორია, როგორც სემანტიკური კონცეფცია, რომელიც გულისხმობს ენობრივი ერთეულების მნიშვნელობის შეფასებით ასპექტს. ენობრივი ნომინაციის ასპექტში მოდალური სიტყვების განხილვამ საშუალება მოგვცა გამოგვემჟღავნებინა მათი არსობრივი მახასიათებლები როგორც ლექსიკური ერთეულები, მოდალური სიტყვები, როგორც მარტივი ნომინაციები, რომლებიც მიემართებიან წინადადებას მთლიანობაში და ასრულებენ საგნობრივი ნომინაციის ფუნქციას. ლინგვისტებს შორის აზრთა სხვადასხვაობაა სამეცნიერო ტექსტებში შეფასებითი მნიშვნელობების რეალიზაციის შესახებ. ზოგიერთი მეცნიერი თვლის, რომ სამეცნიერო პროზის ენას არ ახასიათებს ემოციურ-შეფასებითი მომენტები. სხვა ენათმეცნიერებს მიაჩნიათ, რომ შეფასება არის მეცნიერული სტილის განუყოფელი

ნაწილი. ჩვენი კვლევის შედეგებით დადასტურდა მეორე თვალსაზრისი – მეცნიერულ-ლინგვისტური ტექსტებისთვის (ისევე, როგორც სხვა დანარჩენისთვის) დამახასიათებელია მოდალური სიტყვების და ფრაზების გამოყენება. ისინი გადმოსცემენ ავტორის ემოციურ განწყობას, რაც გამოწვეულია სურვილით, დაარწმუნოს მკითხველი თავისი თვალსაზრისის სისწორეში, ეჭვქვეშ დააყენოს რომელიმე თეორია, შეაფასოს ფაქტისან მოვლენის განხორციელება შესაძლებლობის/შეუძლებლობის თვალსაზრისით და, აგრეთვე, გამოხატოს თავისი დადებითი ან უარყოფითი დამოკიდებულება გარკვეული საკითხის მიმართ.

საკვანძო სიტყვები: ექსპლიციტურობა, ინტელექტუალურ-კომუნიკაციური ფუნქცია, ანალიტიკა, სამეცნიერო-ფუნქციონალური სტილი, მოდალურ-შეფასებითი მნიშვნელობები, რაციონალური შეფასება, ემოციური შეფასება, ეკვივალენტობა, ფუნქციურ-სემანტიკური კატეგორია.

ქალი და პოსტმოდერნისტული ტენდენციები
მითოლოგიურ დისკურსში
(კრისტა ვოლფის „მედეა“ და „კასანდრა“)
ასოცირებული პროფესორი ია ბურდული

**WOMEN AND POSTMODERNIST TENDENCIES IN
MYTHOLOGICAL DISCOURSE
(Krista Volf's "Medea" and "Cassandra")
Assoc. Prof. Dr. Ia BURDULI**

მოკლე შინაარსი

„ჩვენ ვფლობთ გასაღებებს, რომლებიც ყველა ეპოქას გააღებს. ზოგჯერ ამ გასაღებებებს ურცხვად ვიყენებთ: კარის ღრიჭოს მხოლოდ თვალს შევავლებთ, რადგან ნაჩქარევი განაჩენის გამოტანას ვცდილობთ“. XX საუკუნის გერმანელი მწერალი ქალის კრისტა ვოლფის ეს სიტყვები, რომლითაც მისი რომანი „მედეა“ იწყება, შეიძლება მივუსადაგოთ დღევანდელ საერთოლიტერატურულ დისკურსს.

ტროას ომი და ოქროს საწმისი, როგორც დამოუკიდებელი მხატვრული მთლიანობა, დროთა განმავლობაში სხვადასხვა მითისგან ჩამოყალიბდა, რომელთა სადავეებთანაც უეჭველად იყო ომის მოვლენების რეალური შთაბეჭდილებები.

დღეს ხელოვნებისა და მისი გამომსახველობითი ფორმებისადმი პოსტმოდერნისტულად დესტრუქციული მიდგომა შერწმულია თანამედროვე სამყაროსთან - ყოფით ოსვენციზმთან. მხატვრული ტრადიციების ლიტერატურული კოდებით - „გასაღებებით“ ფორმირებულ თანამედროვე ყოფის გამომსახველობაში ეპოქები ერთიანდება და ადამიანური ეგზისტენციის განზოგადებული მხატვრული ხატი ყალიბდება. ეს მთლიანობა

კი განსაკუთრებით მკაფიოდ მითის სიმბოლიკის პოსტმოდერნისტული ინტერპრეტაციით აშკარავდება. მითოლოგიური შემეცნებით მითი მისტიკურია, მაგრამ ამავედროულად ცხოვრებისეული, ყოფითია. თუმცა, სულაც არა არის იდეალური. იგი შეიცავს ადამიანურ ვნებებს: შურს, სიძულვილს, სიყვარულს, ტკივილს და თან სავსეა ცხოვრებისეული საოცრებით.

თანამედროვე ლიტერატურულ დისკურსში, კერძოდ კი კრისტა ვოლფთან მითი არ არის აბსტრაქტული აზრის მატარებელი. იგი ცხოვრებისეული მისტერიაა: მის არსში დევს აფექტის ფესვები და მავანის ცხოვრებისეულ მოთხოვნებს და მისწრაფებებს გამოხატავს. ეს მავანნი კი კი ქალებია, რომლებიც იბრძვიან სიყვარულისთვის და ეწირებიან ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლას.

„ილიადას: რიგითი პერსონაჟი, ქურუმი ქალი კასანდრა კრისტა ვოლფისთვის მთავარი გმირია. „კასანდრას“ ტექსტში არსებულ აწმყოში, წარსულსა და მომავლის თხრობით დროისა და სივრცის ქრონოტოპიული მთლიანობა ყალიბდება.

კასანდრას სოციალური ყოფისთვის არაადეკვატური და ფაქიზი განცდები, ძლიერი ეროვნული გრძნობა მისი სულიერი ცხოვრების მისტერიაა.

"მედეაში" თხრობა წარსულისა და წინასწარმეტყველებები მომავლის გახსენებით იწყება: როცა მედეამ უკვე განიცადა თავისი ტრაგედია; როცა სამსხვერპლოზე ჩაუქოლეს ბავშვები, დაკარგა სიყვარული, დაემსხვრა შორეული, ძლიერი იდეალის ილუზია, როცა მოუკლეს თითქმის ყველა კოლხი. ქალს თან სდევს საკუთარი ქვეყნის მიტოვებით გამოწვეული დანაშაულის განცდა და მარადიულად ჩაესმის იარაღის ჟღარუნი.

კრისტა ვოლფთან, როგორც კასანდრას, ასევე მედეას მხატვრული სახე რთული და წინააღმდეგობრივია. ისინი

ცდილობენ დაძლიონ ეგზალტირებული მდგომარეობა, შეიმეცნონ საკუთარი თავი, სიცოცხლის წარმოშობის საიდუმლო, იყვნენ ინდივიდუალები, არადამონებულები.

მედევას და კასანდრას არ ტოვებს საკუთარი ხალხის სიყვარული და საკუთარი პატარა ქვეყნის ტკივილი. მათთვის ომი მენტალური ტრაგედიაა.

მწერალი ქალი მხატვრულ კონტექსტში წარმოაჩენს ომი ძალმომრეობაა, მისი გამომწვევი მიზეზი კი ქიმერა.

საკვანძო სიტყვები: ქალი, პოსტმოდერნისტული ტენდენციები, მითოლოგია, დისკურსი.

AZERBAYCAN VE ANADOLU`DA TOPLA OYNANAN ÇOCUK OYUNLARI

Dr.Meleyke MEMMEDOVA

ÖZET

Çocukların fiziki, psikoloji, sosioloji ve estetik bakımdan gelişimi, sosyalleşmesi, hayata hazırlanmasında oyun çok önemli bir araçtır. Çağımızda gelişen teknoloji ile ilgili olarak değişen yaşam tarzı yeni ilgi alanlarının da oluşumuna sebep olmuştur. Bunun sonucu olarak da çocuklar geleneksel sokak, mahalle oyunlardan uzaklaşarak teknolojik oyunların bağımlısı haline gelmiştir.

Milli kültürel değerlerimizden olan çocuk oyunlarımızın unutulmasına izin vermemek amacıyla çocuk oyunlarının tebliği ve yaşatılması amacıyla makalede özellikle topla oynanılan çocuk oyunlarımızın hem Azerbaycan, hem de Anadolu varyantları karşılıklı şekilde incelenerek oyun metinleriyle birlikte verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Anadolu, Çocuk, Oyun, Top.

**ქვეყანაში ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტების მოვლა-
მოყვანა, როგორც სასურსათო უსაფრთხოების აუცილებლობა
ასოცირებული პროფესორი თეიმურა ზგვარამაძე**

**MAINTENANCE THE ECOLOGICALLY CLEAN PRODUCTS
IN THE COUNTRY AS THE NECESSITY OF FOOD SECURITY
Assoc. Prof. Dr. Teimuraz GVARAMADZE**

მოკლე შინაარსი

ჯერ კიდევ ქვეყანაში მწვავედ დგას სასურსათო უსაფრთხოება, ხელაღებით ხდება მინერალური სასუქების გამოყენება. თითქმის არ არსებობს სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებზე ნიადაგის აგროქიმიური კვლევები აზოტის, ფოსფორისა და კალიუმის, მარილიანობისა და მჟავიანობის განსაზღვრის შესახებ, რის გარეშეც არ არსებობს მცენარეული პროდუქტების მოყვანა მინერალური სასუქების ნორმირების ფარგლებში; მინერალური სასუქების სავარაუდო შეტანა იწვევს მცენარეულ პროდუქტებში ნიტრატების დაგროვებას. სპეციალისტების (ფიტოპათოლოგების, ენტომოლოგების) მწვავე დეფიციტის გამო, რომლებმაც უნდა ჩაატარონ მცენარეებში მავნე ორგანიზმების დიაგნოსტიკა, ხდება პესტიციდების გამოყენება; მიმდინარეობს ფუნგიციდების და ინსექტიციდების ჭარბი რაოდენობით შეტანა, რის გამოც მცენარეულ ნაყოფებში გროვდება პესტიციდები. საბოლოოდ, მცენარეულ ნაყოფებში პესტიციდების და ნიტრატების ჭარბი რაოდენობის დაგროვება იწვევს სხვადასხვა მწვავე დაავადებებს და ადამიანთა მოწამვლას. ასევე არ ხდება თესლბრუნვების განხორციელება იმ დროს, როდესაც სამცხე-ჯავახეთის მხარეში სახნავი მიწების 50-60% დაუმუშავებელია მორწყვითი სისტემების არარსებობის გამო, რაც დიდად შეუწყობდა ხელს მინერალური სასუქების

მინიმალურ გამოყენებას. ასევე არ ხდება ცხოველური ნაკელის სრული გამოყენება. ფერმერები ნაკლებად არიან გათვით-ცნობიერებულები მცენარეული ნარჩენებისგან მიღებული ორგანული სასუქის - ორგანიკის გამოყენების შესახებ, რაც ხელს უწყობს ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტების მოყვანას. ჯერ კიდევ ვერ ვიყენებთ ბიოლაბორატორიებს, სადაც შეიძლება გამოვიყვანოთ მავნე მწერების საწინააღმდეგოდ სასარგებლო მწერი/ენტომოფაგი, მაგალითად, ხოჭო კრიპტოლემუსი, რომელიც იკვება მავნე მწერებით (ტკიპებით და ბუგრებით). განსაკუთრებული ბრძოლის ღონისძიება გამოიჩინა ქვეყანაში წიწვოვანი ტყეების გადარჩენის საქმეში ლაფანჭამიას საწინააღმდეგოდ სასარგებლო მწერმა რიზოფაგუსმა, რომლის გამოყვანაც ბიოლაბორატორიებში ნელი ტემპით მიმდინარებს. ხეხილის ბაღებში ფერემონების გამოყენება შესანიშნავ ეფექტს იძლევა. ეს არის სპეციალური წებოვანი ფირი სპეციფიკური სურნელით, რომელიც იზიდავს მავნე მწერებს და მებაღე-ფერმერების მიერ ხდება მათი მექანიკური განადგურება.

ზემოხსენებული მეთოდების გამოყენებითა და კიდევ სხვა აგროტექნიკური ღონისძიებების გატარების საფუძვლებზე გვეძლევა საშუალება მივიღოთ ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტები ნაკლები დანახარჯებით, რაც ხელს შეუწყობს ადამიანთა ჯანსაღი ცხოვრების წესს.

საკვანძო სიტყვები: ნიტრატი, პესტიციდი, ფიტოპათოლოგი, ენტომოლოგი, ენტომოფაგი.

უკუკავშირი, როგორც მოტივაციის განვითარების საშუალება
უცხოური ენების შესწავლის პროცესში
ასოცირებული პროფესორი მარეხ ნათენაძე, ასოცირებული
პროფესორი მარიანა ბალასანიანი

**FEEDBACK AS THE MEANS OF MOTIVATION
DEVELOPMENT IN THE PROCESS OF LEARNING FOREIGN
LANGUAGES**

**Assoc. Prof. Dr. Marekh NATENADZE – Assoc. Prof. Dr. Mariana
BALASANIANI**

მოკლე შინაარსი

განათლების სფეროში ჩატარებული კვლევები ადასტურებს, რომ მოსწავლეთა წარმატებაზე დიდი გავლენა აქვს მასწავლებელს და მის მიერ განხორციელებულ სასწავლო პროცესს.

რამდენადაც სკოლაში დაწერილი ნიშნები რეალურად ვერ ასახავს მოსწავლის ცოდნას და ის ხშირად არ ემთხვევა საატესტატო და/ან ეროვნულ გამოცდებზე მიღებულ ქულებს, საჭიროა მოსწავლეთა სწავლის შედეგების გაუმჯობესება, რაც მოითხოვს მასწავლებელთა პროფესიულ განვითარებას, სასწავლო პროცესში მოსწავლეთათვის უკუკავშირის სათანადო დონეზე მიწოდებას.

სწორედ, სასწავლო პროცესში უკუკავშირის განხორციელების საკითხებზე ჩვენ მიერ 2017-2018 სასწავლო წელს სამცხე-ჯავახეთის საჯარო სკოლებში ჩატარდა პრაქტიკული კვლევა. კვლევის პროცესში გამოყენებული იქნა როგორც თვისობრივი, ასევე რაოდენობრივი კვლევის ინსტრუმენტები.

კვლევის შედეგებმა ცხადყო, რომ მნიშვნელოვანია სასწავლო პროცესში მასწავლებლის მიერ განხორციელებული ეფექტური და კონსტრუქციული უკუკავშირი, რაც ამაღლებს

მოსწავლეთა სწავლის მოტივაციას და წარმოდგენს განმავითარებელი შეფასების სტრატეგიას.

მასწავლებლის მიერ მოსწავლისთვის მიწოდებული უკუკავშირი უნდა იყოს დროული, კონკრეტული და საჭიროების შემთხვევაში მოიცავდეს რეკომენდაციებს, თუ როგორ განვითარდეს მოსწავლე და მიაღწიოს პროგრესს სწავლაში. სასურველია მოსწავლეები ორიენტირებული იყვნენ არა ნიშნებზე ან ქულებზე, არამედ დავალებზე და შეძლონ საკითხის სწორად გააზრება.

იმის გათვალისწინებით, რომ დღეს, როდესაც, ჯერ კიდევ სამსჯელოა, რომელი სწავლებაა უპირატესი - „ნიშნებით“ თუ „უნიშნო“ და მშობელთა ნაწილს ჯერ კიდევ არ ესმის, რომ ნიშნების (ქულების) დაწერის გარეშე სასწავლო პროცესი „შეფასების გარეშე“ სწავლებას არ გულისხმობს და უპირატესობა ყოველდღიურ განმსაზღვრელ – ნიშნით, ქულებით შეფასებას ენიჭება, ცხადია, გასაუმჯობესებელია განმავითარებელი შეფასება, მასწავლებელთა მხრიდან სათანადო კომენტარები და აღნიშნულ პირობებში, კიდევ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს უკუკავშირი სასწავლო პროცესში.

საკვანძო სიტყვები: უკუკავშირი, სწავლის შედეგები, სწავლის მოტივაცია, კომენტარი, განმავითარებელი შეფასება.

PARAPSİKOLOJİ TEDAVİDE HALK İNANÇLARI

Doç.Dr.NÜBAR HEKİMOVA

ÖZET

Azerbaycan`ın zengin sözlü edebiyatının epik, lirik-epik, lirik türlerinde, özellikle epik-lirik, dinamik-dramatik unsurları kendinde birleştiren çok sayıda aşk ve kahramanlık destanlarımızda rüya, rüya göreme, aynı zamanda destanlarımızı düzenleyen usta aşıklar hakkında kullanılan “hak aşığı”, “derviş”, “kalpleri okuyan”, “bilici usta dede” ve başka bu gibi garip seslenen isim- lakaplarla karşılaşırız. Zengin sözlü halk edebiyatımızda, halkımızın psikolojisini, yüksek zihinsel kültürünü karakterize eden psikolojik özelliklerin mükemmel ifadesini bulmuştur.

Asırlarca hak aşıklarına, kelimenin asıl anlamında insan sarrafları-psikologları dersek yanılmayız. Bu bölge psikologlarında, usta aşıklarında telepatiye, sezgi, etki yeteneği oldukça güçlüdür. Malesef, halk onları “arşdan-gürşdün”, “yerin altından-üstünden”, “gayb aleminden”, “o dünyadan-bu dünyadan” haber veren hoca gibi kaleme alır. Bu garip lakapların sahipleri ülkeyi dolaşır, halkın yaşamını, düşüncesini, ruh hallerini düğünlerde, merasimlerde aynı zamanda taziye yerlerinde gözlemlerler.

Anahtar Kelimeler: Tedavi, Halk, İnanç, Psikolojik, Aşık, Dünya.

TÜRK SAVAŞ SANATININ MANAS VE KÖROĞLU KÖKENLERİ

Sahibe PAŞAYEVA

ÖZET

Savaş sanatı, her bir halkın etnik, maddi ve manevi tarihi, gelenek ve görenekleri, yaşam tarzı, maişet ve düşüncesi tarzı ile yakından bağlantılıdır. Türk savaş sanatı, bu unsurları göz önünde bulundurmuş, fiziksel güç, silah, çeşitli dövüş sanatlarının yanı sıra, aklın bilgeliği ve gücü ile farklılık arz etmiştir.

Tarihte Türkler kadar kahramanlık destanı oluşturan ikinci bir halk yoktur. Sadece, “Manas” destanının hacmi Homer’in “Odisseya” ve “İliada” eserlerinin hacminden 20 kat fazladır. Savaşlarda edinilen deneyim, bu savaşta yaratılan ve yaşayan kahramanlar, halkın hafızalarına taşınmış ve edebi-kültürel anıtlarda yansıtılmıştır. “Köroğlu” destanının çeşitli versiyonları vardır. Bu destanlardaki milli yaşam, Türkün tarihin ne kadar eski olduğunu bildirir.

Azerbaycan ve Kırgız halkının Manas ve Köroğlu gibi kahramanlık destanları kendi savaş yollarını ve araçlarını yansıtan sanat eserleri olmakla beraber, Türk savaş sanatının ortak manevi değerlerinin taşıyıcılarıdır. Onlar Türk savaş kültürünün eski izlerini korumuşlar ve gelecek nesiller için zengin ve kahramanca bir savaş okulu oluşturdular. Her iki destanın-Manas ve Köroğlu, kendi yiğitleri ile birlikte düşmanlarından intikam almakla beraber, kendi halklarını da savunmuşlar. Kahramanlık statüsü kazanmış olan bu insanlar ayrıca görevlerini de iyi anlıyorlar.

Manas ve Köroğlu destanları, büyük Türk tarihinin farklı aşamalarında yaratılmış olsa da, her iki destan Azerbaycan ve Kırgız askeri sanatlarının ve onların halklarının milli-estetik düşüncelerinin ve ahlakının tartışılmaz bir ifadesidir.

Anahtar Kelimeler: Savaş Sanatı, Türk Halkı, Manas, Köroğlu, Destan, Ortak Ahlaki Değerler.

AZERBAIJAN PUBLISISTIKASI XX. YÜZYILIN BAŞLARINDA

Doç. Dr. Seba NAMAZOVA

ÖZET

Sosyal-siyasi hayatta ilerlemeye zemin olan, edebi süreci hızlandıran önemli faktörlerden biri tabii ki de basın. Ülkede sosyal, siyasi, bedii sanatsal fikrin oluşumunda zaman-zaman basın önemli rol oynamış, onun asıl görevi ulusal düşüncüyü yönlendirmekten ibaretti.

Geçen yüzyılın başlarında edebi süreci canlandıran yönlerden en önemlisi basın bolluğu oldu. Daha net söylersek, çok sayıda basın örnekleri etrafında Azerbaycan aydınları ve publisistleri aktif bir şekilde toplanmışlardı.

“Doğu-Rus”, “Hayat”, “Füyuzat”, “Molla Nasreddin”, “İrşad”, “Taze Hayat”, “Terakki”, “Debistan”, “Evrin”, “Behlül”, “İttifak” “Zanbur”, “Rehber”, “Hakikat”, “Yeni Hakikat”, “Güneş”, “Bilgi”, “Yeni İrşat”, “İkbal”, “Yeni İkbal”, “Açık Kelime”, “Işık”, “Kelniyet”, “Şelale”, “Okul”, “Yoldaş”, “Seda”, “Sedai-vatan”, “Sedai-Kafkaz”, “Hilal”, “Yeni Füyuzat”, “Nicat”, “Dirilik”, “Basiret” “Babayi-Amir”, “Gerçek kelime”, “Kurtuluş”, “Hummat” ve benzeri diğer gazete ve dergiler yirminci yüzyılda Azerbaycan basınının görüşlerini açıkça yansıtıyor.

Geçen yüzyılın başlarında, Azerbaycan'ın publisistikası halkın hayatıyla yakından bağlıydı ve yaşamın gerçeklerini yansıtan konulara ayrı ayrı basın organlarının sayfalarında yer alan sayısız yazılarda tercih ediliyordu.

Ermenilerin Azerbaycan'da yaptığı katliamlar, milletin kendi kaderi uğrunda yaptığı mücadele motifleri publisistikada lider bir konuya dönüşmüştü. Ermeni'lerin Azerbaycan'da işlediği trajedileri kendi yaratıcılığında ana konu olarak tercih eden publisistlerden biri de Mirzabala Mahammadzade olmuştur. Onun 1919 yılında “Basiret” gazetesinde yayınladığı silsile makalelerinde Ermeni-taşnak güçlerinin mekrli niyetleri keskin şekilde ifşa edilmiştir.

Yirminci yüzyılın bařlarında, edebi-sanatsal düřünce karřısında dönemin sosyal sorunlarının aydınlatılması meselesi son derece ciddiyle ortaya konulmuřtur. O dönemlerde Azerbaycan'da çıkan basın organları ulusal uyanıř, kendini idrak etme iřlemlerinin önde gelen araçlarından idiler. Azerbaycanın 28 Mayıs 1918'de kendi bağımsızlıklarını kazanmasında ulusal basının da önemli rolü özel olarak belirtilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Publisistika, Basın, Edebi-Sanat Fikri, Makale, Dergi.

ყანდაარის ქართველი ბეგლარ ბეგები (1648-1711წწ.)

ასისტენტ-პროფესორი კახა კვაშილავა

Georgian Beylerbeys of Kandahar (1648-1711)

Assistant Professor Dr. Kakha KVASHILAVA

მოკლე შინაარსი

ყანდაარი სიდიდით მეორე ქალაქია ავღანეთში, მდებარეობს მის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში. თუმცა ამჟამინდელი ქალაქი მხოლოდ XVIII საუკუნის შუახანებშია გაშენებული.

ძველი ქალაქი ისპაჰანიდან საკმაოდ შორს მდებარეობდა: ვაჭართა ქარავანს ყანდაარამდე ჩასასვლელად 66 დღე სჭირდებოდა, მხედარს – 24, შიკრიკი კი ამ მანძილს 22 დღეში ფარავდა.

ყანდაარისათვის ბრძოლა მოღოლებსა და ირანელებს ერთნაირად უღირდათ, ვინაიდან ამ დასახლებულ პუნქტზე გადიოდა მნიშვნელოვანი სავაჭრო-საქარავნო მარშრუტები, რასაც დიდი ეკონომიკური სარგებელი მოჰქონდა. ყოველწლიურად ინდოეთიდან ირანში, ამ ციხე-ქალაქის გავლით, სხვადასხვა საქონლით დატვირთული 14000-მდე აქლემისაგან შემდგარი ქარავანი გადიოდა. XVIII ს. I ნახევარში მოღვაწე ბალხელი მეცნიერი მაჰმუდ იბნ ვალი თავის ენციკლოპედიური ხასიათის ნაშრომში აღნიშნავდა, რომ ყანდაარი მნიშვნელოვანი გადასატვირთი ცენტრი იყო, რომელშიც თავს იყრიდნენ ინდოეთიდან და ხორასნიდან მომავალი ქარავნები.

ამასთანავე, ყანდაარს დიდი სტრატეგიული მნიშვნელობაც ჰქონდა ორივე მხარისათვის: სპარსელებს დასავლეთ ინდოეთის კონტროლის საშუალებას აძლევდა და, ასევე, უზრუნველყოფდა საკუთრივ ირანის აღმოსავლეთი მისადგომების

უსაფრთხოებას როგორც ადგილობრივი ტომების, ასევე – ინდოელთა თავდასხმებისაგან. ამიტომაც რეგიონის ბეგლარბეგის კეთილგანწყობას დიდ ყურადღებას აქცევდნენ ისპაჰანში.

დიდი მოღოლებისათვის კი, ამ მიწებზე გადიოდა გზა მათ ისტორიულ სამშობლოსთან და ერთმორწმუნე სუნიტ თურქმანულ ხალხებთან დასაკავშირებლად. ამიტომ ქაბულის, პეშავარის, ყანდაარისა და ღაზნის კონტროლი მათთვის მეტად მნიშვნელოვანი იყო. ბაბურის მემკვიდრეებმა შენიშნა, რომ ქაბული და ყანდაარი ინდოსტანის ორმაგი კარიბჭე იყო, რომელთაგან ერთი მიემართებოდა თურქესტანში, მეორე კი – სპარსეთში. ამიტომაც ეს ციხე ხშირად გადადიოდა ხელიდან ხელში.

XVII-XVIII საუკუნეებში ყანდაარი ერთ-ერთი იყო იმ ცამეტ საბეგლარბეგოდან, რომელიც სეფიანთა იმპერიაში შედიოდა. ამათგან, ყანდაარი ყველაზე მეტ ფულად გამოსაღებს იხდიდა სხვებთან შედარებით. წყაროებით დასტურდება, რომ ყანდაარი საკმაოდ კარგად გამაგრებული ციხე იყო.

XVIII. 40-იანი წლებიდან ვიდრე 1711 წლის ჩათვლით, ყანდაარის საბეგლარბეგოს პირველი პირები ქართველი დიდებულები, ცნობილი საგვარეულოების წარმომადგენლები, იყვნენ:

- 1648-1649წწ. –ყანდაარის ბეგლარბეგია მერაბ ბეგი/მეჰრაბ ხან. მისი საგვარეულო მიკუთვნებულობის შესახებ წყაროები არაფერს ამბობენ. თუმცა ისტორიო-გრაფიაში გამოთქმულია ვარაუდი, რომ ის ან მიქელაძე იყო (რ. კიკნაძე) ან მირიმანიძე (ცნობილი იაპონელი ქართველოლოგი და ირანისტი ჰიროტაკე მადეა);
- 1649-1662წწ. ყანდაარის ბეგლარბეგია ვინმე ოთარ ხანი (მოგვიანებით მას ზულფაკარი უწოდეს). ჰ. მადამ

ახლადგამოვლენილი სპარსული წყაროების და ქართული საბუთების შეჯერების საფუძველზე გამოთქვა საკმაოდ მყარი ვარაუდი ამ პიროვნების ქართულ წარმომავლობაზე და ის ბარათაშვილთა ოჯახს მიაკუთვნა;

- 1662-16?? – მანსურ ხანი /გორჯასპ ბეგ ბარათაშვილი/ ოთარ ხანის უმცროსი ძმა. მისი ბეგლარბეგობის დასასრულის დადგენა ჭირს;
- შემდეგ იყო ვინმე ჯემშიდ ხანი, რომლის მმართველობის დაწყების წელი, ასევე, ვერ დგინდება, მაგრამ ცნობილია, რომ 1667 წელს ის ამ თანამდებობაზეა. ვინაიდან, სეფიანთა ირანში ღოღამთა შორის ნათესაური ურთიერთობებს ძალიან დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, ამიტომ დასაშვებია, რომ ჯემშიდ-ხანიც ყანდაარის რომელიმე ქართველ ბეგლარბეგებთან (თუ საკუთრივ მაინცდამაინც არა ბარათაშვილების საგვარეულოსთან) ყოფილიყო დაკავშირებული. თუმცა, ამას კიდევ დამატებითი კვლევა სჭირდება;
- 1673-1674 წლებში ეს პოზიცია ეჭირა ქართველ ბეგლარბეგს ზაალ ხანს;
- 1694-1695წწ. ამ თანამდებობას ირანის შაჰი უკვე ოთარის სხვა ძმის – ვახუშტის – შვილიშვილს, ასლამაზს აძლევს. სეხნია ჩხეიძე მას მასულ-ხან (ანუ – მანსურ ხანი) „ყაფლანი-შვილად“ მოიხსენიებს;
- 1704-1709 წლებში ყანდაარის ბეგლარბეგი იყო ქართლის მეფე გიორგი XI;
- 1709-1711 წლებში ეს თანამდებობა ეჭირა გიორგი XI-ს ძმისშვილს, ქართლის მეფე ქაიხოსრო ლევანის ძეს.

ამდენად, ირკვევა, რომ 1648-1711 წლებში ყანდაარის მმართველებად (ბეგლარბეგებად) თითქმის უწყვეტად მხოლოდ ქართველები იყვნენ: მირიმანიძეები, ბარათაშვილები, ბაგრატიონები.

საკვანძო სიტყვები: ავღანეთი, ყანდაჰარი, ქართველები, ბეგლარბეგები, ისპაჰანი.

GENCELİ ALİ ŞEVKİ'NİN ŞİİRLERİNİN KONUSU

Dr. Günel YUNUSOVA

ÖZET

Makalede, XX. Yüzyılın başlarında Gence'de yaşayan ve Gence edebi muhitinin gelişiminde özel yeri olan Ali Şevki'den bahsedilmektedir. Uzun yıllar boyunca, biyografisi ve yaratıcılığı hakkında hiç kimse bilgi sahibi olmamıştı. Onun Divan'ında yer alan şiirler hem heca, hem de aruz vezninde yazılmıştır. Aruz vezninde yazdığı gazelleri içerisinde Fuzuli'ye nazireler de var. Şiirlerinde vatan sevgisini, savaşa nefreti, halkın ağır yaşamını ve kadın haklarını konu etmiştir. Aşık ve sevgili ilişkisi, aşkın sevgisi, hasret, dönemin acıları vb. onun gazellerinin ana konusudur.

Makalede Ali Şevki'nin “Diriliş”, “Kurtuluş” dergilerinde yazılar yazması, Bakü'de “Seda” matbaasında, “Hümme” gazetesinde çalışmasından, aynı zamanda mezhepler ve Behayi mezhebini kabul etmesinin sebepleri açıklanır.

Anahtar Kelimeler: Gence Muhiti, Divan, Gazeller, Sevgili, Kadın Hakları, Mezhep.

**MAHALLİ UNSURLARIN KLASİK TÜRK ŞİİRLERİNİN
ANLAM DÜNYASINA KATKISI
Arş. Gör. Yakup YEŞİLYAPRAK**

ÖZET

Klasik Türk şiirleri üzerine yapılan mevcut mahalli unsur çalışmaları çoğunlukla tespit amacı taşıyan ve sonuçları da bu doğrultuda olan çalışmalardır. Mahalli unsurların şiirin anlam dünyasına yaptığı katkılar ve bu unsurların şairin hayal dünyasına kazandırdığı zenginlik ise söz konusu çalışmalarda büyük oranda ihmal edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, klâsik Türk şiirinde yer alan tüm mahalli unsurları tespit etmek değil tespit edilen mahalli unsurların şiire anlam boyutunda yaptığı katkıları değerlendirmektir.

Şairin klasik mazmunları ve teşbih unsurlarını, mahalli unsurlarla harmanlayarak beytinde oluşturduğu kurgu ve bu anlamda kurgunun nasıl etkilendiği çalışmanın temel hareket noktasıdır. Böylece şiirin yazıldığı dönemde günlük hayat sahnelerinin, dil aracılığıyla şiirde nasıl estetik unsurlara dönüştürüldüğü tespit edilecek ve böylece şiirin ya da şiir öznesinin sosyal hayat karşısındaki konumu ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler:Neylî, Mahalli Unsurlar, Anlam Dünyası.

GENEL REFAH KAVRAMI VE SOSYAL EKONOMİK GELİŞME

Dr. Ofeliya SAMEDOVA

ÖZET

Makale, postindustrial toplumdaki sosyo-ekonomik gelişimin spesifik özelliklerinin analizinden bahseder. Sosyo-ekonomik gelişme için ana kriter olarak genel refah açıklığa kavuşturulur. Genel refah kavramının normatif bir kişiliğin ve postmodern toplumun oluşumunda devam eden uygulamasına özellikle dikkat edilir. Makale, sürekli ve metodik olarak, ekonomik kaynakların hızlı tükenmesinden ve talepte istikrarlı bir artıştan kaynaklanan ekonomik sorunların küresel bir toplumun bozulmasına ve genel refah toplumu için son derece tehlikeli olan bir çatışmaya yol açtığı yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Maddi Refah, Genel Refah Kavramı, Sosyo-Ekonomik Gelişme, Genel Refah Devleti, İnsani Gelişme Endeksi, Beşeri Sermaye, Ulusal Beşeri Sermaye, Ekonomik Problem.

**საქართველოს მეფის ბაგრატ IV-ის პოლიტიკა XI საუკუნის 60-
იანი წლების ბოლოს ადა 70-იანი წლების დასაწყისში
ასოცირებული პროფესორი ვასილ მოსიაშვილი**

**“THE POLICY OF GEORGIAN KING BAGRAT IV IN THE
END OF THE 60S AND THE BEGINNING OF THE 70S IN THE
11TH CENTURY”**

Assoc. Prof. Dr. Vasil MOSIASHVILI

მოკლე შინაარსი

XI საუკუნის 60-იანი წლების დასასრულს, ალფ-არსლანის ლაშქრობების შემდეგ, საქართველოს მეფე ბაგრატ IV აქტიურად მოქმედებს. 1069 წლის ზაფხულ-შემოდგომაზე მან შეიპყრო განძის ამირა, აღადგინა კონტროლი თბილისზე და უკან დაიბრუნა სელჩუკთა მიერ დაპყრობილი ციხე-სიმაგრეები. ასევე მან მოახერხა სელჩუთა განდევნა ქვეყნის მთელი ტერიტორიიდან. საისტორიო წყაროების მიხედვით, სელჩუკთა მასობრივი არსებობა საქართველოს ტერიტორიაზე ბაგრატ IV-ის დროს არ შეინიშნება.

ბაგრატ IV-მ განძის ამირა ალფ-არსლანის შუამდგომლობით გაათავისუფლა. ბიზანტიასთან გამწვავებული ურთიერთობის გამო, სელჩუკთა სულთანსარ სურსბაგრატთან ურთიერთობის გაფუჭება და დიპლომატიის გზით ცდილობს ბიზანტიისგან მის იზოლირებას. ბიზანტია-სელჩუკების გამწვავებული კონფლიქტი უნდა იყოს თავის მხრივ ბაგრატის რადიკალური მოქმედების ერთ-ერთი მიზეზი, ალფ-არსლანის საქართველოდან წასვლის შემდეგ.

განძის ამირა ფადლონის მიერ სამშვიდობო ზავის დარღვევის შემდეგ, საქართველოს მეფის ინიციატივით, ქართველ-ოსთა ლაშქარმა 1069-1070 წლის დეკემბერ-იანვარში განძა

დალაშქრა და დიდი ნადავლით უკან დაბრუნდა. ისტორიულ წყაროებში ალფ-არსლანის დამოუკიდებულება ამ მოვლენისადმი არ ჩანს. ვინაიდან განძის ამირა სელჩუკთა ხელდებული და მათი დასაყრდენი იყო. ამიტომ მისი დამარცხება, საქართველოში ალფ-არსლანის პოლიტიკის მარცხად მიგვაჩნია.

XI-ის 60-70 იანი წლების მიჯნაზე ბაგრატ IV ბიზანტიისაგან დამოუკიდებელ პოლიტიკას აწარმოებს. საქართველოს მეფე კარგად ხედავს ბიზანტიის სისუსტეს და თავს არიდებს მათ გამო სელჩუკებთან ურთიერთობის გაუარესებას. ქართველი მემკვიდრე, რომელიც დაწვრილებით აღგვიწერს XI ს-ის 40-იანი წლების დასასრულს ბიზანტიელთა შემადგენლობაში ქართველთა ბრძოლას სელჩუკების წინააღმდეგ, საერთოდ დუმს მანასკერტის ბრძოლასთან (1071წ.) დაკავშირებით, რაც გვაფიქრებინებს, რომ ქართველები, მითუმეტეს სამეფო კარი, ამ ბრძოლაში არ მონაწილეობდა. როგორც ჩანს, ბაგრატ IV-მ კარგად შეაფასა ბიზანტიის იმპერიის სისუსტე და სელჩუკების წინააღმდეგ ბრძოლაში არ ჩაება. ვფიქრობთ, ამ დიპლომატიური ქმედებით ბაგრატმა ქვეყანა იხსნა ალფ-არსლანის საქართველოში შესაძლო კიდევ ერთი ლაშქრობისაგან. მაშინ, როდესაც მანასკერტის ბრძოლის შემდეგ სელჩუკებმა დაიკავეს მთელი სომხეთი, შირვანი და ანატოლიის დიდი ნაწილი, საქართველო ჯერ კიდევ დამოუკიდებლობას ინარჩუნებდა.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, მეფე, ბაგრატ IV, პოლიტიკა, XI საუკუნე.

ქართული დიპლომატიის ისტორიიდან XV საუკუნის
დასაწყისში
პროფესორი რომან გოგოლაური

**“ON THE HISTORY OF GEORGIAN DIPLOMACY AT THE
TURN OF THE XVTH CENTURY”
Prof. Dr. Roman GOGOLAU**

მოკლე შინაარსი

თემურ-ლენგის ლაშქრობებს საქართველოში მრავალი საინტერესო სამეცნიერო ნაშრომი მიემდგნა, წინამდებარე სტატია თემურ-ლენგის ლაშქრობების, კერძოდ კი შამქორის ზავის შესახებ ბოლოდრომდე ბუნდოვნად მიჩნეული ან ნაკლებად იდენტიფიცირებული ფაქტებისა და მასში არსებული ხარვეზების შევსებას ითვალისწინებს.

ქართულ საისტორიო წყაროებში ჩვენთვის საისტორიო საკითხს გაკვრით შეეხნენ ბერი ეგნატაშვილის „სწავლულ კაცთა კომისია“, ვახუშტი ბატონიშვილი და ფარდსადან გორგიჯანიძე, მაგრამ უნდა აღვნიშნოთ, რომ ქართული წყაროები ზავის დადებას არც თარიღსა და არც ადგილს მიუთითებდნენ.

სპარსელი ისტორიკოსის ნეზამ ად-დინ შამის „ზაფარ-ნამე“-ს მიხედვით თემურ-ლენგისა და გიორგი VII-ს შორის ზავი დაიდო შამქორში 1401 წლის სექტემბერში. ზავის პირობების ჩამოთვლას ჩვენ აქ არ შევუდგებით, მხოლოდ აღვნიშნავთ, რომ შამქორის ზავის დადების წინ საქართველო ჯერ კიდევ საბოლოოდ დაპყრობილი არაა და არც საგარეო პოლიტიკური სიტუაციაა შეცვლილი. აქედან გამომდინარე ბუნებრივად იზადება კითხვა: რამ აიძულა გიორგი VII თემურ-ლენგთან დაზავებაზე დათანხმებულიყო? ამ კითხვაზე პირდაპირ პასუხს არც ქართული და არც სპარსული წყაროები არ იძლევიან.

დასმულ კითხვაზე პასუხის გაცემა, ჩვენი აზრით შესაძლებელია საქართველოს შიდა პოლიტიკური ვითარების ანალიზიდან მიღებული დასკვნების შედეგად. მიუხედავად იმისა, რომ დასმულ კითხვაზე პირდაპირ პასუხს არც ქართული და უცხოური წყაროები არ იძლევიან, მაგრამ ქვეყნის შიდაპოლიტიკურ ვითარებასთან დაკავშირებით ეს წყაროები ირიბ მინიშნებას მაინც აკეთებენ.

სპარსელი ისტორიკოსი ჰაფეზე აბრუ თავის თხზულებაში, რომელიც 1397-1399 წლების ამბებს ეხება, მირანშაჰის დაქვემდებარებაში მყოფ მფლობელებს შორის დასახელებულია გიორგი VII-ის ძმა უფლისწული კონსტანტინე. ჩვენი აზრით ეს გამოწვეული უნდა ყოფილიყო გიორგი VII-ის ალინჯის ციხეზე ლაშქრობით და იქიდან უფლისწული თაჰერის საქართველოში ჩამოყვანით. ეს ფაქტი საქართველოს ინტერესების სასარგებლოდ არ უნდა მეტყველებდეს. ვფიქრობთ ამის წინააღმდეგი უნდა ყოფილიყო უფლისწული კონსტანტინე, რის შემდეგაც მას ვხედავთ თემურის ვაჟის მირან შაჰის ბანაკში. ჩვენი აზრით კონსტანტინეს მხრიდან გადადგმული ეს ნაბიჯი ერთგვარი დიპლომატიური ნაბიჯი უნდა ყოფილიყო თემურის მრისხანების გასაწეიტრალეზად. ამასთანავე გიორგი VII-სა და კონსტანტინეს დაპირისპირებაში ერთ-ერთი ფაქტორი ივანე ათაბაგის თემურისადმი დამორჩილებაც უნდა ყოფილიყო. ფაქტობრივად გიორგი მარტო რჩებოდა მტრის წინაშე და ამჯობინა თანხმობა განეცხადებინა თემურთან ზავის დასადებად.

ამრიგად 1401 წლის შამქორის ზავის დადება თემურ-ლენგთან გიორგი VII-ის მხრიდან შედეგი იყო იმ შიდაპოლიტიკური დაპირისპირებისა, რომელიც არსებობდა სამეფო კარზე გიორგი მეფესა და კონსტანტინეს შორის. ვფიქრობთ,

ივანე ათაბაგის დამორჩილებამ თემურისადმი, გადამწყვეტი როლი ითამაშა ამ დაპირისპირებაში. მართოდ დარჩენის ფაქტორმა და კარს მომდგარმა საშიშროებამ აიძულა გიორგი VII დაჰყოლოდა ძმის – კონსტანტინეს ნებას და ზავი დაედო თემურ-ლენგთან.

საკვანძო სიტყვები: თემურ-ლენგი, საქართველო, გიორგი VII, კონსტანტინე, შამქორი, თაჭერი.

KAFKASYA VE ORTA ASYA ANAYASAL SİSTEMLERİNDE DEMOKRASİ VE LAİKLİK: MUKAYESELİ BİR ANALİZ

Prof. Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ - Yaşar SERT

ÖZET

Sovyet Birliği'nin dağılışından itibaren yeni bağımsız devletlerin pek çoğunda Fransız 1958 Anayasasına benzer yarı-başkanlık sistemleri esas alınan anayasalarla karşılaşıldı. 1993 Rusya Federasyonu Anayasası bu sürecin başlangıcı oldu. Doğu Avrupa ve Baltık ülkelerinde, AB ve NATO ile bütünleşmenin etkisiyle parlamenter demokrasi modeline rastlanmaktayken, bu bütünleşmenin dışında kalan devletlerde yarı-başkanlık sisteminin de ötesinde “otoriter başkanlık” denilen uygulamalara ulaşıldı. Bu farklılaşmanın nedenlerinin ortaya konması bu bildirinin esas amacını oluşturmaktadır. Kullanılacak belli başlı yöntemler tarihsel sosyoloji ile hukuk metinleri üzerine karşılaştırmalı yöntem ile seçimler ve partilerin tahlili üzerine siyasal analizler ve eleştirel sorgulama biçimindedir. Avrasya devletlerinin siyasal yapılarında belli bir türdeşlik vardır. Batıya ait sivil toplum ve açık toplum düşüncesinin Avrasya havzasında tıpa tıp benzerlik göstermemesi ve hatta çok ciddi farklılaşmalar olması bu sonucu doğurmaktadır. Batılıların ideolojik varsayımlarının samimiyet ve doğruluk derecelerinin sınanması ve eleştirilmesi bu bildirinin sonuçlarında yer alacaktır. Ukrayna, Gürcistan ve Kırgızistan'da 2003-2005 arası yaşanan “Renkli Devrimler” bu yönüyle analiz edilecektir. Bu ülkelerde daha sonra yaşanan anayasa değişiklikleri ile parlamenter sisteme bir kayma olmuştur. Parlamenter sistemin, Avrupa'ya nazaran bu ülkelerde çözüm üretip üretmeyeceği de yapılan gözlemlerle değerlendirilecektir. Türkiye'nin son dönemlerdeki siyasal sistem değişiklikleri de Avrasya'daki yeni dönemin yapıları ile karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Anayasalar, Avrasya, Kafkasya, Orta Asya, Demokrasi, Sivil Toplum, Laiklik.

ERZURUM İLİ AŞKALE İLÇESİNİN MÜZİKAL KİMLİĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME ÇALIŞMASI Öğr. Gör: Halil İbrahim KÖROĞLU

ÖZET

Erzurum ili çeşitli türkülerle yoğrulmuştur. Türe özgü türküler olmakla birlikte çevre illerden de etkilenecek ve farklı uluslardan insanların zamanında orada yaşamasından dolayı Erzurum türkülerini tam anlamıyla türün dışına iten türküler de vardır. Türk Halk Müziği halkın müziği ve köylünün müziği olarak söylenebilir. Derleme çalışmalarının kırsal kesimlerde yapılmasının da zorluğu aşikârdır. Bu nedenle güncel olan derlemelerin genellikle şehir merkezinde yapıldığı görülmektedir. Kırsal kesimin şehirlere göç etmesi de bunun önemli sebeplerinden bir tanesidir. Erzurum ili olan Aşkale ilçesinin tarihi MÖ 1700 yıllarına dayanmaktadır. Bu yerleşim yeri çeşitli isimler alarak günümüze Aşkale ismi ile gelmiştir. Aşkale ilçesi Hint-İpek Yolu üzerinde olması nedeniyle farklı milletlerin ve ulusların dikkatini çekmiştir. Kültürel zenginlikler açısından Aşkale ilçesinin çok önemli bir yerinin olduğu belirlenmiştir. Farklı kültürlerden gelen insanların bu ilçeden geçmesi ve buralara yerleşmesi diğer kültürlerle etkileşiminin önemli bir sebebidir. Kına gecelerinde, düğün törenlerinde, nişan törenlerinde, asker uğurlama törenlerinde, köy veya kahvehane toplantılarında çeşitli seyirlik oyunlar ve müzikler sergilenmiştir. Bu sergilenen oyunlar da aynı halk müziğinde olduğu gibi yine kulaktan kulağa, nesilden nesile ve değişimlere uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. Erzurum ili Aşkale ilçesinde çok fazla sayıda Alevi-Bektaşî geleneğinden gelen insanların var olmasına rağmen TRT Türk Halk Müziği repertuarında Erzurum yöresine ait Semah, Deyiş ve Duaz türünde ki türkülere de rastlanmamıştır. Bu konu üzerinde çeşitli derlemeler yapılmış yalnız henüz TRT Türk Halk Müziği repertuarında kayıtlara geçmemiştir.

Bu çalışmada “Erzurum ili Aşkale ilçesinin Müzikal kimliği üzerine bir inceleme çalışması yapılmıştır”.

Anahtar Kelimeler: Aşkale, Türk Halk Müziği, Halk Oyunları, Alevilik.

ARDAHAN'IN MERKEZ KÖYLERİNDE DOĞUM ÂDETLERİ

Elvan SALTAŞ

ÖZET

Doğum, geçiş dönemlerinin ilk aşamasını yani başlangıç noktasını oluşturur. Bu varoluşumun ilk halkası olan doğum binlerce yılın birikimleriyle varlığını korumaktadır. Doğum gerçekleşmeli ki diğer evreler yaşanabilsin. Doğumun gerçekleşmesini sağlayan bireyler anne-baba ve doğan çocukları “geçişleri” bizzat ait oldukları toplumun sosyo-kültürel kodlarıyla paralel bir doğrultuda yaşayacaklardır. Bu paralellik geçmişin günümüze taşınmasına yardımcı olmaktadır

Bu çalışmamızda Ardahan merkeze bağlı 62 köyün derlenmesi sonucu elde edilen doğum adetleri ele alınmıştır. Evlilikle başlayan çocuk isteme gelenekler gelinin hamile kalması ve doğum yapmasıyla devam eder. Makale doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak üç başlık altında incelenmiştir.

Yapılan derlemeler sonucu Ardahan da yaşatılan doğum adetlerinin Eski Türklere ait inanmalarla benzerlik gösterdiği görülmüştür. İslam öncesi döneme ait uygulama ve inanışlara rastlanmaktadır. Bu köylerde uygulanan doğum adetleri ile Şamanist toplumlarda doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası uygulanan gelenekler arasında büyük benzerlikler görülmektedir. Bu benzerliklerde İslam öncesi geleneklerin Ardahan merkez köylerinde hala yaşatılmakta olduğunu ve halk tarafından benimsendiği anlaşılmaktadır.

Açar Sözcükler: Ardahan, Geçiş Dönemleri, Doğum, Kısırlık, Halk Hekimliği.

ARDAHAN'IN MERKEZ KÖYLERİNDE DÜĞÜN ÂDETLERİ

Elvan SALTAŞ

ÖZET

İnsan hayatında önemli üç geçiş aşaması (doğum, ölüm, evlenme) vardır. İlk çağlardan günümüze kadar bu aşamalar her insan için özel anlar olarak düşünülmüştür. İnsanlar önemli saydıkları bu dönemlerde çeşitli inanışlar ve gelenekler oluşturmuş ve yaşatmışlardır. Bütün bunlar hiç şüphesiz kendi kültür daireleri etrafında şekillenmiştir.

Hayatın geçiş dönemleri arasında yer alan düğün, geçmişten günümüze canlılığını koruyarak gelmiştir. Bu makalede, Ardahan merkeze bağlı 62 köyün düğün âdetleri üzerine durulacaktır. Geçiş dönemlerinin üçüncü halkasını oluşturan düğün kendi içinde kız arama, kız isteme (elçi gitme), söz takma, nişan, nişan bohçası, kına gecesi, düğün, duvak açma, başlık parası, düğün yemeği, gelinin temen alması vb. başlıklara ayrılmıştır.

Düğün de ise birbirinden değişik adetler bulunmaktadır. Damat evine giden gelinin, o evin atalarına ve onların ruhlarına kendini kabul ettirmek için saçı saçması, ocağa yemek atması, hediye sunması İslamiyet öncesi bir inanıştan gelmektedir. Atalar kültüne ve Ocak kültüne verilen değeri göstermektedir. Gelinin damat evine girerken eşiğe hamur sürmesi, gelinin ağzına bal sürülmesi, ayağına kurban kesilmesi ve başından aşağı saçı saçılması gibi adetler gelinin damat evine bereketiyle gelmesi için yapılmaktadır. İslamiyet öncesi inanışlarda dul kalan kadının saçı kesilirdi. Bir hükümdar karısını boşadığı zaman saçını keserek onu evden dışarı atardı. Bu gelenek Ardahan'da hala görülmektedir. Gerdek gecesi gelinden beklenen yüz aklığı denilen çarşaf yok ise kadının saçı kesilerek baba evine gönderilmektedir. Bütün bu geleneklerin geçmişle bir bağlantısı bulunmakta ve geleceğe aktarılmaktadır. Bu çalışmada bunları sırasıyla aktardık.

Açar Sözcükler: Ardahan, Geçiş Dönemleri, Düğün, Saçı, Nişan, Gerdek Gecesi, Duvak Açma.

ARDAHAN'IN MERKEZ KÖYLERİNDE ÖLÜM ÂDETLERİ

Elvan SALTAŞ

ÖZET

Bu makalede, Ardahan merkeze bağlı 62 köyün ölüm âdetleri üzerine durulacaktır. Geçiş dönemlerinin son halkasını oluşturan ölüm kendi içinde ölüm öncesi, ölüm anı ve ölüm sonrası diye bölümlere ayrılmaktadır. Ölüm öncesi diye adlandırılan ilk kısımda ölümü düşündüren ön belirtiler hayvan, eşya ve rüyalarla ilgili inanışlar üzerinden verilmiştir. Daha sonra sırasıyla ölünün yıkanması, ölünün kefenlenmesi, mezar kazma, ölünün defnedilmesi, devir / iskat işlemleri (ölen kişinin borçlarının ve günahlarının bir başkasına verilmesi), taziye, ölü yemeği, yas tutma, gibi alt başlıklar bulunmaktadır. Ayrıca bu köylerden derlenen ruhlarla ilgili inanmalara, hortlak efsanelerine, mezarlıkla ilgili inanışlara ve ölümü çağrıştıran beddualara değinilmiştir.

Ardahan'da ölümle ilgili âdetler çoğunlukla İslam dininin esaslarına uygun olmakla birlikte, İslam öncesi döneme ait uygulama ve inanışlara da rastlanmaktadır. Bu köylerde uygulanan ölüm adetleri ile Şamanist toplumlarda ölüm öncesi, ölüm esnası ve ölüm sonrası uygulanan gelenekler arasında büyük benzerlikler görülmektedir. Bu benzerliklerde İslam öncesi geleneklerin Ardahan merkez köylerinde hala yaşatılmakta olduğunu ve halk tarafından benimsendiği anlaşılmaktadır.

Açar Sözcükler: Ardahan, Geçiş Dönemleri, Ölüm, Ruh, Cenaze Töreni, Taziye, Yas.

MAARİFÇİLİK VE ENTELEKTÜEL DEVRİM UYGARLIĞIN EN ÖNEMLİ OLAYIDIR

Dr. Akif HACIYEV

Mingeçevir Devlet Üniversitesinin Rektörü

ÖZET

Makale, toplumun en önemli başarılarından biri olan maarifçiliyin oluşum tarihine ve maarifçilik ideaların modern insanlığın bakış açısına, yaşam tarzına, karakter ve ahlaki-kültürel özelliklerine etkisinin sonuçlarının öğrenilmesinden bahsedilir. Hoşgörülü ve rasyonel kişilik oluşumundaki maarifçiliğin istisnai rolü ve önemi makalede tutarlı ve düzenli bir şekilde analiz edilmiştir. Makalenin temel amacı, modern insanın gerçek hümanist ve entelektüel özünü keşfetmede maarifçiliğin tartışılmaz konumunu belirlemektir. Şahsiyetin entelektüel potansiyelinin ve onun genetik olanaklarının sentezinden türetilen “mükemmel insan” olgusu, oldukça gelişmiş bir manevi ve ahlaki-kültürel referans (etalon) olarak övgüyle karşılanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Maarifçilik, Hoşgörü, Entelektüel Hareket, Kamil İnsan, Cehalet, Dini Maarifçilik, Rasyonalizm.

İNGİLİZCE KONUŞAN ÜLKELERDE ETNİK-SİYASAL BİRLİKLERİN ÖZELLİKLERİ

Metanet İSMAYILOVA

ÖZET

Makale, İngiliz-Sakson'un pasionarlığının olağanüstü aktifliyi sonucunda gelişen etnik-politik ve dilsel-kültürel birliklerin oluşumundan ve onların gelişiminden bahsedilir. İngilizce konuşulan ülkelerin tarihi, İngiliz-Sakson uyumu ve pürtizmin yaratıcı olanaklarına ve üretici özelliklerine odaklanır. İngilizce konuşulan etnik-kültürel ve dilsel bölgelerin Kanada, Avustralya ve ABD'deki olasılıkları tutarlı ve düzenli bir şekilde analiz edilir. Bu ülkelerdeki etno-politik ve dilsel-kültürel çevrenin ilerici başarılarının yorumlanması, makalenin baş motiflerini oluşturur.

Anahtar Kelimeler: İngiliz-Sakson Uygunluğu, İngiliz Passionarlığı, Dilsel-Kültürel Alan, İngiliz Pürenleri, Etnik-Politik Çevre.

ETNİK-SİYASAL BİRLİKLERİN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE “ULUSALKİMLİK” KAVRAMI İlham MEMMEDOV

ÖZET

Makalenin temel amacı, etnik-kültürel ve etnik-siyasal birliğin oluşumu ve biçimlenmesi sürecinde çok önemli rol oynayan faktörlerin incelenmesidir. Makalede, küresel tarihsel olayların arka planında etnosun kendini teyit etmesi gibi önemli süreçlerde, passionarların ve marturların temelinde fenomenal şahsiyetlerin rolü değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, “superetnos”, “ulusal fikir”, “titullaşmış halk”, “subetnos”, “ulus yaratan devlet”, “etnosentrizm”, “etnik kimlik” vb. bu gibi kavramlara benzersiz açıklamalar getirilir, ulusal fikrin etnik ve siyasi birliklerin oluşumunda ve biçimlenmesinde rolü vurgulanır. Makale, “ulusal kimliğin” daha derin analizine geniş bir bakış açısı sunmaktadır. “Ego kimliğinin” şahsiyetlerarası ve etnoslar arası ilişkiler sisteminde ne kadar sorun yaşanması konusuna eleştirel bir yaklaşım göz önünde bulundurur. Küreselleşme koşullarında, etnik-politik birliklerin sürekli gelişiminde yer alan spesifik süreçlerin analizi de makaledeki ana tartışma konularından biri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Etnik-Politik Birlik, Etnik Kimlik, Ulusal Kimlik, Küreselleşme, Glokalizasiya, Etnos, Süpertnos, Ulusal Fikir, Subetnos, Titullaşmış Halk, Ulus Oluşturan Devlet, Dini Kimlik, Etnik Stereotip, Passionar, Martur, Etnosentrizm.

ქართლის ჩხეიძეთა ფეოდალური სახლის ისტორიისათვის
თამაზ ლაცაბიძე

ON THE HISTORY OF CHEIDZE OVERLORD IN KARTLI
REGION
Tamaz LATSABIDZE

მოკლე შინაარსი

XVI საუკუნის 90-იანი წლებიდან იმერეთიდან ქართლში გადმოდიან ჩხეიძეები და ქართლის სამეფოს უკიდურეს დასავლეთით, ლიხის ქედის მთისწინეთში შექმნეს მცირე სათავადო „საჩხეიძო“. ამის ფონზე, ნაშრომში გარკვეულია ჩხეიძეთა სახლის ფუძემდებლის - ქექაოზ ჩხეიძის საკითხი, იმერეთისა და ქართლის ჩხეიძეთა ურთიერთმიმართება. ჩხეიძეები ენათესავებიან ბაგრატიონთა როგორც ძირითად, ასევე გვერდით შტოს - ბაგრატიონ-მუხრანბატონებს, აგრეთვე სააკაძეთა ცნობილ საგვარეულოს. ასეთმა ურთიერთობამ გარკვეული როლი ითამაშა მათ დაწინაურებასა და მდგომარეობაზე. აღნიშნულის გათვალისწინებით გარკვეულია როსტომ მეფის წინააღმდეგ შეთქმულებაში ჩხეიძეთა მონაწილეობის საკითხი.

ჩხეიძეებმა მნიშვნელოვანი ღვაწლი დასდეს იტრიის ღვთისმშობლის მიძინების სამონასტრო კომპლექსის აღდგენა-აღორძინებას. მოღვაწეობდნენ სასულიერო სფეროშიც. (ნიკოლოზ ჩხეიძე, სვიმონ ჩხეიძე).

ქართლის ჩხეიძეთა წარმომადგენელს სეხნია ჩხეიძეს ეკუთვნის ისტორიული თხზულება „ცხოვრება მეფეთა“, რომელშიც გადმოცემულია ქვეყნის ისტორია 1653 წლიდან 1739 წლებამდე.

ჩხეიძეები თითქმის ერთი საუკუნის განმავლობაში (XVII ს-ის 30-იანი - XVIII ს-ის 30 იანი წლები) აქტიურად ჩანან

ქართლის სამეფო კარზე, უკავიათ არაერთი სახელო (მოღარეთუხუცესი, ბოქაულთუხუცესი), ეწევიან დიპლომატიურ საქმიანობას.

საკვანძო სიტყვები: ქართლი, ჩხეიძეები, ფეოდალური, სახლი, ისტორია.

**ERZURUM'DA BİR MİSYONER HASTANESİ: ERZURUM
AMERİKAN HASTANESİ**
Dr. Öğr. Üyesi Faruk TAŞKIN

ÖZET

1810 yılında Amerika'nın Boston şehrinde kurulan A.B.C.F.M. ya da Amerikan Board olarak adlandırılan *American Board of Commissioners for Foreign Missions*, ABD'deki Protestan misyoner örgütlerinin en önemlilerinden biridir. 1819 yılından itibaren Osmanlı Devleti'ni de programına alan Board yöneticileri, misyon üyesi Pliny Fisk ve Levi Parsons adlı iki misyonerini, 15 Ocak 1820 tarihinde İzmir'e gönderdi. Amerikan Board misyonerleri Osmanlı coğrafyasında dini çalışmaların yanı sıra eğitim ve sağlık alanında da çalışmalar yapmaktaydı. Özellikle tıbbi misyonun öneminin anlaşılmasıyla misyonerler bu alana yönelme gereği duydular. 1880'lerden itibaren Amerikan Board, Antep, Mardin, Talas, Merzifon, Van, Erzurum, Sivas, Adana, Konya, Diyarbakır ve İstanbul gibi illerde hastane, tıp okulu, hemşire sınıfı ve eczaneler kurarak sağlık alanında kurumsallaşma yoluna gitti.

Amerikan misyonerlerinin Erzurum'a ilk ziyaretinden dokuz yıl sonra 1839 yılında bir misyoner ve eşi Erzurum'a gelerek kısa sürede misyon teşkilatını oluşturdu. Erzurum'da sağlık çalışmalarının 1898 yılında Dr. Ida M. Salmond Stapleton tarafından başlatıldığı belirtilmektedir. Erzurum'a zaman zaman tıbbi bilgilere sahip misyonerler gelmiş olsa da düzenli sağlık çalışmaları 1903 yılında Dr. Herbert L. Underwood'ın şehre gelişiyle başlamıştır. Erzurum'daki tıbbi çalışmalar I. Dünya Savaşı'nın şiddetlendiği 1916 yazında Dr. Stapleton ailesiyle Erzurum'dan ayrılmasıyla da son bulmuş oldu.

Bu çalışmada Amerikan Board'un Erzurum'da kurmuş olduğu hastanenin 1903'ten 1916 yılına kadar olan süreçteki faaliyetleri ele alınmaktadır. Misyoner etkinliğinin temel amacı, din ve eğitim çalışmalarında olduğu gibi, tıbbi misyonerlikte de amaç, öncelikle Protestan inancının yayılmasıdır. Araştırmanın temel kaynaklarını Amerikan Board'un kendi kaynakları oluşturmaktadır. Çalışmada

kullanılan kaynakların bir kısmı Amerikan Board Kütüphanesi'ndeki (ABA) katalogların ve mikro filmlerin taranması sonucunda elde edilen belgelere dayanmaktadır. Katalogların yanı sıra misyonun bültenleri, süreli yayınları ve yıllıkları da incelenerek değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırma eserlere de başvurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, Misyoner, Hastane, Amerikan Board, Osmanlı.

SABAHATTİN İSMAİL’İN “BİR SAVAŞIN TASVİRİ” ADLI HİKAYE KİTABINDA SOSYAL MESELELER

Dr. Öğr. Üyesi Taylan ABİÇ

ÖZET

İncelemede, Kıbrıslı Türk yazarlarından Sabahattin İsmail’in “Bir Savaşın Tasviri” adlı hikaye kitabında sosyal temalar çerçevesinde bir değerlendirmeye gidildi. Kitapta yer alan dokuz hikaye Kıbrıslı Türklerin varoluş mücadelesi bağlamında; mezalim, savaş, göç, insan hakları ihlalleri vb. gibi temalar saptanarak tasnif edildi. Bu tasnifle beraber Sabahattin İsmail’in hikaye kitabında yer alan her hikayenin tarihsel gerçeklik çerçevesinde dönemin (1963-1974 ve sonrası) gerçeklerini yansıttı ve bir bakıma hikayenin imkanlarını kullanarak döneme ait sosyal meseleleri ortaya koymuş olduğu saptandı.

İncelemede, hikayelerde yer alan sosyal meseleler ortaya çıkarılarak genel bir değerlendirmeye gidildi. Buna ek olarak bu bulgular, Kıbrıs tarihi çerçevesinde değerlendirilerek bir sonuca varıldı.

İncelemede, savaş ve savaşın Kıbrıslı Türkler üzerinde yarattığı travmalar; savaş sonrası yapılan mecburi göçler ve bu göçlerden sonra oluşan olumsuzluklar ve yitirilen aidiyet duygusu; dönem içinde yaşanan ekonomik kriz, yoksulluk ve toplumsal bunalım; 1974 barış harekâtı sonrasında Türkiye’den gelen göç dalgası ve göçmenlerin yaşadığı sorunlar; 1963 yılından sonraki insan hakları ihlalleri gibi bulgular tespit edildi.

Sonuç bölümünde, Sabahattin İsmail’in Kıbrıslı Türklerin yaşadığı sıkıntılı dönemi ortaya koyması bakımından bir aydın sorumluluğuyla eserlerini kaleme aldığı ve Kıbrıslı Türklerin pekçok olumsuzluğa, yoksulluğa rağmen ayakta kalma, var olma mücadelesinden taviz vermediği, tespit edilen bulgular çerçevesinde değerlendirilerek inceleme sonlandırıldı.

Anahtar Kelimeler: Sabahattin İsmail, Kıbrıs Türk Edebiyatı, Sosyal Adaletsizlik, Savaş, Göç.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE DÜNYANIN ETNİK-SİYASAL MODELİ

Dr. Esmira CAFEROVA

ÖZET

Makale, uluslararası ilişkilerin mevcut durumunu bilimsel bir bakış açısıyla tahlil eder ve XX. Yüzyılda ortaya çıkan küresel sosyo-kültürel ve askeri-politik olaylarla ilgili biçimlenmiş uluslararası güvenlik sistemlerinin içeriğini ve özelliklerini inceler. Çağdaş jeopolitiğin küresel olarak tezahür ettiği spesifik özellikler, evrensel çıkarlar bağlamında açıklığa kavuşturulmuştur. Modern ve küresel bir toplumda “yeni dünya kuralları” oluşturulmasında olağanüstü değişen ve gizemli özelliklerin yanı sıra sürekli değişen stratejik konumların belirlenmesi için bir girişimde bulunuldu. Bu makale, aynı zamanda bugün olanların analitik bir analizini sunar ve dünyanın gelecekteki etnik-politik ve jeopolitik modelini ekstrapoyasiyayoluyla açıklar. Küresel olayların ve süreçlerin gelişimi için tahminlerin sağlanması, modern dünyada var olan etno-politik durumla ilişkilendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İlişkiler, Dış Politika, Uluslararası İlişkiler Teorisi, Diplomasi, Uzlaşma Diyalogu, Jeopolitik, Çatışma, Bölgesel Çatışma, Jeo-Ekonomi, Jeo-Felsefe, Küresel Politika, Dünya Düzeni, Güvenlik Sistemi, Evrensel Çıkarlar.

**MIRZA FATALI AHUNDZADE`NİN “ALDATILMIŞ
KEVAKIB” ESERİNİN SANATSAL YAPISI, SÜJE VE
KOMPOZİSYONU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**
Dr. Vüsale TAĞIZADE

ÖZET

19. yüzyılda edebiyatda maarifcilik (aydınlanma) hareketının hızlanması, yeni bir ideoloji ve estetik sistemin oluşması Azerbaycan edebiyatı tarihindeki en önemli olay idi. Bu dönemde edebiyatımızda aydınlanma hareketının temeli atılmıştır. Azerbaycan halkının büyük düşünürü Mirza Fatali Ahundzade (1812-1878) bu dönemin en mükemmel sanat örneklerini oluşturmakla teorik ve sanatsal-estetik prensipleri tanımladı.

Edebiyat tarihimiz için yeni bir evre oluşturan altı komedisinden sonra, Mirza Fatali Ahundzade Batı estetik yönlerine uygun olarak "Aldatılmış Kevakib" eserini kaleme aldı. Bununla da Azerbaycan edebiyatının en yeni sanat estetiği değerleri oluştu ki, bu yönden "Aldatılmış Kevakib" eserini incelemek hem dönemi, hemde konunu aydınlatmış olur. Mirza Fatali Ahundzade, döneminin ilerici görüşe sahip düşünürü idi. Bu yüzden, o, her daim Azerbaycan halkının ve Doğu'nun yaşamından despotizmi ortadan kaldırmak ve gerçek ilerleme yolları bulmak için kalemiyle dövüştü, mücadele etti.

“Aldatılmış Kevakib” eserinin önemi, realizm sanat yöntemine dayanmasıdır. Bu eser ciddi, tüm dönemlerde güncel eser olmasıyla mükemmel ideyaya sahibdir. Ahundzade`ye göre realist sanatsal eserin esas gayesini en küçük ifade araçlarından türünün özelliklerine kadar kapsayan eserin ideyasıdır. Mirza Fatali Ahundzade formal, ideyası doğru saptanmamış eseri saçmalık diye adlandırır.

“Aldatılmış Kevakib” eserinde Ahundzade, eserin konusunu, sanatsal yapısını ve tüm bileşenlerini, feodal toplumun sosyal yaralarının keskin eleştirisine ve aydınlanma fikirlerinin açık ve net propagandasına yöneltti. Konu, bakış açısına göre, anlatıya yansıyan düşünce ve sorunlar, Batı Avrupa ve Rus Aydınlanma-felsefi-yayıncı nesli, doğrudan

Volter'in anlatılarııyla aynı ahenkdedir. Fakat, yapısal açıdan bir fark vardır.

Süje eserlerin temelini oluşturur. “Aldatılmış Kevakib” geniş kompozisyona, süjeye malik çokpırlanlı bir eserdir. “Aldatılmış Kevakib” eserinin süjesinde, imgelerin heyecanları, his ve duyguların gerginliği, kimliklerin belirlenmesi yansımaıktadır. Ahundzade kişisel düşüncelerine göre “Aldatılmış Kevakib” eserini dört kısma ayırmış, bu kısımlar ise anlatının genel ideya ve içeriğini kapsıyor. Birinci kısımda olayların gerçekleştiği yer saraydır. İkinci kısımda ise yazar olayları saray dışında anlatıyor. Üçüncü kısımda temel imge Yusuf Serracı imgesi sahneye geliyor. Dördüncü kısımda ise olaylar tekrar sarayda gerçekleşir.

Bildiri metninde M.F. Ahundzade'nin “Aldatılmış Kevakib” eserinin konusu ve ideyası yanı sıra sanatsal yapısı, süje ve kompozisyonundan bahsolunacaktır.

Anahtar Kelimeler: M. F. Ahundzade, “Aldatılmış Kevakib”, Sanatsal Yapı, Suje, Kompozisyon.

**MAHAMMAD SADIG BAY AGHABAYZADA – GENERAL –
MAYOR, DEPUTY MINISTER, ORIENTALIST SCIENTIST
Doç. Dr. Namaz MANAFOV - Dr. Maarife MANAFOVA**

ABSTRACT

Collapse of Azerbaijan Democratic Republic meant to lose valuable personalities, outstanding intelligents' leaving the country, condemned to live expatriation life. One of the outstanding intelligents is Mahammad Sadig bay Aghabayzada who had worked as deputy minister of Internal Affairs (October 23, 1918 – December 23, 1919) in APR.

M.S.Aghabayzada who was born in Goychay county in Baku province on March 15, 1865, finished Baku realni school in 1883, Mikhaylov Topchular school in Petersburg in 1886. He entered education department on Oriental languages of Russia ministry of foreign affairs in 1896 and finished with excellent marks.

During the period of czar Russia M.S.Aghabayzada, who served in Turkistan was known as outstanding general, as well as orientalist scientist. His manual on grammar of Turkman language written in Russian language was published in Ashgabad in 1904. Russian orientalists such as A.Semenov, A.Somoylovich highly valued this work. Amir of Bukhara Ahad khan awarded M.Aghabayov with "Golden Star" order for his scientific service.

General-major Mahammad Sadig bay Aghabayzada was appointed as deputy minister of Internal Affairs after establishment of first democratic republic in muslim East on May 28, 1918. M.Aghabayzada tried unwearyingly for activity and development of Azerbaijani national independent police. He prepared reform conception in police of the Republic of Azerbaijan.

On 23 January 1920, Mahammad Sadig bay retired. In April 1920 he went to his cousin Ali bay Huseynzada who lives in Istanbul. However, the political situation in Turkey was tense at that time. Mahammad Sadig bay left Istanbul and went to France, lived in Paris and Nice. M.S.Aghabayzada passed oppressive life in France, he stayed unemployed for long time. In 1926 professor of Lvov University in

Poland Zigmund Smogorjevski invited M.Aghabayzada to Lvov University to give lecture on turkish and persian languages. Mahammad Sadig bay Aghabayzada taught turkish, arabian, persian languages from 1927 till the end of his life here. He wrote manuals on grammar of turkish, arabic and persian languages in Poland language. He founded Oriental languages studying in Lvov University.

Key Words: Azerbaijan Democratic Republic, Mahammad Sadig Bay Aghabayzada, General-Major, Deputy Minister, Orientalist Scientist, Lvov University.

FELSEFİ/ELEŞTİREL BAKIŞIN AYDINLATICILIĞI ÜZERİNE BİR DENEME: “MODERN TARİH, MODERN FİZİK, MODERN MATEMATİK”

Dr. Öğr. Üyesi Caner ÇİÇEKDAĞI

ÖZET

Felsefe her şeyden önce ve köken olarak kavramlar üzerine düşünür ve tanımlar yapar. Her araştırma, inceleme ve tartışma da asıl olarak kavramlar üzerinedir, çünkü bunlarda konu olan şey bir kavram veya kavramlar topluluğudur. Kavramların “ne”liği, “öz”ü, tanımı aynı zamanda felsefi ve mantıksal bir araştırmadır, ve fakat özellikle entelektüel tartışmalarda felsefi bir bakış tarzı olmayınca derinlik ve bütünlük kaybolur. Hiç umulmadık bir konuda aslında felsefi bir arka plan olduğunu fark etmek oldukça aydınlatıcı olacaktır. Özellikle bilimlerin söz sahibi olduğu son yüzyıllarda ülkemizde ve dış dünyada felsefe gereksizleşmiş gibi algılanıyor. Bu çalışmada üç farklı bilim alanında kullanılan üç “modern” kavramı üzerinden felsefi bakışın farkındalığı artırıcı olumlu etkisi gösterilmeye çalışılacaktır. Modern bilimleri modern yapanın ne olduğu, düşünsel altyapısı, modernlik kavramının kendisiyle bağı kurularak verilecektir. Bilimler felsefeden ayrıldığı ölçüde yöntem ve sonuçlarıyla felsefeye yabancılaştığı için evrenin bütünü içindeki anlamsal yerini de kaybetmektedir. Bu bağı yeniden kuran felsefe bilimlerin anlamını ve bütünselliğini de göstermiş olur. Bu bağlamda üç ayrı bilim türünün modernliğinin kökeninin, modern felsefeye dayandığını görmek yararlı olacaktır. Modern tarih, modern fizik ve modern matematik, klasik-geleneksel olandan koparak modern olmuştur. Dolayısıyla yöntemleri, yaklaşımları, ilkeleri ve tanımları artık eskisi gibi değildir. Ancak yeni olan bu yöntem, ilke ve tanımlar dünyaya yeni bir bakış tarzının sonucudur ve dünyayla insan ilişkisi eskisi gibi algılanmamaktadır. Hakikatin, evrene ilişkin bilginin araştırılmasında ve anlaşılmasında modern insan yeni bir tavır, yeni bir tarz oluşturmuştur. Bu, felsefede, bilimde ve dinde olan bir dönüşümdür ve getirdiği yeniliğin özü bilgi, akıl, nedensellik, mekanizm, olgusalılık ve deneydir.

Anahtar Sözcükler: Felsefe, Kavram, Modern, Tarih, Fizik, Matematik

İLYAS EFENDİYEV'İN DRAMALARINDA KULLANILAN DİL VE ÜSLUP TEKNİKLERİNİN ZENGİNLİĞİ

Doç. Dr. Flora NAMAZOVA

ÖZET

Drama, dramaturji, drama dili ve üslup hakkında yeteri kadar filolojik fikirler vardır. Fakat, aynı zamanda, bir sanatkarın dramajisinde dil ve üslup çalışmaları alanında çok az sayıda çalışma vardır. Yazılı araştırmaların birçoğu eski dönemlere ait olduğundan biraz daha basit özellik taşıyor, yenilikler, tüm konular orada yansıtılır.

Dil ve üslup sorunları, yaratıcılığı daha derinlemesine ve yaygın bir şekilde öğrenmeye duyulan ihtiyaçların başında gelir. Bu sorun edebi süreçle yakından ilişkiliyse, yeni ve önemli dil ustalığı sorunları ortaya çıkar ve dramaların mazmun ve şekil özelliklerinin ortaya çıkmasına neden olur.

Anahtar kelimeler: drama, dramaturji, üslup, dil, imaj ve karakterler.

ETNOGRAFİZMLERDEN OLUŞAN ETNOTOPONİMLER

Dr. Zemine GÜLÜSTANİ

ÖZET

Dillerin ortaya çıkması ve yayılması, etnik süreçlerle ilgili bir olaydır. Çünkü dil, belirli bir halka ait “dil oluşturma” yaratıcı deneyimin bir göstergesidir. Dil araştırmacıları, Türkçenin, genel Türk dili aşamasını ya da sonraki aşamaları proto Türkçe (Ön Türkçe) dönemi adlandırırlar.

Azerbaycan halkının oluşumuyla yakından ilgili olan onlarca kabilenin, taifenin ve neslin isimleri etnotoponim olarak tüm dünyaya, özellikle Türk halklarının yaşadıkları bölgelerde yayılmıştır. Onların yaşadıkları bölgeler, burada yaşayan farklı halkların sosyo-politik yaşamındaki rolleri, etnografyası, tarihi, kültürel ve psikolojik durumları farklı kaynaklarda farklı şekilde gösterilmektedir. Siyah kelimesinin genel sözcük birimleriyle kullanılması, bazı etnotoponimlerin oluşumuna dayanmaktadır.

Anahtar kelimeler: etnik özellik, taife, kuşak, patronim, yayılma alanı.

HANIMANA ALİBEYLİ'NİN AHLAKİ-DİDAKTİK KONULU ŞİİRLERİNDE İDEA-MAZMUN ÖZELLİKLERİ

Öğr. Gör. Seadet AĞAKİŞİYEVA

ÖZET

Hanımana Alibeyli'nin çocuk şiirlerinin kapsamı geniş ve çeşitlidir. Hanımana Alibeyli'nin ahlaki-didaktik konulu şiirleri daha çok dikkati çeker. Böylece, Hanımana Alibeyli, çocuklarda okula, bilime, emeğe sevgi, yalancılık, ikiyüzlülük gibi insan dışı niteliklere duyulan nefreti nasihat ile değil, bu özellikleri onların kendilerine göstererek aşılamaaya çalışmıştır.

Hanımana Alibeyli'nin “Güneşim”, “Annem”, “Bala Sevgisi”, “Küçük Doktor”, “Babanım ama”, “Babam”, “Kızkardeş ve Erkek kardeş” ve diğer şiirlerinde, anne baba sevgisi, çocuk sevgisi yansıtılmıştır.

Hümanizmin temel kriterlerinden biri olan bilimin, eğitimin önemini vurgulayarak yazar, çocuklara okulu, öğretmenleri sevmeyi aşlamıştır. “Mektepliye”, “Okul Yolu”, “Ağrımın Kolları”, “Ders Zamanı” vb. Şiirler konu ve eğitim açısından önemlidir.

Hanımana Alibeyli'nin ahlaki-didaktik konulu şiirlerinden başka beynelmilel konulu şiirleri de vardır ki, yazar, çocuklara din, ırk veya milliyeti ne olursa olsun, saygı duymaya ve sevmeyi aşılır.

Yazarın “Konak Gelin”, “Yalancı Hasta”, “Yalancı Pehlivan”, “Yalancı”, “Kartal ve Tilki”, “Sandal”, “Tilki”, “Lovğa Keçi”, “Tenbel”, “Helva Payı”, “Leylek ve Kurbağa” vb. şiirlerinde insana ait kötü özellikleri konu etmiştir. Yazar, kendi şiirlerinde ve drama eserlerinde tilki ve salyangozla yalancılık, kurnazlık, ikiyüzlülük gibi özellikleri göstermiştir.

Anahtar kelimeler: ahlaki-didaktik, vatana sevgi, büyüklere saygı, emeğe sevgi, bilime-okula davet, arkadaşlığa bağlılık, yalan söylemeye nefreti.

THE UNIVERSALITY OF MAHMOUD KASHGARI'S "DIVANU LUGUATI-IT TURK"

Zenfira AZIZOVA – Gulnara ABBASOVA

ABSTRACT

This scientific article is about "Divanu-Lugat-it-Turk" by Mahmud Kashgari. In this article the importance of dictionary "Divan-it turk" by Mahmud Kahgari is investigated in the process of Globalization. The formation and ways of development of the different words have been analyzed on the basis of Mahmud Kahgari's "Divan". The meanings and etymology of these words have been dealt with as well.

The comparative investigation of the general and different aspects of the languages of nations will contribute to the development of intercultural dialogue in the globalized world. All languages of the world are in mutual communication. The quantity of borrowings in the languages of the people living in close neighborhood show the relation of people, its history, and also the history of the language. The history of borrowings is so different that it demands deep research work.

It is possible to collect rich information from "Divanu Lugati-it Turk" by Mahmud Kashkari. "Divanu Lugati-it Turk" was written by Mahmud Kashkari to teach Turkish language to Arab people. Mahmud Kashkari began to write this work in 1072, finished in 1074. In 1077 it was sent to Bagdad khalifa. The words in this dictionary were ranged according to the Arab language. Mahmud Kashkari gave uncountable volume of Turkish words in this most valuable dictionary and wanted to show that Turkish language was as rich as arabic. The volume of this work demonstrates the greatness of Turkish nation. This work is a great cultural treasure of Turkish nation.

Thanks to this unique dictionary-encyclopediye I have analysed many russian words and culinary lexis in comparison with Lexicology of modern Turkish languages and "Divanu-Lûgat-it-Turk" by Mahmud Kashgari.

Key words: Scientific, Dictionary, History, Investigation, Borrowings.

საქართველოს საგადასახადო რეფორმა და ეკონომიკური
ზრდის ტენდენციები
პროფესორი როინ თათეშვილი

**GEORGIAN TAX REFORM AND INCREASING ECONOMIC
TENDENCIES**
Prof. Dr. Roin TATESHVILI

მოკლე შინაარსი

კვლევის საგანია საქართველოს საგადასახადო სისტემაში განხორციელებული რეფორმის შედეგად ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე მოქმედი ფაქტორების განსაზღვრა. კვლევის ობიექტს კი წარმოადგენს, მოგების გადასახადის “ესტონური მოდელი”.

კვლევის მიზანი და ამოცანაა საქართველოში მოგების გადასახადის “ესტონური მოდელი”-ს დახასიათება, მისი დადებითი და ნაკლოვანი მხარეების გამოვლენა და სრულყოფის მიმართულებების განსაზღვრა.

რეფორმების განხორციელებით, ადმინისტრირების მექანიზმების დახვეწის შედეგად, შეიქმნა ლიბერალური საგადასახადო იმიჯი ინვესტორებისათვის, წარმატებით დაინერგა და ფუნქციონირებს სახელმწიფოსა და გადასახადის გადამხდელების საურთიერთობო ერთიანი ელექტრონული ბაზა. ადრეული და მიმდინარე რეფორმების შედეგად საქართველოში ბიზნესის დაწყება ძალიან მარტივია, რასაც მსოფლიო ბანკის ბიზნესის კეთების ინდექსში, საქართველოს მოწინავე პოზიციები მოწმობს, თუმცა ეკონომიკური ზრდა საქართველოში არც ისეთი სწრაფია. ქვეყანაში ეკონომიკური განვითარების ყველაზე სანდო და პოპულარულ ინდიკატორად მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის ტემპი განიხილება. საქართველოს

მთავრობამ მიიღო გადაწყვეტილება, მშპ-ს ზრდის ტემპის დასაჩქარებლად საგადასახადო რეფორმა განეხორციელებინა, მოგების გადასახადის “ესტონური მოდელი“-ის შემოღება საგადასახადო კოდექსში 2017 წლის იანვრიდან, ძალაში შევიდა.

საკანონმდებლო სიახლის მიზანია ეკონომიკური ზრდის დაჩქარებასთან ერთად ბიზნესის დაწყებისა და განვითარებისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა. თუმცა სიახლეს თან სდევს რამდენიმე მნიშვნელოვანი კითხვა, მათ შორის, მოახდენს თუ არა ესტონური მოდელი მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის წახალისებას და რა ახალი გამოწვევების წინაშე შეიძლება დადგეს ქვეყანა.

ამ კითხვებზე საპასუხოდ, გავანალიზეთ რეფორმის შედეგად მოხდა ცვლილებები ქვეყნის საბიუჯეტო შემოსავლებში, ახალი მოდელის მიხედვით მოგების გადასახადით დაბეგვრის ობიექტად განისაზღვრა განაწილებული მოგება, რომელიც საწარმოს მიერ დივიდენდის სახით, ფულადი ან არაფულადი ფორმით ნაწილდება. განაწილებული მოგება იყოფა 4 ნაწილად:

1. განაწილებული მოგება;
2. გაწეული ხარჯი ან სხვა გადახდა, რომელიც ეკონომიკურ საქმიანობასთან დაკავშირებული არ არის;
3. უსასყიდლოდ საქონლის მიწოდება/მომსახურების გაწევა ან/და ფულადი სახსრების გადაცემა;
4. საგადასახადო კოდექსით დადგენილ ზღვრულ ოდენობაზე მეტი ოდენობით გაწეული წარმომადგენლობითი ხარჯი.

რეფორმა არ ეხება ორგანიზაციებს (სსიპ, ააიპ) და საფინანსო კომპანიებს, ისეთებს, როგორიცაა: კომერციული ბანკები, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები, სადაზღვეო კომპანიები,

ლომბარდები. საფინანსო სექტორი 2020 წლიდან გადავა აღნიშნული დაბეგვრის რეჟიმზე.

ვფიქრობ, სსიპ და ააიპ -ები არ უნდა გაერთიანებულიყო საფინანსო სექტორთან, განსაკუთრებით სსიპ უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები, რომელთა „მოგება“ შემდეგი წლის ფაქტიური ხარჯია. ისინი დაფუძნებულია სახელმწიფოს მიერ და გასანაწილებელი დივიდენდი არ გააჩნიათ.

ჩვენი აზრით, აუცილებელია ეკონომიკურ პროცესებზე ზემოქმედების საშუალების შერჩევისას, პრიორიტეტად არჩეულ იქნას მცირე და საშუალო მეწარმეები, მიუხედავად სამართლებრივი იურიდიული ფორმისა, რომელთა განვითარების გარეშე ქვეყანაში ვერ შეიქმნება მოსახლეობის საშუალო ფენა.

საკვანძო სიტყვები: საგადასახადო რეფორმა; მოგების გადასახადი; მშპ-ის ზრდის ტემპი; განაწილებული მოგება; საბიუჯეტო შემოსავალი.

**ბანკების, როგორც ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ძირითადი
მონაწილეების, როლი და საქმიანობა საქართველოში
პროფესორი ვალერი მოსიაშვილი, ასოცირებული
პროფესორი მედეა ჭელიძე**

**“THE ROLE AND ACTIVITY OF BANKS AS THE MAIN
PARTICIPANTS OF THE SECURITIES MARKET IN
GEORGIA”**

**Professor Doctor Valeri Mosiashvili, Associate Professor
Doctor Medea Chelidze**

მოკლე შინაარსი

საქართველოს ბანკებისთვის ფასიანი ქაღალდების ბაზრის მონაწილის როლი შედარებით ახალია მათ სხვა ტრადიციულ საქმიანობასთან შედარებით. თუმცა, ნიშანდობლივია, რომ კომერციულმა ბანკებმა, აღნიშნული საქმიანობით შემლეს მეტი კლიენტის მოზიდვა და არსებული კლიენტებისათვის მომსახურების ახალი ნიშის შეთავაზება. ამასთანავე, საქმიანობის ახალი მიმართულების განვითარებით ბანკებმა გაზარდეს შემოსავლების მიღების შესაძლებლობა.

ბანკი მუდმივად ცდილობს შექმნას რაც შეიძლება მაღალლიკვიდური და მომგებიანი საინვესტიციო პორტფელი, ამისათვის კი აუცილებელია ეფექტიანი საინვესტიციო საქმიანობის პირობები - მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზის არსებობა, ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარების დამაკმაყოფილებელი დონე და ხელსაყრელი გარემო, რაც ბანკს ხელს შეუწყობს მოახდინოს პორტფელის დივერსიფიკაცია ფასიანი ქაღალდების სახეობების, ვადების და ემიტენტების მიხედვით. კომერციული ბანკის საინვესტიციო საქმიანობა, მისი, როგორც ფასიანი ქაღალდების

ბაზრის ძირითადი მონაწილის, როლი და საქმიანობა წარმოადგენს ჩვენი კვლევის მთავარ ამოცანას.

კვლევის მიზანია განვიხილოთ ბანკების, როგორც ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ძირითადი მონაწილეების მნიშვნელობა, დავახასიათოთ ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე ბანკების საქმიანობის სახეობები, აღვწეროთ კომერციული ბანკების საინვესტიციო პორტფელის ფორმირების გზები.

სტატიაში უახლეს ლიტერატურულ წყაროებსა და მდიდარ ფაქტობრივ მასალებზე დაყრდნობით, განხილულია საქართველოში ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე არსებული სიტუაცია, წარმოჩენილია ის რეალური პრობლემები, რის წინაშეც დგანან საქართველოს კომერციული ბანკები ფასიანი ქაღალდებით ვაჭრობის პროცესში და ჩამოყალიბებულია საქართველოში ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარების პერსპექტივები.

კვლევის თეორიული საფუძველია საქართველოსა და უცხო ქვეყნებში არსებული გამოცდილება, მეცნიერ-ეკონომისტებისა და პრაქტიკოსების დასკვნები, რეკომენდაციები და წინადადებები. კვლევის დროს გამოყენებულ იქნა სტატისტიკური დაკვირვების, დაჯგუფებისა და ანალიზის მეთოდები.

არსებული მდგომარეობის, აღნიშნული პრობლემებისა და პერსპექტივების უკეთ გაანალიზების მიზნით მუშაობის პროცესში განხილულ იქნა ეროვნული ბანკის მიერ გამოცემული ყოველთვიური და ყოველწლიური ანგარიშები, ასევე სხვა სტატისტიკური მონაცემები.

საკვანძო სიტყვები: ფასიანი ქაღალდების ბაზარი, კომერციული ბანკი, საინვესტიციო საქმიანობა, სადეპოზიტო სერტიფიკატი, სახაზინო ვალდებულებები, სახაზინო ობლიგაციები.

MELEZLEŞME VE SANAT
Dr. Öğr. Üyesi Doğan AKBULUT

ÖZET

Günümüz dünyası kavramların, imgelerin, kimliklerin ve ideolojilerin birbirine yakınlaştığı, kimi zaman birbirine karıştığı hatta ayrılmaz bir bütün şeklinde anlamı/anlamsızlığı oluşturduğu bir çağ haline dönüşmüştür. Bir insanın giyim-kuşamından, okuduğu kitaplardan, izlediği filmlerden, dış görüntüsünden ya da konuşmalarından yola çıkarak nasıl bir insan olduğunu, hangi ideolojik görüşe, sanatsal zevke, entelektüel birikime sahip olduğunu kestirebilmek her geçen gün daha da zor hale gelmektedir. İnsanların tüketim alışkanlıklarının, estetik beğenilerinin, düşünsel derinliklerinin küreselleşme doğrultusunda bir kısmı şuradan diğer bir kısmı oradan devşirilerek ve bir tür erime potası içinde eritilerek benimsenmesi sonucunda kimliklerde olduğu kadar sanatsal alanda da her tür unsuru içinde barındıran yeni yönelimler ortaya çıkmaktadır. Herhangi bir sanatsal akım olarak nitelendirilemeyecek kadar dağınık ve eklektik olan böylesi yönelimleri şemsiye bir kavram altında toplamak gerekirse buna melezlik (hybridity) demek çok makul görünmektedir.

Geçmişin mütevazı, geleneksel modernist ilkelerle üretilmiş sanatını tanımlamak nispeten çok daha kolayken, bugün sanatın tanımını yapmak oldukça çetrefilli, karmaşık bir hal almış durumdadır. Hatta neyin sanat olduğu çokça tartışılan bir konu haline gelmiş durumdadır. Duchamp'ın geleneksel sanatı tartışmaya açtığı günden beri sanatın üzerinde kara bulutlar dolaşmaktadır. Duchamp'ın yüksek sanata ve kapitalist kültürün estetik anlayışına karşı aldığı tavır sonrası sanatın ne olduğu sıkça sorgulanır duruma gelmiştir. Bugün sanat hiç de estetik olmayan yöntemler kullanmaktadır. Duchamp sanatın estetik değerinin ötesinde onun varlığını sorgulanır hale getirmiştir. Bir bakıma küreselleşme, neo-liberal politikalar, küresel olanla yerelin harmanlanması ve postmodern durum olarak nitelenebilecek çağımızın ruhuna uygun biçimde kültürel emperyalizmin amaçlarına koşut olarak estetiğin yerine anlam, kimlik ve alışkanlık öneren sanatsal üretimlere yönelmiştir.

Bugün geçmiřin en ilkel formlarına gönderme yaparcasına eylemle, dansla, hareketle, müzikle yoęrulmuř, zamanın, mekânın, izleklerin ve bütünlüęün önemsenmedięi, izleyicinin eylemin içine katıldıęı, ritüeller biçiminde karřımıza çıkan bu sanat, hayatla karřarak izleyici řařırtan, korkutan, řok eden teatral gösterilere dönüřmüřtür. Bu çalıřmada, melezlik diye adlandırdıęımız günümüz sanatsal eęilimlerinin genel nitelikleri geçmiřin düzenli, sınıflandırılabilir, estetize, modernist sanat anlayıřları ile karřılařtırmalı bir řekilde tartıřılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Melezlik, Sanat, Modernizm, Sanatçı, Postmodern Sanat.

**АРХЕТИПЫ КРЫМСКОЙ МЕНТАЛЬНОСТИ В ПРОЗЕ
АЙДЕРА ОСМАНА
Рустем Караманов**

Аннотация

В статье на основе анализа художественных средств изображения конфликта впервые затронута тема литературного воплощения архетипов крымской ментальности. Выявлены древний архетип первопреступника Каина и архетип Хыдыра, противопоставленный преступному произволу и несправедливости в соответствии с кораническими мотивами оппозиции света и тьмы, смены дня и ночи, нашедшим продолжение в мотиве смены весен и зим уже в фольклорной традиции с позиции как религиозного, так и национального самосознания крымских татар.

Ключевые слова: архетип, стереотип, мотив, лейтмотив, нравственное отчуждение, метафора, Кабиль, Хыдыр.

მარია მონტესორის პედაგოგიკური სისტემა საბჭოთა
პედაგოგიკის თვალსაზრისით
პროფესორი იმერი ბასილაძე, ასოცირებული პროფესორი
შალვა კირთაძე

**“PEDAGOGICAL SYSTEM OF MARIA MONTESSORI
VIEWED BY SOVIET PEDAGOGY”**
Professor Imeri basiladze, associate professor Shalva Kirtadze

მოკლე შინაარსი

სხვადასხვა ისტორიულ პერიოდებში მონტესორის პედაგოგიკის შესახებ არსებობდა განსხვავებული მოსაზრებები დაწყებული უპირობო დადებითიდან მკვეთრად უარყოფითამდე. ჩამოყალიბდა აგრეთვე მთელი რიგი მყარი შტამები, რომლებსაც არა აქვს რეალური საფუძველი. კრიტიკული შენიშვნები საჭიროებენ დაწვრილებით ანალიზს და ობიექტურ შეფასებებს. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია გავიგოთ, როგორ ვითარდებოდა და მდიდრდებოდა იტალიელი პედაგოგის შეხედულებები. ეს საშუალებას მოგვცემს უკეთესად გავიაზროთ თანამედროვეების კრიტიკული შენიშვნები მონტესორის კონცეფციის მისამართით.

როგორც მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში, ისე რუსეთშიც მონტესორი-მოძრაობამ გაიარა 3 ეტაპი: პირველი ეტაპი (1910-1930 წწ) ხასიათდება მონტესორის იდეებისადმი ინტერესით და სკოლამდელ აღზრდაში რეალიზების მცდელობით.

მეორე ეტაპს (1940-1980 წწ.) რუსეთში შეიძლება დაერქვას მონტესორი-მოძრაობის ლატენტური პერიოდი. დიდი იტალიელი პედაგოგის იდეები პედაგოგიკურ წრეებში დროებით დავიწყებული იქნა, იხსენებდნენ მხოლოდ ნეგატიურ

კონტექსტში. თუმცა ზოგიერთმა იდეამ ჰპოვა გამოყენება და განვითარება.

1980-იანი წლების ბოლოს და 1990 წლის დასაწყისში მონტესორი-მოდრაობაში აღინიშნება მესამე ეტაპი - აღორძინების პერიოდი.

მარია მონტესორი წერდა - „თავისუფლება - ჩემი პედაგოგიური სისტემის ფუძემდებელი პრინციპია“. სწორედ ეს პრინციპი იყო საშიში და მიუღებელი ე.წ. რევოლუციის გზით მოსული საბჭოთა ხელისუფლებისათვის. მარქსისტული პედაგოგიკის თვალსაზრისით „თავისუფალი აღზრდა“ არ არსებობს, რადგანაც ყოველ აღზრდას აქვს თავისი გარკვეული მიზანი და მათი განხორციელების მეთოდები. ზედმეტია აგრეთვე ბავშვის „ბუნებრივ თვითგანვითარებაზე“ საუბარი.

მარია მონტესორი მომხრე იყო ბავშვთან ინდივიდუალური მუშაობის მეთოდის, რომელიც მისაღები არ იყო მარქსისტული პედაგოგიკისთვის. ისინი თვლიდნენ, რომ ამით მონტესორი მიზნად ისახავდა ინდივიდუალისტის აღზრდას. სწორედ ამ მიდგომით დაუპირისპირდა ის კოლექტივიზმის აღზრდის თეორიას, ანუ „პროლეტარიატის“ ინტერესებს. თუმცა იყო ცალკეული მეცადინეობები, მაგალითად მუსიკა, „სიჩუმის“ გაკვეთილები, რომელიც კოლექტივის გარეშე არ ტარდებოდა.

საკვანძო სიტყვები: საბჭოთა პედაგოგიკა, თავისუფლება, ინდივიდუალური მუშაობა, თავისუფალი აღზრდა, ბიოგენეტიკური ფეტიშიზმი.

TABUNUN KONUMU VE DİL FONKSİYONLARI

Dr. Şükufe GOCAYEVA

ÖZET

Tabu, dil birimi gibi fonksiyonel özelliklere sahiptir. *Fonksiyon* kelimesini geleneksel anlamda anlamak gerekir. Yani, her dil biriminin iç ve fonksiyonel görevi vardır. Tabu, her şeyden önce bir kelimedir. Kelime de nominatif fonksiyonuna sahiptir. Bu işlev, kelimenin bir şey olarak adlandırılmasını gerektirir. Bu durumda, anlam ve özel isim arasında ayrım yapmak gereklidir. Tabu mana adlandırılmasını ifade eder. Örneğin, ölüm kavramlarının isimlendirilmesi: “vefat etmek”, “dünyadan göç etmek”, “hayata elveda demek”, vb.

Anahtar Kelimeler: Tabu, Fonksiyonel, Dil Birimi, Fonksiyon, Magik.

19. YÜZYIL GEZGİN VE MİSYONERLERİNİN GÖZÜNDEN GÜRCİSTAN İZLENİMLERİ

Prof. Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ
Dr. Haktan BİRSEL

ÖZET

Kafkaslar tarihin her döneminde doğu ile batı arasında bir köprü vazifesi görmüştür. Bu özelliği nedeniyle bütün dönemsel güç merkezleri bu köprüyü kullanmıştır. Uzun dünya tarihi boyunca hem batıdan doğuya, hem de doğudan batıya yapılan devasa seferlerin kesişim noktasında kalan bu coğrafya sonuç itibarıyla inanç, kültür, etnisite ve dil bakımından da çok zengin bir yaşama sahip olmuştur. Ancak bu zenginlik her dönem ilgi çekmesi nedeniyle her zaman için elde edilmesi ve uğruna savaşlar verilmesi gereken bir coğrafya konumunda kalmasına neden de olmuştur.

Kafkaslar hem bu açıdan hem de her yöne açılan bir kapı olması nedeniyle tarih boyunca batılı seyyahların ve eş zamanlı olarak Katolik misyonerlerin ilgisini çekmiştir. Gezginler ve misyonerler Kafkas coğrafyasını her defasında baştan diğer ucuna kadar dolaşmışlardır. Sadece gezmekle kalmamışlar, aynı zamanda bölgenin kültür, etnik, dil ve din yapısını da inceleyerek notlar almışlar ve ülkelerine döndüklerinde bu notlarını kitap haline getirmişlerdir.

Bu bağlamda, bildiri tarihi süreç içinde önemli bir dönem olan 19. yüzyıl Kafkaslarında ve Gürcistan'ında yapılan Eugene de Groot isimli bir gezginin 1890 yılındaki gezisindeki gözlemlerini ve tespit ettiği etnik yapı özelliklerinin anlatılması ve yine 1880 yılında İspanya Kardinal Yardımcısı olan Kapusen Papaz J. B. Marengo'nun inanç, etnik ve gelenekler üzerine yapmış olduğu araştırmaların aktarılması üzerine hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kafkaslar, Katolik, etnisite, Tiflis, Gürcistan.

**ტრადიციულ დღესასწაულებში დაცული მენტალობა და
კულტურა
(აჭარის ეთნოგრაფიული მასალების მიხედვით)
ასოცირებული პროფესორი დავით შავიანიძე**

**THE MENTALITY AND CULTURE PRESERVED IN
TRADITIONAL RELIGIOUS FESTIVALS
(ACCORDING TO MATERIALS IN ADJARA ETHNOGRAPHY
MUSEUM)
Assoc. Prof. Dr. Davit ŞAVIANİDZE**

მოკლე შინაარსი

საქართველოს ისტორიულ თემ აჭარაში შუა საუკუნეებიდან დადგა პოლიტიკური და სოციალურ-რელიგიური ყოფის პრობლემები. კულტურის შინაგანი განვითარება უფრო დამძიმდა რუსობის და კომუნისტური ათეიზმის მმართველობის ხანაში. აქტიურად ჩაირთო იდეოლოგიური მანქანა, რომ „აჭარელი ქართველი არაა“. ისტორიის მანძილზე შექმნილმა მდგომარეობამ ვერ ჩაანაცვლა ის სოციალურ-ფსიქოლოგიური ფაქტორები, რომელთაც უზრუნველყვეს ეროვნულ-ეთნიკურის შესაბამისი ნიშნით განვითარება. რიტუალებით დატვირთული ქართულტრადიციული დღესასწაულების („კვირიკობა“, „ლაზ-არია“, „ახალი წელი“, „შუამთობა“, „ჭკვანარობა“, „ქვიშინარობა“, „მარეთელობა“, „ჭალაობა“) შესახებ მოძიებული ეთნოგრაფიული მასალებიც (კვლევის დროს შედარებით მეთოდის გამოყენებით მოვუხმობთ იანეთის მკვიდრ რეპატრიანტთა ყოფაში და სოციალურ ურთიერთობებში, თვითშეგნების ფუნქციის კანონზომიერებების, ეთნიკური განწყობილებების ამსახველ სინამდვილეს) აღნიშნულს ადასტურებენ.

სოფელ დიდაჭარის, სხალთის, ხიხანისა და მარეთის ხეობის სოფლების ახალი და უახლესი ეთნოგრაფიული მასალის კომპლექსურ-ეთნოისტორიული კვლევით მიღებული შედეგები: 1. მიუხედავად იმისა, რომ თავსმოხვეულმა, უცხო რელიგიისგან მოტანილმა გარემოებებმა ეთნონაციონალური ცხოვრების წესში ჩამოაყალიბა მოვლენათა შესაბამისი მრწამსი, ეროვნული თვითშეგნების ნიშნული აჭარაში არ დგას საშიშ ზღვართან ახლოს. სიამაყით გეტყვიან: „გვებრძოლეს და ვერ წაგვართვეს, ენა, რჯული, მამული, ვერ გატეხეს სული ჩვენი, სული მტკიცე ქართული“. იანეთის მკვიდრ დეპორტირებულებს შორის ჩამოსახლების მომენტში ეროვნული თვითშეგნება დაბალი იყო (საკუთარი ეროვნების შესახებ გეტყოდნენ, რომ არიან მესხები, ან ქართველი მაჰმადიანი); 2. ქართულმა მენტალობამ იმთავითვე გააცნობიერა, რომ რელიგიის თავისუფლება არის არა მხოლოდ უფლებები, თავისუფლება, ან აღიარებები, არამედ საკუთარი ტრადიციულ-რელიგიური ცოდნის თავსმოხვეულ რწმენა-ვალდებულებებთან შეთანხმება. ამდენად, უცხოთა მიზანი, შეეცვალა მენტალობა უფრო დიდ მზაობას უქმნიდა ქართველს შეენარჩუნებინა სოციალური და სულიერი წონასწორობა („მოდო გამონათლევში, გონიოში, სხალთაში“. „ოშკი, ტბეთი, ხახული, სულ გვახსოვდეს ჩვენია“); 3. ზოგჯერ ფორმაშეცვლილ, თუმცა შინაარსშენარჩუნებულ, თაობებით მოტანილ დღესასწაულებს კომუნისტური რეჟიმის დროს სახელს უცვლიდნენ და ატარებდნენ ხელისუფლების მიერ დაწესებულ სახეიმო, არასამუშაო დღეებში. მიზანი იყო „რწმენის არგანელება, ქართული ქმედება-ხედვების შენარჩუნება“; 4. დღესასწაულების აუცილებლობას ხსნის „დაცდის“ და „მიზეზ-შედეგობრიობის“ პრინციპი. მიდგომა ასეთია: „ჯანმრთელობიანი, უხვი ყოფა რომ გქონდეს, რწმენაში უნდა

იყო, შენი ღმერთის მსახურებას უნდა დაუთმო რამდენიმე დღე“. ტრადიციებით მოტანილი „მდგრადი ნორმების“, რიტუალით დაწესებული აკრძალვების „საჭიროების შესაბამისი დარღვევები“ გამოწვეული იყო, არის სოციალურ-კულტურული მდგომარეობით; 5. რელიგიური და სახალხო დღესასწაულები, ერთობის განმტკიცებასთან ერთად წინაპართაგან დატოვებული, ზნეობრივ-მორალური ცხოვრების წესის შენარჩუნების გარანტი იყო.

კვლევით დასტურდება მარეთის ხეობაში სრულად შენარჩუნებული ქართული მენტალობის შესახებ.

საკვანძო სიტყვები: აჭარა, მენტალობა, კულტურა, ტრადიცია, დღესასწაული.

JOSEPH CONRAD’IN CİDDİ DON KİŞOT’LARI “LORD JİM” VE “ZAFER”: ŞÖVALYELİK KODUNUN KIRILMASI

Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU

ÖZET

Batı edebiyatında, Don Kişot geleneği, ortaçağ romanslarının bir parodisi olarak işlenen ve idealist bir insan tipinin gerçek hayat karşısındaki kırılan algısının yansımasıdır. Okuduğu kurgusal eserlere kendini kaptıran insanı betimleyerek, gerçeklikten uzaklaşmayı işler ve katı olgular karşısında idealizmin yenilgisine odaklanır.

İngiliz romancı Joseph Conrad, genellikle ironik ve parodik unsurların çokça kullanıldığı Don Kişot anlatı geleneğini, kendine özgü ciddi bir algı içinde trajik denebilecek bir biçimde *Lord Jim* ve *Zafer* romanlarında sürdürür. *Lord Jim*’de Jim ve *Zafer*’de Heyst, Don Kişot karakteri ile bağlantılı kişilerdir. Jim, idealist bir kaptan yardımcısı iken, geminin kaza geçirmesi ve batması esnasında hayatta kalma güdüsüne yenilir ve yolcuları ölüme terk eder. Ancak bilişsel kodları idealizm üzerine kuruludur ve hayatı boyunca kendini erdemsiz ve onursuz biri olarak görür. Bu algı onun romanın ilerleyen bölümlerinde yıkımına neden olur. *Zafer* romanındaki Heyst de, tıpkı Don Kişot gibi çocukluğunda okuduğu romanların ve babasının öğrettiği idealizmin etkisindedir. İnsanı ve toplumu tanımaz ve bu yüzden o da ilk gerçek toplumsal iletişimde yenilgiye uğrar.

Bu bildiride, Don Kişot geleneğinin Ortaçağ Romans eleştirisi bağlamında Joseph Conrad’ın *Zafer* ve *Lord Jim* romanlarının başkişileri karşılaştırmalı olarak, gelenekle bağlantılı biçimde incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Don Kişot, Romans Geleneği, İdealizm, Joseph Conrad, *Lord Jim*, *Zafer*

ANA DİLİMİZ MANEVİ SERVETİMİZDİR

Sevil İSAYEVA

ÖZET

Anadili, halkın milli serveti, o halkın varlığının doğrulanması ve her bir halkın varlığını doğrulayan önemli bir faktördür. Dil, milletin oluşumu için önemli faktörlerden biridir. Milletin tarihi, kültürü, her şeyden önce kendi dilinde yansıtılır. Dil, aynı zamanda zorlu tarihsel-politik zamanlarda milletin varlığını sürdürmek için kilit bir araçtır. Dilini kaybeden millet yıkıma mahkumdur. Azerbaycanca da aynı zamanda Azerbaycan halkının milli serveti, halkımız bu servete sadık kalmalı ve dilimizi miras olarak gelecek nesillere aktarmalıdır. Günümüz Azerbaycancanın gelişmişlik düzeyi, halkımızın dünyanın en eski uluslarından biri olduğunu onaylamaktadır.

Açar Sözlər: Azerbaycanca, Eğitim Süreci, Devlet İlgisi, Gelişim.

“ARZU KAMBER” HİKAYESİNİN AZERBAYCANDA NEŞRLERİ ÜZERİNE

Doç. Dr. Afag RAMAZANOVA HURREMKIZI

ÖZET

Türk epik geleneğinde kendine özgü yeri olan "Arzu Kamber" in yayılma alanında Azerbaycan da vardır. 1971 yılında Baküde hikayenin Kerkük varyantı neşr edilir. Bundan sonra hikayeye ilgi yaranmış, Azerbaycanda mevcut olan, halk içerisinde yaşayan hikaye metinleri derlenmeye başlanmıştır. 1972 yılında prof. S.Paşayev hikayenin Şamahı varyantını derlemiş ve 1974 yılında “Azerbaycan kadını” dergisinde neşr ettirmiştir.

Hikayenin Azerbaycan varyantının toplayıcısı prof. S.Paşayev uzun yıllar hikayenin 4 varyantını derlemiş və 1999 yılında “Halkın söz mirvarileri” kitabında neşr ettirmiştir. Profesörün verdiği melumata göre, Azerbaycanda “Arzu-Kamber” in Bakı, Şamahı, Gence, Garayazı və Nahçıvan varyantları mevcuttur. 1984 yılında Özbekistanda geçirilen III Umumittifaq türkoloji konfransında doç.dr. Safura Yakubova da “Syujet Arzu Kamber u tyurkoyazıcnıx narodov” konusunda bildiri sunmuştur. Bildiriden malum olur ki, Azerbaycanda Arzu-Kamber” in ilk profesyonel derleyicisi Ehliman Ahundov imiş. Safura hanımefendi Ehliman Ahundovun arşivinde iki “Arzu-Kamber” yazısının olduğunu söyler. Onlardan biri 1958 yılında Şemkir rayonunun Seyfeli köyünde Aşık Hüseynden, ikincisi ise 1962 yılında Kazah rayonunda Aşık Memmedyardan derlenmiştir. Bu metinlerden biri 1993 yılında “Destanlar” kitabına salınmıştır. Digeri haqqında ise heç bir məlumat yohdur. 1993 yılında prof.dr. M.Kasimli “Arzu-Kamber” in Bakü (Saray köyü) varyantını neşr ettirir. Bildiride “Arzu-Kamber” in Azerbaycanda yayılmış dokuz varyantı incelenəcəkdir.

Anahtar kelimeler: aşk hikayesi, “Arzu Kamber”, Azerbaycan, varyant, tahlil, folklor.

SOVYETLER BİRLİĞİ VE SOVYETLER BİRLİĞİ DAĞILDIKTAN SONRA AZERBAYCAN'DA ANA DİLİ MESELESİ (TÜRK DİLİ, AZERBAYCAN DİLİ VB.)

Yard. Doç.Dr.Ziyafet GASIMOVA

ÖZET

Azerbaycan'ın bağımsızlık kazanması ile ana dil meselesi siyasi, ideolojik tartışmaların odağı oldu. Bu tartışmalar esas olarak aşağıdaki konuları içermektedir:

- a) Ana dilin sosyal-siyasi durumu konusu
- b) Ana dilinin adı meselesi

Azerbaycan'da Sovyet hâkimiyeti kurulduktan sonra kabul edilmiş ilk Anayasada devlet dili hakkında hiçbir madde konulmamıştır. Azerbaycan SSCB'ye üye olduktan sonra 1937 yılında kabul edilen Anayasa'da da Azerbaycan'ın devlet dili hakkında hiçbir madde bulunmamaktadır. 1956 yılında Azerbaycan SSC Yüksek Sovyetinin kararıyla 1937 yılında kabul edilmiş bulunan ülke Anayasasına Azerbaycan Türkçesinin devlet dili olması ile ilgili madde eklendi. Ve bunun ardınca Azerbaycan'da ana dilinin kullanım meselesi sorunları ortaya çıktı. Azerbaycan bağımsızlık kazandıktan sonra Azerbaycan'da ana dilinin kullanım meselesi sorunları yanında devlet dilinin adı meselesi de gündem konusu ve tartışmalar odağı olmuştur.

1980'li yılların sonu, 1990'lı yılların başlarında Azerbaycan'da ana dilinin adı konusunda üç anlayış ortaya çıktı:

1. "Azerbaycan dili" adını savunanlar;
2. "Türk dili"ne dönüşü savunanlar
3. "Azerbaycan Türk dili" veya "Azerbaycan Türkçesi"ni savunanlar.

"Azerbaycan dili"nin kullanımının yerleştiği kabul edilmekle beraber, bu anlayıştan Türklüğe karşı bir anlam çıkaranlar da vardı. Bazıları da ana dilinin isminin "Türk dili" olmasıyla halkın Türkiye Türkçesi ile konuşma zorunda kalacağını düşünüyorlardı.

Bu çalışmada bu sorunlar dile getirilecek ve sonuçlar değerlendirilecektir. Çalışmanın en önemli özelliği şimdiye kadar yapılmamış meclis tutanakları Azerbaycan Milli Meclisinin arşivinden alınarak sunulacak, burada yukarıda belirtilen tartışmalara geniş yer verilecektir. Ayrıca Azerbaycan basınında yer alan tartışmalarla karşılaştırma yapılacaktır. Bunun için Azerbaycan Milli Meclis arşivi belgeleri ve Azerbaycan basını kaynakları esas alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk Dili, Azerbaycan Dili, Ana Dili, Azerbaycan Türk Dili, Azerbaycan Basını.

STRATEJİK KARAR DESTEĞİ PERSPEKTİFİNDEN, VERİ MADENCİLİĞİ VE İŞ ANALİTİĞİ SİSTEMLERİ

Ahmet Uçaktürk, Prof. Dr. Harun Demirkaya, Tülay Uçaktürk

ÖZET

İşletmeler küresel rekabet ortamında daha hızlı ve etkin kararlar almak zorundadırlar. Bunun için, yapılan işin mahiyetinin ve müşteri beklentilerin anlaşılması ile beraber, yenilikçilik ve rekabetçi üstünlüğün de sağlanması gereklidir. İşletmelerin veriyi tanıması, bu verileri analiz etmesi, kısacası ellerinde bulundurdıkları veriyi iş zekasına dönüştürecek, verimli ve etkin kararlar alabilecek sistemler haline dönüştürmeleri dijital işletme olma yolunda atılacak en büyük adımdır. Günümüzde doğru ve daha detaylı bilgiye ulaşmamız mümkün hale gelmiş ancak başka bir sorun ortaya çıkmıştır. Bu sorun oluşan büyük sayısal veri yığınlarının yönetilmesi ve anlamlı hale getirilmesidir. Ham veriyi bilgiye veya anlamlı hale dönüştürme işi, veri ambarı ve iş analitiği araçları (veri madenciliği, OLAP vb.) ile yapılabilmektedir. Çok sayıdaki veriye hızla erişebilme ve kullanabilme aşamasında veri ambarlarının oluşturulması ve işletme bilgi sistemine entegre edilerek kullanılması rekabet avantajı açısından yararlı olabilecektir. Bu çalışmada veri madenciliği mimarisi ve veri ambarlarının iş analitiği araçları ile karar sürecinde destek olarak kullanılabilme olanakları hakkında literatür taraması ile bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın amacı; takibi gittikçe zorlaşan ve yenilikçi bakış açısı gerektiren yönetim bilişim ve iletişim teknolojileri de göz önünde bulundurulduğunda veri madenciliği iş analitiği ve iş zekası sistemlerinin, kurumsal stratejik karar almaya destek bağlamındaki önemlerinin açıklanması ile birlikte günümüz ve gelecekteki yönelimlerin neler olabileceğini açıklamaktır.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Karar, Karar Desteği, Veri Madenciliği, İş Analitiği, İş Zekası.

EDİP HARABİ’NİN VAHDETNAME’Sİ ÜZERİNE

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK

ÖZET

Vahdetname, varlığın tekliğini ve birliğini işleyen genellikle 11’li hece kalıbı ve koşma kafiye şemasında yazılan bir türdür. Tasavvuf içerisinde yaratılıştan günümüze kadar geçen ve kutsal kitaplar ile efsanelerde yaşayan olayları kullanarak öğretisini aktarır. Vahdet-i vücud anlayışının ana söylemcisidir. Son zamanlarda en çok beğenileni ve söyleneni ise Edip Harabi’ye ait olandır. 27 dörtlükten oluşan “vahdetname”sinde duraklar 6+5 ve 4+4+3 şeklinde 11’li hece ile yazılmıştır. Şiirde genellikle tam ve yarım kafiye kullanılmıştır. Üslup itibariyle batını terim ve kavramlarla anlam zenginliği kazandırılmıştır.

Varlığın tekliği ve birliği beraberinde tenasüh ve hulul anlayışını da getirir. İslamiyette kabul görmeyen bu inanç ve fikir şekli büyük ihtimalle Budizmden gelmektedir ki tasavvufun kökenlerinde bir katman olarak Budizmin varlığı bilinmektedir.

Asıl adı Ahmed Edib olan Edip Harabi (1853 – 1917), Alevi – Bektaşî geleneğinden, inancından gelen birisidir. Diğer Batını tarikat ve cemaatlerde olduğu gibi, Alevi – Bektaşî düşünce tarzına göre de Tanrı kendi güzelliğini göstermek için kainatı yaratmıştır. Yaratılış tecelli yolu ile gerçekleşmiştir yani bir yansımadır. Yaratılışın veya yansımanın son aşaması ise insandır. İnsanın özü Tanrı’dan bir parçadır ve her şey aslına rücu edecek, dönecektir. Bu nedenle insan yaratılmadan önce veya kendisini tanıyıp takdis edecek, kutsayacak bir varlık olmadan önce varlık yoktur. Varlık bütünden bir parça ise bütünün eylemine ortaktır. Harabi’nin “Daha Allah ile cihan yok iken” sözleri küfrü veya inkarı değil özellikle bütünün bir parçası olarak eylemin başlangıcını ifade etmektedir. Bütünün bir parçası olarak insan yaratılmış ve yaratılan insan bütünü tasdik etmiştir. Kalb ile tasdik, dil ile ikrar etmek iman etmektir ki bu da bir ilandır. “Biz Onu var ettik ilan eyledik” derken bu ifade edilmektedir.

Tebliğimizde Edip Harabi’nin “Vahdetname”sinden hareketle dünya görüşü ele alınacak ve şiiri tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: vahdetname, tasavvuf, Edip Harabi, Peygamberler, Yaratılış.

İSMAYİL ŞİHLİ'NİN ROMANLARINDA KARAKTERİN EPİK TASVİRİ

Doç. Dr. Flora NAMAZOVA

ÖZET

“Deli Kür” romanı İsmail Şihli’ni roman ustası olarak tanıttı. Fakat yazar bir sonraki romanını yaklaşık otuz yıl geçtikten sonra-1995 yılında yazar. Bu hususun açıklamasını “Ölen Dünyam” romanının başında yazdığı önsözünde yazar kendisi anlatıyor. İster ulusal yaşamın tasvirinde, gerekse tarihe yaklaşımda İ. Şihli yaratması gerekeni bir sonraki romanı içinde yaşadı.

İsmail Şihli romanları milli hayat, milli varlık, milli karakter hakkında yazar kanaatlerini yarattığı karakterlerin zengin dünyasını okuyuculara sevdire bildiği gibi, yaşadığı karmaşık dönemde açık ve tutarlı bir ulusal-manevi yazar konumuna da hep halkını inandıra bilmiştir. İ. Şihli’nin tanınmış, sanatca önemlilik arz eden romanları milli edebiyat tarihinde kendine yer edinmiştir.

Anahtar kelimeler: İ.Şihli, “Deli Kür, Roman, Yazar, Karakter.

**GÜRCİSTAN DEMOKRATİK CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ
BAŞKANI NOE JORDANİA TARAFINDAN GÜRCÜ SEFİRİ
SVİMON MDİVANİ'YE TÜRKİYE VE AVRUPA İLE
KURULACAK SİYASİ İLİŞKİLER HAKKINDA VERİLEN
TALİMATLAR
(01.07. 1925 – 26.05. 1928)
Prof. Dr. Roin KAVRELİSHVİLİ**

ÖZET

25. 02. 1921'de Gürcistan'da Sovyet iktidarı kurulduktan sonra Gürcistan Ankara Temsilciliği feshedildi. Sefir Svimon Mdivani İstanbul'a taşındı ve Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti adına faaliyetlerini orada sürdürdü.

Bildiride, Gürcistan Merkezi Tarih Arşivin'de muhafaza edilen Bolşevik İstilasını nedeniyle ülkeyi terk eden ve Paris'e yerleşen Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti Hükümet Başkanı Noe Jordania tarafından Sv. Mdivani'ye gönderilen resmi yazışmalar tetkik edilmiştir. Bu belgelerde dönemin çeşitli gelişmeler hakkında bilgiler mevcuttur.

01. 07. 1925 tarihli belgede N. Jordania Sv. Mdivani'den Bolşevik istilasını nedeniyle Gürcistan'dan İstanbul'a gelen göçmenlerin yerleşmesi ile çıkan maddi masraflar üzerine bütün bilgilerin kendine iletilmesini, Avrupa'da Bolşeviklere karşı yapılacak hareketlerin her an başlayabileceğinden ötürü Ankara Hükümeti ile kurulan diplomatik ilişkilerinin devam ettirilmesi için her türlü gayrette bulunmasını talep etmiştir.

20. 09. 1926 tarihli belgede N. Jordania Gürcistan'ın bağımsızlığını devam ettirmek için Avrupa'da yaptığı çalışmalardan bahsetmiş ve Bolşevik tehdidinden dolayı yapılan bütün faaliyetlerinin gizli tutmasını istemiştir. Ayrıca, en kısa zaman içerisinde Bolşevik iktidarının sona ereceği hakkında kendi düşüncelerini paylaşmıştır.

14. 12. 1927 tarihli belgede Azerbaycan Musavat Partisi lideri Topçibaşev ile bu parti tarafından Azerbaycan bağımsızlığı için yapılan faaliyetlerden bahsetmiştir. Ayrıca, aynı parti tarafından yapılan gayretlerin Gürcistan'a yansıtılabileceği konusu değerlendirilmiştir.

26. 05. 1928 tarihli belgede N. Jordania Kafkasya'nın geleceđi hakkında düzenlenecek konferanstan bahsetmiřtir. Belgeden anlařıldıđı kadarıyla kendisi bu konferans hakkında İngiliz yetkilileri ile gerekli görüřmeler yapmıř; Aynı konferansta Türkiye'nin izolasyonunun meydana dan kaldırılacađı konusunu da tartıřılacakmıř ve Demokrat Gürcü H k meti ile Paris Ankara Büyükelçisi arasında gerekli temaslar kurulacakmıř.

Anahtar Kelimeler: Gürcistan, Türkiye, Noe Jordania, Svimon Mdivani, Top ibařev.

ANA DİLİMİZİ SEVELİM VE SEVDİRELİM

Dr.Rahile MEMMEDOVA

ÖZET

Benim ana dilim Azerbaycancadır, Cumhuriyetimizin devlet dilidir. Ana dilim bir şiir dili, tatlı bir ninni dili, müthiş bir şarkı dilidir. Benim ana dilim dostu sevgi, düşmana nefret dilidir.

Ana dili, her milletin varlığının en büyük milli-manevi zenginliğinin en önemli göstergesidir.

Milli dil, halkın, milletin kendine has özelliklerini, tarihi geçmişi ve kültürünü, zengin kelime hazinelerini, inanç ve geleneklerini, ahlaki davranış ve bakış açısını kendinde taşıyan, asırlardan asırlara ulaştırılan, vazgeçilmez bir ulusal servettir.

Anahtar Kelimeler: Ana Dili, Millet, Azerbaycanlılar, Milli Lider, Haydar Aliyev.

KARABAĞ MASALLARININ ÖZELLİĞİ

Doç.Dr. Sönmez ABBASLI

ÖZET

Karabağ folklorunda yaygın epik türlerden biri olan masallar, yüzyıllarca halkın manevi gıda kaynağını oluşturmuş, günümüze kadar önemini kaybetmemiştir. Masallarda dikkati çeken en önemli hususlar, sosyal konu, milli özellikler ve ilginç süjenin olmasıdır. Masal, kelimenin tam anlamıyla halkın manevi gıdasıdır. Masallar ait olduğu halkın coğrafyası, düşünce sistemi, inançları, arzuları, geçmişi ve bugünü ile bağlıdır. Masalları sınıflandırırken, araştırmacılar onları farklı bölümlere ayırır. Karabağ'dan kayda alınmış masalları sınıflandırırken onların içerisinde sihirli masallar, hayvanlar hakkında masallar, tarihi masallar ve maişet masalları önemlilik arz eder. Sihirli masalların ana konusu elbette ki, hem iyiyi hem de kötüyü temsil eden güçlerin geleneksel imgelerle takdim edilmesidir. Hayvanlar hakkında masallarda hayvan ve kuşlar ana karakter olarak görünmektedir. Tilki, keçi, tavşan, kurt, ayı vb. görünüm ve hareketlerine göre karakterize edilir. Genellikle masallarda tilkiler kurnaz, tavşan korkak, canavar açgözlüdür. Karabağ'da kayda alınan masalların bir kısmını maişet masalları oluşturur. Sosyal yaşam bu masalların ana konusudur.

Anahtar Kelimeler: Karabağ, Masal, Sihirli, Hayvanlar, Maişet.

**HALLAC-I MANSUR'A ATFEDİLEN “ENE'L-HAK”
KELİMESİ VE KARMATİLİK BAĞLANTISIYLA İLGİLİ YENİ
GÖRÜŞ VE ÖNERİLER
Dr. Öğr. Üyesi Sedat BAHADIR**

ÖZET

Hallac'ın Enel Hak dediği sadece bir söylentidir. Zira el-Katiya pazarında caminin önünde Tanrı'nın büyüklüğünü anlatırken “Ben ne Tanrı'nın bir nebze olsun kokusunu duyabildim, ne de O'na bir lahza dahi olsa yakınlık duyabildim.” demiştir. Bu sözlerle Tanrı'yı anlama çabası içerisinde olduğunu, fakat ulaşamadığını halka anlatmaktadır. Hedefine ulaşamayacağının huzursuzluğunu yaşayan ve bun rağmen kanatları kırılırcasına çırpınan bir varlığın halini Hallac'da görmekteyiz. O, tasavvufun özü olan “gökyüzünden gelen ilahi vahyin yeryüzüleşmesinden sonra Yaratıcı ve yaratılanı anlama çabası”na girmiştir. Bu yolda gerçek eren olan Mansur'un miracı, darağacının tepesinde sonlanmıştır.

Ezoterik bir yapıda genişlenip güçlenen Karmatiler önce komün anlayışını işlemiş daha sonra da oluşan büyük gücü, siyasi bir darbeye yöneltme yoluna gitmiştir. Zenc hareketinden esinlenerek Abbasîleri yok etmeye çalışan Karmatiler, bu çabada başarılı olmuştur. Bu başarıyı daha da ileriye götürerek Ebû Saîd el-Cennâbî'yi Mehdi olarak görmüşlerdir. Bu güç ile camileri yakan ve akabinde birkaç şehri fetheden Karmatiler, Abbasî halifelerinin dikkatini çekmekle birlikte, bu bakış açısı, Hallac-ı Mansur'a da olumsuz yansımıştır. Çünkü farklı düşüncelerin Bağdat, Basra ve Yemen'de yeşermesi dönemin iktidarını korkutmuştur. Bu korku, Abbasî halifeliğinin şiddete yönelmesine sebep olmuştur. Bu açıdan bakıldığında Mansur'un idamı, isnad edilen Ene'l-Hak sözünden dolayı değil, farklı düşüncesinin taraf bulması ve iktidarın koltuğunu kaybetme korkusudur.

Asya'dan Horasan'a geçen Türk boylarından birinin Halac (Kalac) olması ve Hüseyin bin Mansur'un bazı düşüncelerinde Gök Tanrıçılık paralelliği bulunması, tesadüf değildir. Onun eserinden anladığımız kadarıyla dinlerle, inanmak veya inanmamakla bir işi yoktur. “Bütün dinler bir kökün çeşitli dallarıdır.” sözleriyle Gök Tanrı anlayışının özünü anlatması, binlerce yıllık sözlü kültürün müşterek bir hafızasıdır.

Anahtar Kelimeler: Hallac, Tasavvuf, Ene'l-Hak, Karmati, İdam, Abbasi.

ANALYSIS OF EPIC KOZY KORPESH BAYAN SULU

Gülzana Nauanova

ABSTRACT

The epics that provide traces of the past of human beings have an important place as the elements of folk literature. Elements of folk literature are important values of a nation. The Kazakh epic of Kozy Korpesh and Bayan Sulu's epos carry traces of the ancient life and myths of the Turks. This epic is one of the love stories based upon an enduring struggle which ends with the attainment of lovers. The power of the struggle is measured by the value that is believed and given to that thing. In this presentation, the epic Kozy Korpesh Bayan Sulu will be analysed in terms of Heroic maturation theory developed by Joseph Campbell.

Key Words: Hero, Struggle, Myth, Epic, Maturation.

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK HALK İNANISLARININ GÜNÜMÜZ TÜRKİYESİNDE'Kİ İZLERİ BAĞLAMINDA BÖLGESEL ÖRNEKLER; HEMŞİN HALK İNANÇLARI Hakan BEYAZ

ÖZET

İlk dönem Türk coğrafyasında çeşitli inanışlar ve kültürler vücut bulmuştur. Bunlardan günümüze dek gelenler bilirliliği açısından oldukça azdır. Her urug, budun ve devlet hem kendi içerisinde hem de barındırdığı çeşitliliğe göre farklılık göstermiş ömrü kadar süreklilik ve bütünlük göstermiştir. İslamiyet öncesi inanışlarında en etkili olan Tengricilik ve Şamanizm inançlarının Türk halklarının genelinin üzerinde etkisi en fazla olandır. Uzun yıllar boyunca bu inanışların etrafında geliştirilen ritüeller adet haline ve zaman geçtikçe de geleneğe dönüşmüştür.

Bu inanışlar çeşitli sebepler; açlık, kıtlık, coğrafi koşullar, göçler vb. ile taşınarak bugünkü coğrafyamızda da kendine yer bulmuş ve hatta mevcut inanışlarla bağdaştırılarak sağlam bir zemin edinmiştir. Yaptığımız çalışma ile bu kadim geleneklerin bugünkü Türkiye coğrafyası üzerinde, kendine has bir kültürü olan hemşin toplumunda halen daha sürdürölmekte olan inanışlardan örnekleri inceleyeceğiz. Bunlar en yaygın olanları; Eşiğe basmama, Hayvan kafatası asma, Koç katımı, Ateşe su dökmeme, Hipilik (Al Karısı), Kötü ruh kovma(dağlara kabanlara gitsin), tabutla gömölme ve cazi'dır. Bunların haricinde Türkiye'nin hemen her yerinde görölen; Adak (kurban), Mezarı parmakla göstermeme, Çaput bağlama, Güneş batmadan gömölme, Evin içinde ısıık çalmamak ve Nazar kovucu koruyucuları da vardır.

Bu çalışmanın sonucunda, belirttiğimiz inanışların Hemşin toplumundaki yeri ve örneklerini inceleyerek coğrafi konumu itibarı ile izole bir toplumun gelenekler vasıtasıyla Türkistan coğrafyasından mevcut konumlarına taşıdıkları kültür ve gelenekleri incelemiş olacağız.

Anahtar Kelimeler; İslamiyet, Şamanizm, Göktanrı, Halk, İnanç.

ER-TÖSTÜK MASALININ PSİKANALİTİK KURAMA GÖRE İNCELENMESİ

Dinara Ashimova

ÖZET

Geniş bir sahaya sahip olan Kazak halkının sözlü olarak anlattığı, kendine has özellikleri yansıtırak geliştirilerek ortaya çıkardığı masallar Kazak halk edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır. Bunlardan biri de Er-Töstük anlatısıdır. Kazak Türkleri arasında Er-Töstük masalını derleyen ilk kişi Potanin'dir. Er-Töstük anlatısı Türk halkları arasında önemli bir yere sahiptir. Sadece belli bir halka ait değildir. Her halk kendine göre yeni bir şekle sokmuş olsa da içerik bakımından hemen hemen birbiriyle benzerdir. İçerisindeki karakterlerin Türk masallarında, Kırgız masallarında ve Gagavuz masallarında da benzerlikleri bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kazak Halkı, Er-Töstük, Türk Masalları.

**“BÜYÜK GAZİ İLE İLGİLİ KÖŞEDE BUCAKTA KALMIŞ
FAZLA BİLİNMEYEN HATIRALARDAN”KONYA’NIN
ABDİTOLU KÖYÜ’NDEN HACI HÜSEYİN AĞA’YI ZİYARETİ
VE ARALARINDA GEÇEN HASBİHAL**

Doç. Dr. Ahmet ATALAY

ÖZET

Millî Mücadele’nin sıkıntılı dönemlerinde gece gündüz durmaksızın, Türk Vatanının düşman işgalinden kurtarılması ve Türk Milletinin istiklâli için yılmadan çalışan Mustafa Kemal Paşa, Büyük Taarruz Savaşı’ndan önce tesadüfen uğradığı Konyalı bir ailenin evine konuk olmuştur.

Misafir olduğu Abditollu Hacı Hüseyin Ağa ile eşi Sakine Hanım çiftinden yakın ilgi ve iltifat gören Büyük Gazi, onların kendisine gösterdiği cömertliklerini asla unutmamış, Cumhuriyet’in ilânından sonra da bu aile ile olan ilişkisini sürdürmüştür.

Hatta öyle olmuştur ki, bahse konu ailenin sıcak, samimi, candan davranışları Mustafa Kemal Paşa’yı etkilemiş ve Konya bürokratları önünde kendisine, “baba” diyebileceğini söylemiştir. Konyalı bürokratlar adına ani gelişen bu olay, idari mekanizmadaki bürokratlarda sevinçle karşılanmış ve akabinde Hacı Hüseyin Ağa ile yakından ilgilenmişlerdir. Hatta yakın ilgi gösterdikleri Hüseyin Ağa’yı, idare meclislerinde yer verdikleri gibi Gazi ile olabilecek münasebetlerinde de yanlarında götürmüşlerdir.

Yaşanan bu olaydan sonra eşi ile birlikte, zaman buldukça ilgili aileyi evlerinde ziyaret eden Mustafa Kemal Paşa, Hacı Hüseyin Ağa’nın ölümüne kadar bu birlikteliklerini akrabalık seviyesinde sürdürmüştür. Öyle olmuştur ki, Mustafa Kemal Paşa/Latife Hanım-Hacı Hüseyin Ağa/Sakine Hanım çiftleri her görüşmelerinde birbirlerine hediyeler taktim ederek, Türk aile geleneğinin yapısının nasıl olması gerektiğini, Türk Milletine olduğu kadar Dünya insanlarına da göstermişlerdir.

Karşılıklı görüşmelerin dışında da sürekli aileyi takip eden Gazi Paşa, görevleri icabı hem Konya’ya giden, hem de Konya’dan

kendilerini ziyarete gelenlere bu aileyi sormuş her fırsatta “hal ve durumlarının” sorularak selamının iletilmesini istemiştir.

Anadolulu bu mütevazı Türk ailesi ise Mustafa Kemal Paşa’nın bu yakınlığını, kendileri adına sala kötüye kullanmamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Paşa, Hacı Hüseyin Ağa, Latife Hanım, Türk Ailesi, Büyük Taarruz, Ziyaret, Konya.

TÜRKÇEDE “KONUŞMAK” SÖZCÜĞÜNÜN ANLAMBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Arş. Gör. Ezgiya MALKOÇ

ÖZET

Dil, düşünceyi hem oluşturur hem de biçimlendirir. Sözlü ve yazılı hafızayı oluşturarak insanların geçmiş, şimdi ve gelecekleri arasında bağlantı kurar. Dilin bu özelliklerinden dolayı bugüne kadar pek çok tanımı yapılmıştır. Kimi zaman ses, kimi zaman anlam açısından bireysel ve toplumsal özellikleri ortaya çıkarabilir. Dilin bileşenlerinden biri olan anlam toplumun kültür ve düşüncesine göre hem şekillenebilir hem de şekillendirilebilir. Çoğu zaman kelimelerin anlam değerleri onu kullanan toplumların kullanım şekline ve kullanım sıklığına göre değişebilmektedir.

Türkiye Türkçesinde “konuşmak” şeklinde ifade edilen sözcük geçmişteki ve günümüzdeki şive ve lehçelerde farklı şekillerde anlamlandırılmıştır. Bu çalışmanın amacı söz konusu sözcüğün geçmişte ne şekilde ortaya çıktığının saptanarak kullanım alanlarının belirlenmesidir. Anlam değişimlerinin yanı sıra sözcüğün kullanım alanları, ses ve kök yapısı da incelenmiş ve sözcüğün kökenine dair bulunan ipuçları değerlendirilmiştir.

Çalışmada sözcüğün kökeni ve anlam alanı art süremlili ve eş süremlili bir bakış açısıyla incelenmiş, kökeninin saptanmasıyla “konuşmak” sözcüğünün etkileşimde olduğu sözcükler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu şekilde dilin anlamsal süreçlerindeki değişime ve toplumsal ilişkilerine dair ipuçları saptanmaya çalışılmıştır.

Açar Sözcükler: Konuşmak, Anlam Değişimleri, Ses ve Kök Yapısı, Art Süremlili, Eş Süremlili, Çözümleme.

**KAZAK TÜRKLERİNİN HALK KÜLTÜRÜNDE GEÇİŞ
DÖNEM (DOĞUM DÖNEMİ)
Gülzana NAUANOVA**

ÖZET

Bir milletin varlığı, kültürel zenginliklerine olan bağlılığına ve bu zenginliklerinne kadar yaşatıldığınadayalıdır. Gelenek, görenek, töre, örf ve âdetleri, inanç ve uygulamaları, yaşam biçimleri, giyim-kuşamları, mutfığı vb. ile bir kültürel hazine durumunda olan Kazak Türkleri bu zenginliklerini nesilden nesile devam ettirerek varlığını sürdürmektedir.

Kazak halkının yüzyıllardır uyguladığı sosyal yardımlaşma ve dayanışma sisteminin yaşam tarzı ve geleneklerine yansıdığı iyi bilinmektedir. Bir çocuğu kırkını çıkarmak, kirli alışkanlıkları engellemek, olası tehlikelere dikkat etmek vb. ulusun ruhani zenginliğinde hala korunmuş olan tarihi, etno-kültürel ve sosyal değerler olarak yerini almaktadır. Bazı ritüeller, Şamanizmin ve ilahi inançların bolluğuna da yansır. Yine de ritüellerin halkın ulusal kimliğinden hariç tutmak imkânsızdır.

Anahtar Kelimeler:Geçiş dönemi, Doğum, İnanış, Gelenek, Aile, Çocuk, Beşik.

ŞİDDET KÜLTÜRÜNE KARŞI SANATSAL YARATICILIK

Belgüzar AŞKAROĞLU

ÖZET

Kültür, bir toplumun tüm değerlerinin toplamı olması ile sanatı içine alarak gelişir. Sanat insanın kendini ifade etmede izlediği bir tavidir. İnsan değıştikçe yaşanan dönem, döneme denk sanat anlayışları ve sanat yapıtları değışmektedir. Günümüz toplumunun kültür ürünleri çoğu zaman şiddet öğeleri içerirken toplumsal tüm rolleri yeniden üretir. Kültür ürünleri izleyici / okuyucunun davranış biçimlerini belirlerken bir dizi imaj, düşünce ve değerlendirmeler oluşturur.

Dünyada ve ülkemizde şiddet olgusunu içine alabilecek olaylarda ciddi çözümsüzlükler ve caydırıcı etkinin yetersizliği tartışılmaktadır. Genç bireyler dünyayı anlama, kavrama yorumlama ve tüm bunlara karşın davranış geliştirme konusunda televizyon, bilgisayar, sinema, müzik ürünlerinden öğrendiği ve geliştirdiği davranış modellerini hayatının her alanında uygulamaktadır. Bireylere görsel yolla uygulanan şiddet zamanla şiddetin olağanlaşmasına neden olmakta ve işlenen suçların niteliklerini, sayısını ya da süresini uzatmaktadır. Bireyin kendine ve topluma zarar veren suç oranlarının artmasına da sebep olmaktadır.

Şiddetin olağanlaşması ve sıradanlaşmasına sebep olan bu kültür ürünlerinin ortadan kalkmasına engel olabilecek mekanizmaların kurulumu ve kabulü sanat yoluyla sağlanabilir. Toplumun bireylere kendini ifade edebileceği kültür ürünlerinin oluşturulmasına sağlanacak katkı şiddet kültürünün de karşıt gücünü oluşturur. Bu çalışmada da hedeflenen amaç sanat eğitiminin şiddet karşısında bir panzehir olarak uzun vadede toplumsal huzuru ve dayanışmayı sağlayan, aynı zamanda insanın içindeki yıkıcı potansiyeli yaratıcılık yoluyla ılıştıran bir değer olarak nasıl işlenmesi gerektiğini ortaya koymaktır. Genelde eğitim özelde ise sanat eğitimi yoluyla şiddetin etkilerini azaltmak, algılanmasını sağlamaya yönelik iç önlemleri belirlemek ve bu konuda model geliştirmek amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Şiddet, Günümüz Kültürü, Görsellik, Sanat, Yaratıcılık.

DIJİTAL ÇAĞDA SANAT EĞİTİMİ

Belgüzar AŞKAROĞLU

ÖZET

Ülkemizin ara eleman ihtiyacı olduğu konunun uzmanı pek çok kişi tarafından bilinmekte ve ifade edilmektedir. Günümüz dijital çağda, görsel ve işitsel sanatların disiplinlerarası birlikteliği yeni ve güçlü sektörleri doğurmuştur. Film, sinema, reklam, müzik sektörü vb. bir çok alan sanat eğitiminin günümüzde daha da geçerlilik kazanmasına ve farklının öne çıkmasına neden olmuştur. Sanat kuşkusuz dünyayı anlama ve anlamlandırma çabasını yansıtırken aynı zamanda bilgilendirme ve eğlence aracıdır. Liselerde sanat eğitimi alan öğrencilere sektörde mesleki yeterliliklerin kazandırılması ana hedef olarak tanımlanmıştır. Sanat eğitiminin küresel düzeyde sanal ortamdaki gücü her gün gelişmekte ve büyümektedir. Küresel gelişmeler tasarım kelimesini yeniden tanımlamaktadır. Bunun nedeni, sanal eğitimler, oyunlar, animasyonlar, sinema, müzik, gibi ekonomik getirisi yüksek olabilecek rekabetçi bir sektörün ortaya çıkmış olmasıdır. Ülkemizde sanat eğitimi alan genç bireylerin sadece sektörel yeterlilik için aldıkları eğitim, gelişen dünya sektörü ile yarışabilecek durumda değildir. Sanat eğitimi verirken rekabetçi, farklı, seçilebilir ve talep edilebilir olmak önemlidir.

Bu bildiride, doğrudan ya da dolaylı biçimde sanatsal tasarım bağlantılı olan sektörlerin belirlenmesi, sanal dünyada kullanım biçimlerinin incelenmesi ve ekonomik boyutlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır, bu bağlamda, sanat eğitiminin liseler düzeyinde ne olması, nasıl olması gerekliliği derlenen istatistikler ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sanat Eğitimi, Rekabetçilik, Tasarım, Sanal Dünya.

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR IMPLEMENTATION OF LINGUO COACHING TECHNOLOGY IN THE CONDITIONS OF EDUCATIONAL BILINGUISM

Olga.V. SHEREMET

ABSTRACT

Innovations taking place in the modern world cannot but affect the structure of the language education system. First of all, it concerns the academic environment that provides professional training for future philologists.

The «Common European Competences for Foreign Language Proficiency: Learning, Teaching, Assessment» states that the priority task of language education is «the positive development of the personality and its self-awareness as a result of the acquisition of new language and cultural experience». It is emphasized that both teachers and students should themselves determine how to integrate the various components in order to obtain an optimal result. Achieving this goal is possible through the implementation of linguo coaching technology.

This phenomenon as an effective system of teaching and learning a foreign language was investigated by Rachel Peeling, A.V. Zhigalova, R.A. Berezovskaya, Ye.S.Lobanova [2], S.V. Myasnikova, A.Rybakov [1], Thomas J. Leonard and others.

The concept of linguo coaching in linguo didactic is relatively new. It began to be used in wide scientific use as a result of terminological leasing. The practice of implementing linguo coaching (translated from English coaching – training, counseling) was borrowed from psychology and management.

Analysis of research on the problem of research has shown that at present this phenomenon has not been sufficiently studied. It also confirms the importance of theoretical description and approbation of linguo coaching, which is an innovative system of teaching languages in the context of their academic contacting. The final educational result of this approach is the formation of an assertive personality.

The undoubted argument in favor of the use of coaching technology in the language training of future philologists is the ability to fulfill the

requirements established by the standards of higher education, as well as increasing the motivation of teachers and students through the experience of coaches.

The implementation of linguo coaching involves the following organizational and pedagogical conditions:

1. Identification of motives for learning a foreign language, assistance in the formulation by students of their learning objectives. This becomes possible due to the holding of scientific and methodological seminars, master classes for teachers and students in order to get acquainted with the educational opportunities and methodological foundations of the linguo technology.

In the course of professional training of future philologists, this condition is realized when creating an assertive educational environment; reliance on the students' native language; the use of interactive techniques and forms of education in the classroom; conducting students linguo didactic portfolio.

2. Preparation and implementation of teaching and methodological support and integration of the work of teachers in the disciplines of the linguo didactic cycle.

3. Preparation of future philology teachers to use this technology as an alternative way of professional self-realization and the formation of assertive personality of students in the course of teaching a foreign language.

A linguo coach must be «an expert or professional in the field of language transfer and use it as a means to achieve learning goals, including coaching models, tools, principles, ethics» [4].

So, the fundamental difference of linguo coaching is that the student develops a clear vision of his goals, motives, and the results of learning a foreign language. Lingua couching is widely practiced in individual classes. However, active development is underway to enable the implementation of group studying with this technology.

Key words: Linguo Couching, Educational Bilingualism, Professional Training Of Future Philologists, Assertive Personality, Coach, Organizational And Pedagogical Conditions.

PRINCIPLES OF DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF BILINGUAL PROGRAMS IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE EDUCATIONAL PLATFORMS

Prof.Dr. Remzi DEVLETOV

ABSTRACT

The creation of innovative platforms in educational establishments requires the search and implementation of the most optimal technologies of studying and education. The modification and improving of educational technologies is a result of social, pedagogical, and general scientific progress, the methodological experience of teachers of the language cycle disciplines.

Constructing of modern bilingual education and training programs involves defining rational didactic, methodical principles and refining and expanding their wording.

Separating the system of principles in bilingual education and training requires adhering to the unity of scientific and educational beginnings in the activities of a teacher and educator.

The diversity of the principles of training and education are described in the works of E.A.Ganayeva, I.F. Isayeva, I.P. Podlasiy, V.A. Slastenin, E.N. Shiyanova etc.

The bilingual methodology, based on the general didactic principles of personality-oriented and competence-based technology of education, is based on specific principles:

1. the principle of multiculturalism and humanistic development through a dialogue of cultures, which transforms the status of general didactic in a multilingual and multiethnic region.

2. The principle of ethno-cultural orientation of training and education.

3. the principle of the problematic nature of education, which, according to V.V.Safonova, “is one of the main factors when installing students on bilingual development” [3, p.232].

4. The principle of the activity nature of learning and education, implemented in the context of modeling in the teaching and educational process of pedagogical and subject situations.

5. The principle of close educational cooperation and interaction.
6. In the process of mastering knowledge, the studied and academic languages of instruction should be considered as parallel ways and means of cognition, self-knowledge and self-development.
7. The principle of the triad - reliance on the academic, intermediate language and the target language. At the same time, academic language involves the selection of the content of education and upbringing, i.e. educational material, its organization in the educational process.
8. The principle of methodical expediency and communicative sufficiency, the essence of which is determined by us as the selection of linguistic (language) and speech material corresponding to the learning stage and the level of bilingualism of the learners.
9. the principle of metasubject connections, involving the connection of objects of the language, natural history, mathematical, art history cycles.
10. The principle of assertiveness of the lessons conducted on a bilingual basis, which provides for the prevention of anxiety, fear, and cultural and speech shock when meeting and learning authentic authentic materials [4, p.60].
11. The principle of major education on a bilingual basis (according to F.Naumenko and R.A.Nizamov).
12. The principle of considering bilingualism as an indicator of the student's personality elitism.
13. Geographical principle. It means that the consideration of close interaction in the everyday, cultural spheres of two or more languages within a certain administrative territory is observed.
14. The principle of visual saturation of the educational process.
15. The principle of accounting for the implemented model of bilingual training and education
16. Principle of all-round cooperation of parents and teachers.

Key Words: Innovative Educational Platforms, Bilingual Education, Specific Principles Of Bilingual Methods, Education, Upbringing, Academic Language.

ABD’NİN DEMOKRASİ TEŞVİKİ POLİTİKALARI VE RENKLİ DEVRİMLER

Dr. Öğr. Üyesi Lamia MAMMADOVA

ÖZET

Demokrasi teşviki politikalarının bir dış politika aracı ve akademik bir disiplin olarak yaygınlaşması 1990’lı yıllarda başlamıştır. Soğuk Savaş’ın bitişini takiben dünyanın her köşesinde demokrasinin yayılacağı düşüncesi genel bir kabul görmüştür. Bu çerçevede Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra bağımsızlığını kazanan ülkeler “geçiş ülkeleri” olarak tanımlanmıştır. Başlangıçta, bu tanımlama “geçiş ülkelerinin” demokrasiye dönüşecekleri ve Batı Bloğu ile bütünleşeceği düşüncesini içermiştir. En önemli demokrasi teşvikçilerinden biri olan ABD eski Sovyet coğrafyasında etkisini artırmak için bir dış politika aracı olarak demokrasi teşviki politikalarını uygulamaya başlamıştır. ABD’nin bölgeye olan ilgisi 1990’lı yılların ortalarında başlamamış ve demokrasi teşviki politikaları kapsamında bölgeye maddi yardım ve destek sağlanmıştır. Demokrasi teşviki kapsamında yapılan yardımların nihai amacı iktidar değişikliklerine zemin hazırlamak ve Batı yanlısı kişilerin iktidara gelmesini sağlamak olmuştur.

ABD’nin demokrasi teşviki politikalarının sonucu olarak eski Sovyet coğrafyasında “Renkli Devrim”ler gerçekleştirilmiştir. Gürcistan’da “Gül Devrimi”, Ukrayna’da “Turuncu Devrim” ve “Kırgızistan’da “Lale Devrimi” demokrasi teşviki politikalarının başarısı olarak değerlendirilmiştir. “Renkli Devrim” sonrasında her üç ülkede de demokrasinin yerleşememesi ve bunun yerine hibrid rejimlerin doğması demokrasi teşviki politikalarının başarısızlığını ortaya çıkarmıştır. Devrim sonrasında Batı yanlısı iktidarların bölgede yeniden etkisini artıran Rusya ile sorunlar yaşaması ve bu sorunların çözümünde Batı’nın destek vermemesi diğer eski Sovyet ülkelerinde demokrasi teşviki politikaları iflasa uğratmıştır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Demokrasi Teşviki, Renkli Devrim, Hibrid Rejim, Rusya.

OLTU YÖRESİ MADEN FOLKLORU ÖZETİ

Ali BEDİR

ÖZET

Maden Folkloru; maden ocakları içerisinde ve dışarısında uygulamaları, inançları, madenlerin kullanım amaçlarını, madenlerin sağaltıcı yönlerini ve tüm bunların toplumda yer edindiği şeyleri kapsar. Ocağın içerisinde işçilerin anlam dünyasına göre bu inanç ve uygulamalar şekillenmektedir. Ocağın koruyucu ruhu, ocak içerisinde oluşturulan tanımlamalar ve benzetmeler, ocağın içerisindeki uğur ve uğursuzluk işaretleri gibi hususlar ocak içerisindeki inanç ve uygulamalara örnek olarak verilebilir. Maden ocaklarının bulunduğu yörelerden yörelere ise bu inanç ve uygulamalar zenginleşmektedir.

Toplum, kültürü içerisinde maden ürünlerine inanç ve uygulamalar yükleyebilmektedir. İnsanlar maden ürünlerini şifa bulmak, kötü ruhlardan kurtulmak ve maden ürünlerinin uğur getirdiği düşüncesiyle maden ürünlerine bir takım inançlar yükleyebilmektedir. Bu inanç ve uygulamalar yörelerden yörelere zenginlik gösterebilmektedir.

Oltu, Erzurum’a bağlı bir ilçedir. Erzurum-Ardahan-Gürcistan trans yol güzergâhı üzerinde bulunmaktadır. Erzurum’un maden ocakları bakımından en önemli ilçesi konumundadır. Maden ocakları, yörenin temel ekonomisini oluşturmaktadır. İlçede çalıştırılır durumda ve kapatılmış durumda birçok maden bulunmaktadır. Yöredeki madenler; Oltu Taşı, tuz, kömür ve kireçtir. Yörede yaptığımız derlemelerden hareketle, maden folkloru üzerine açılımlarda bulunulacaktır. Maden ocaklarında çalışan işçilerin inanç ve uygulamalarından bahsedilecektir. Yörede maden ürünlerinin kullanım sahaları ve maden ürünlerine yüklenen inançlardan bahsedilecektir.

Maden folkloru henüz çalışılmamış bir konudur. Maden işçileri anlatıları ve ocak etrafında şekillenen hikâyelerin derlenmesi hususunda ilk bilgileri Pertev Naili Boratav vermektedir. Halkbilimi açısından maden ocaklarıyla ilgili ilk çalışma ise Âdem Terzi’nin “Ocağın Arabı” adlı makalesidir. Makale 2017 yılında Türk Dili dergisinde yayımlanmıştır. Halkbilimi açısından maden ocaklarıyla ilgili başka bir

Çalıřma bulunmamaktadır. Bunlardan ayrı olarak bir madenci edebiyatı oluřturulmak istenmektedir. Madenci anlatıları, maden řiirleri ve maden öyküleri üzerine eserler bulunmaktadır. Çalıřmamızın farklı yörelerde yapılacak olan maden folkloru çalıřmalarına örnek teřkil etmesini umut etmekteyiz.

**YENİ ÖGE VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN TARİHSEL
SÜREÇLERİ İÇİNDEKİ DURUMU**
Arş. Gör. Züleyha Hande AKATA

ÖZET

Dilin söz varlığı, siyasi, ekonomik, kültürel, bilimsel, toplumsal ve teknolojik gelişmeler ile gelişir ve değişir. Dildeki değişim ve gelişmeler, söz varlığı düzeyinde yeni ögelerle karşılık bulur. Toplumsal gelişme ve değişimlere paralel olarak bilinçli bir çaba sonucu ya da dilin doğal gelişim seyri içinde ihtiyaç temelli ortaya çıkan ve yeniliği imleyen unsurlar *yeni öge* olarak adlandırılır. Türk dilinde yeni ögeler, Orhon yazıtlarından sonraki süreçlerde takip edilebilir. Eldeki en eski metinlerden hareketle yeni oluşumların dil içindeki *yenilikleri* tarihî metinlerden hareketle tespit edilebilir. Türkiye Türkçesinin tarihsel süreçlerindeki söz varlığının yeni öge bağlamında değerlendirildiği bu çalışmada sırayla Orhon, Uygur, Karahanlı, Eski Anadolu, Osmanlı ve Türkiye Türkçesi dönemleri ele alınmıştır. Söz varlığı içinde yeni ögenin hangi gelişmelere koşut olarak ortaya çıktığı ve dönemlere göre gösterdiği özellikler genel bir bakış açısıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada yeni ögenin ortaya çıkış neden ve sonuçları tarihsel süreçler içinde değerlendirilerek Türkiye Türkçesine kadarki süreçte yeni ögelerin oluşumunu tetikleyen etmenlerin tespiti ve değerlendirmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Öge, Yeni Ögenin Tarihsel Süreci, Türkiye Türkçesinde Yeni Öge.

**ALFA KURT FİLMİNİN “KAHRAMAN MONOMİTİ”
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ
Öğr. Gör. Turgay AKDAĞOĞLU**

ÖZET

Yönetmenliğini Albert Hughes, Senaristliğini ise Albert Hughes ve Dan Wieden Haupt’un yaptığı, 7 Eylül 2018 tarihinde vizyona giren “ALPHA (Alfa Kurt) Amerikan yapımı bir filmidir. Oyuncular ise Kodi Smit-McPhee (Keda), Jóhannes Haukur Jóhannesson (Tau), Marcin Kowalczyk (Sigma), Jens Hultén (Xi), Natassia Malthe (Rho), Léonor Varela (Şaman Kadın), Spencer Bogaert (Kappa), Mercedes De La Zerda (Nu), Priya Rajaratnam (Huntress), Nestor de la Zerda(Solutrean Hunter), Louis Lay (Solutrean Hunter), Taran Kootenhayoo (Solutrean Hunter), Michael Kruse-Dahl (Lion Tribe), Patrick Flanagan (Neanderthal) rollerini üstlenmiştir. Tür olarak macera-dram başlığı altına giren filmin süresi 96 dk. ve bütçesi ise yaklaşık 51.000.000 \$ dır.

Alpha filminde, sürüsünden ayrı düşen genç bir adamın, sürüsünden ayrı kalan bir kurt ile kurduğu arkadaşlık konu ediliyor. 20 bin yıl önce Avrupa’da üst paleolitik çağ döneminde genç bir adam (Keda), kabilesinin en elit grubuyla ilk avına çıktığında yaralanır. Kendine geldiğinde yalnız olduğunu fark eder ve ölüme terk edildiğini anlar. Acımasız, ağır, yabani şartlara karşı hayatta kalmak için mücadele etmesi gerekecektir. Bu sırada kenine saldıran sürünün alfasını yaralar, sürü alfayı terkedince başbaşa kalırlar. Yavaş yavaş kurt ile birbirlerine alışmaya başlarlar ve güvenmeyi öğrenirler. Tüm olumsuzluklara karşı beraber sayısız zorluklardan, tehlikelerden geçerek ölümcül kış gelmeden evlerine ulaşmaya çalışırlar.

Filmdeki kahraman (Keda) “Kahraman monomiti” bağlamında incelenmiştir. Carol S. Pearson’un “İçimizdeki Kahraman” adlı kitabı temel alınarak yaşadığımız arketiplerin gücünden nasıl istifade ettiğimiz ve bize nasıl etkileri olduğu hususunda incelemeler yapılmıştır . Ayrıca Kahramanın ve kabilesinin dini ritüelleri, sosyal yaşamları ve sembolleri bu bağlamda yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alfa Kurt, Avrupa, Üst Paleolitik Çağ, Sembol, Vahşi Yaşam.

ERZURUMLU ÂŞIK SÜMMANİ'NİN ŞİİRLERİNDE EKONOMİK HAYAT TEZAHÜRLERİNİN İZLERİ

Öğr. Gör. Turgay AKDAĞOĞLU

ÖZET

Halk edebiyatı, bilhassa Âşık Edebiyatının metin tahlilleri pek işlenmemekle birlikte, çözümleme, yorumlama ve açıklamasına da yer verilmemiştir. Orta Asya'da görülen Ozanlık geleneğinin Anadolu'daki Âşıklık geleneğine dönüşmesinde en önemli rol alan şehirlerden biri olan Erzurum, kültürel olarak da pek çok âşığı yetiştirmiştir. Bunlardan biri de Âşıklık geleneğinin Anadolu'da değerini yitirmeye başladığı bir dönemde dünyaya gelmiş ve şiirlerindeki farklı üslupla âşıklık geleneğine yeni bir renk ve hava getirmiş Narmanlı -Âşık Sümmani'dir. Sümmani şiirlerini kendine has bir üslup ve hava ile yorumlayarak Türk Âşıklık geleneğine ve musikisine 'Sümmani Ağzı' olarak bilinen yeni bir makamı da kazandırmıştır. İlhamını gerçek hayattan ve hayal dünyasından alan Âşık Sümmani, bu sentezi şiirlerine yansıtmayı çok iyi başarmıştır.

Bu çalışmada 20. ve 21. yy'ın en bilinen halk ozanlarından Sümmani'nin 5 şiiri ele alınarak çözümlenmesi yapılmıştır. Bu çözümleme Âşığımızın içinde bulunduğu ekonomik hayat tezahürleri ve yaşadığı coğrafya gözönüne alınarak yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler;Âşık Edebiyatı, Sümmani, Erzurum, Yaşam Tarzı, Hayvancılık, İlahi Âşk, Gülperi.

EKONOMİK HAYAT TEZAHÜRLERİNE GÖRE ÂŞIK DAVUT SULARİ ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

Öğr. Gör. Selami AKIŞ

ÖZET

Âşıklık geleneğinin çok yaygın olarak görüldüğü Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi, tarihsel bağlamda ve günümüzde birçok âşığın yetiştiği bir coğrafi bölgedir. Bu bölgenin önemli illerinden biri olan Erzincan’ da dünyaya gelen ve asıl adı Davut Akbaba (Ağbaba) olan Davut Sulari, Anadolu’nun en önemli âşıklarından biridir.

On yedi yaşında düşünde Pir elinden bade içerek âşıklığa adım atan ve âşık tarzının her türünde örnekler sunan Davut Sulari; Kemali, Serhat Âşık, Sümmani, Selami mahlaslarını da kullanmış ve Doğu Anadolu’da anlatılan birçok masal, öykü ve destanı şiirleştirerek yeniden üretmiştir.

Şiirlerinde Alevi/Bektaşî geleneğinin sembollerine, söz ve ezgilerine çok sık rastladığımız Sulari, gezgin bir şair olması sebebiyle eserlerinde Azeri ezgileri, semahlar, bozlaklar, tatyanlar oldukça fazla görülür.

Bu çalışmada; Davut Sulari’nin 5 şiiri ele alınarak çözümlenmesi yapılmış, bu şiirler, ekonomik hayat tezahürlerine göre incelenerek coğrafi ve sosyolojik olarak değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Davut Sulari, Alevilik, Kuzeydoğu Anadolu Âşıklık Geleneği, Sözlü Kültür.

APOCALYPTO FİLMİ’NİN MAYA TARİHİ ve SEMBOLLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Öğr. Gör. Selami AKIŞ

ÖZET

Yönetmenliğini Mel Gibson, Senaristliğini ise Mel Gibson ve Farhad Safinia’nın yaptığı, 2006 tarihinde vizyona giren “Apocalypto” (Kıyamet) Amerikan yapımı bir filmidir. Oyuncular ise Rudy Youngblood (Jaguar Paw), Dalia Hernandez (Seven), Jonathan Brewer (Blunted), Morris Birdyellowhead (Flint Sky), Carlos Emilio Baez (Turtles Run), Ramirez Amilcar (Curl Nose), Israel Contreras (Smoke Frog), Israel Rios (Cocoa Leaf), Maria Isabel Diaz (Mother in low), Espiridion Acosta Cache (Old Story Teller) üstlenmiştir. Filmde kullanılan dil, günümüzde Yukatan Yarımadası’nda yaklaşık 800.000 kişi tarafından konuşulmakta olan Yukatek Mayacasıdır. Tür olarak aksiyon-dram başlığı altına giren filmin süresi 139 dk. Ve bütçesi ise yaklaşık 40.000.000 \$ dır.

M.Ö. 300-M.S.1500 yılları arasında hüküm süren Mayaların son dönemlerindeki sosyal yaşantılarını, avlanmalarını, ayinlerini, Tanrılara insan kurban etmelerini konu alan filmde; ormanda özgürlük ve mutluluk içinde yaşayan yerli bir kabilenin genç üyesi ve ailesinin etrafında şekillenen öykü, işgalci kabilenin onları Tanrılara kurban etmek için esir alması ve kendi şehirlerine götürmesiyle devam etmektedir. Daha sonra ise tapınaklarda, ritüellere göre insan kurban etme ayinleri, zulüm, kaçış, cesaret, metanet, korkuyu yenme, sevgi gibi temalara yer verilmiş, uzun bir kaçış ve kovalamacanın ardından sonra ise kahramanın kurtuluşa ermesiyle, ailesine ve ata topraklarına kavuşmasıyla sona ermektedir.

Filmde kullanılan semboller (dini, hayvan, doğa) Maya tarihi bağlamında incelenmiş ve bu sembollerin ne anlama gelebilecekleri araştırılmıştır. Ayrıca Mayaların dini ritüelleri ve sosyal-ekonomik hayatı yine bu semboller ışığında yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Apocalypto, Mayalar, Sembol, Din, Doğa.

HALK HİKÂYESİ “KÜRŞAT BEY’İN” YAPISAL ÇÖZÜMLEMESİ Dilek SARIKAYA

ÖZET

Bu çalışmada, daha çok roman türünde kullanılan yapısal çözümleme yöntemi kullanılarak, Kars âşık kahvesinden 1997’de Erdoğan Altınkaynak tarafından derlenen Kürşat Bey halk hikâyesi yapısal olarak incelenmiştir.

Türk Halk hikâyeleri yapısal olarak; Hazırlık bölümü (Zaman, Mekân, Ailenin tanıtımı, Çocuksuzluk, Çare arama, Ad verme, Eğitim), Âşık olma (Âşık olma, Saz çalma ve şiir söyleme yeteneğini kazanma, Sevgiliyi arama, Sevgiliyi isteme ve engeller, Memleketten ayrılma, Sevgilinin başkasıyla evlendirilmek istenmesi, Kahramanın geri dönüşü), Sonuç (düğün) (Köse, 1995: 24) bölümleri şeklinde incelenir. Söz konusu yapısal yöntem Türk halk hikâyeleri yapısı üzerine yapılan çalışmaların en kapsamlı şeklinde olanıdır. Bizim bu çalışmadan ve daha önceki çalışmalardan farklı olarak ele alacağımız yapısal çözümleme ise; hikâyenin kimliği, isimden içeriğe, bakış açısı ve anlatıcı, zaman, mekân, kişiler düzlemi şeklinde değerlendirilmiş, darlaşan/labirentleşen ve genişleyen mekânlar gibi başkişi etrafında yer alan norm, kart ve fon karakterler gibi genel yapılan çalışmalardan farklı olarak halk hikâyesi tahlillerinde değinilmeyen başlıklar olarak değerlendirilecektir.

Çobanoğlu âşık kahvesi derlemesi olan Kürşat Bey halk hikâyesi efsanevi bir halk hikâyesinden çok yakında tarihte yaşanmış, iyilik, kötülük sadakat, yoksulluk ve iletişimsizlik gibi yaşam problemleri etrafında şekillenir. Başkahramanı Kürşat Bey olan hikâye bu konuda farklı bir bakış açısı sunmak, yapısal olarak anlam katmak amacıyla çözümlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erdoğan Altınkaynak, Halk Hikâyesi, Kürşat Bey, Yapısal Çözümleme.

EKONOMİK HAYAT TEZAHÜRLERİNE GÖRE ARDAHAN TÜRKÜLERİNİN İRDELENMESİ

Dilek SARIKAYA

ÖZET

Türküler var oldukları toplumun dünya görüşünü yansımasının yanı sıra bireysel ve toplumsal olayların ve bu olaylar karşısındaki duygu/düşüncelerin ifadesi; tarih, gelenek görenek, ahlak ve ekonomik unsurların sirayeti niteliğinde en önemli halk edebiyatı nazım türlerindendir. Halkın sözlü geleneğinde oluşan her edebi tür gibi türkülerde ait oldukları toplumsal yaşamın tezahürü niteliğindedir.

Ekonomik hayat ve coğrafya insan yaşamını etkileyen, yönlendiren, şekillendiren en önemli faktördür. Yaşanılan coğrafya ekonomik hayat tarzını belirlediği gibi duygu ve düşüncelerini de etkilemektedir. İnsan iç dünyasını ve hissiyatını yaşadığı coğrafya ile ekonomik uğraşlarından yaralanarak benzetmeler kullanarak, örneklendirmeler vererek, kıyaslamalar yaparak dile getirir. Bireyin kendini en iyi ifade ettiği, duygularını yansıttığı türlerden olan türküler de var olduğu yörenin sosyal, ahlaksal, psikolojik ve ekonomik yapısının aynası niteliğindedir.

Çalışmamızda Ardahan yöresinden derlenerek yazıya aktarılan türkülerde ekonomik hayat tezahürleri irdelenmektedir. Tespit ve irdeleme niteliğindeki çalışmamızın ilk bölümünde türkü ve ekonomik hayat tezahürlerinin kısa bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise Ardahan türküleri “yaylacılık”, “tarım”, “hayvancılık”, “askerlik”, “ormancılık” başlıkları altında türkülerden örnek verilerek değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ardahan, Ardahan Türküleri, Ekonomik Hayat Tezahürleri, Türküler.

HEYKEL SANATINDA ANLAM ARAYIŞI OLARAK “ SOYUTLAMA”

Doç. Dr. Meysem SAMSUN

ÖZET

İlk heykel uygulamaları insanlık tarihiyle başlamış, tarih öncesi yaşamış insanlar duygularını, düşüncelerini, korku ve isteklerini heykel sanatıyla ifade etmişlerdir. Bu Döneme ait heykeller, doğa ve büyüye karşı korunma düşüncesiyle yapılmış dinsel işlevi olan nesnelerdir.

İnsan yaşadığı dünyayı sorgularken, kendi dünyası arasında gidip gelerek, yeni bir yorumun ortaya çıkmasına neden olmuş, buradan hareketle de, dış dünya üzerine algıları değiştirebildiği ölçüde yeni bir yaşantı biçimini bizlere sunmuş ve neredeyse insanın varoluşuyla yaşıttır sanat.

Dış dünyadan farklı olarak insanın kendi dünyasında kendini anlatabileceği hazır bir dili yoktur ve bu iç dünya kendi dilini kendi oluşturmak zorundadır. Böyle bir yapılanmaya en uygun açılımın yapılabileceği alanı ise, sanat ve sanat yapıtları Oluşturmuştur. Sanat yapıtı aracılığı ile insan, kendi içerisinde bütünleştirdiği sosyal psikolojik etkinlikleri ile bilinmeyen, anlaşılmayan ve korkulan düşünceleri ele alarak, sanatın biçimin diliyle konuşup, bir imge olarak ortaya koymuş ve hayatın içerisinde olan bu davranış biçimi, sanatın anlatım diliyle yaşamın özü olarak bize aktarılmıştır.

XX. yüzyıldan itibaren değişen dünya düzenindeki hızlı değişimlerin heykel sanatına yansımaları, yapıtlarının evrilerek değişimini sağlamıştır.

Heykel sanatında soyutlama gibi bir konunun, modern bir kavramın ne olduğu üzerine düşünülebiliriz. Modern heykel sanatı alanında, kim neyi tartışırsa tartışsın, herhangi bir yönelimle farklı disiplin alanlarında, hayatı yeniden tasarımıyabilmek ve sanat alanı için esas olan bu durum, bütün sanat yapıtlarının, soyutlama veya özdeşleşim olmak üzere, iki temel eğilimden meydana gelmiş olduğu bilinmektedir.

Doğayla ve ya çevreyle olan ilişki biçimimiz, ya empati ya da soyutlamaya dayanır. Sanatçının kişisel tavrını belirleyen şey,

geliřtirdiđi bu tutum ve yönelim dođrultusunda ortaya koymuř olduđu bilgi birikimi, bařka bir tanımlamayla da, dođayı algılama biçimidir. Bu aktarılan yönelimlerde empati (Duygudařlık) ve zdeřleyim kavramları esastır ve heykelin sembolik plastiđindeki yansıma biçimi de bir soyutlamadır.

Anahtar Kelimeler: Soyutlama, Heykel, Empati, Anlam, Sanat, Modern, Kavram.

**KINETIC ASPECT OF TURKEY-RUSSIA RELATIONS IN THE
21st CENTURY:
ENERGY SECURITY
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem ŞAHİN**

ABSTRACT

Energy, and energy security in particular, have become the intersection point in many dimensions of interstate relations in the 21st century. Nowadays, attempts to revise recent history of political and economic inter-state relations become inevitable because of the interdependency between states resulting from their locations within energy supply, energy demand and transit routes. These revising attempts centers countries' situations about energy resources for being able to evaluate the dynamics of future relations in the present century. In this context, we may revise the Turkish-Russian relations in the axis of Ankara-Moscow both in the period of Soviet Union and the Russian Federation on the basis of energy. The Turkish-Russian foreign relations starting from the foundation of the Turkish Republic shows generally a course at a good level except the tensions in the 2010s. However, when the historical developments are revised, it is seen that this good level develops in the economic relations and in the energy plane in particular. In addition to acting under opposite blocks in the Cold War era, the competition that became apparent after the independence of the Southern Caucasus and Central Asian states was united with the political competition in the Middle East region as a geopolitical domain. In spite of all this, the main reason why the relations between Ankara and Moscow were accepted well in the 21st century is that the relations are not negative at the possible level rather than being positive as expected. Considering the role of developments in other relationship levels, the issue that constitutes the basis of this situation appears to be energy security. In this study, the Turkish-Russian energy relations, of which infrastructure has been formed since the second half of the 20th century, will be revised within the scope of energy security, which determines the course of all relations in the 21st century and which constitutes the

kinetic aspect. Energy cooperation and transportation projects between the two countries will be examined and the decisive role of energy and energy security issues will be determined.

Keywords: Turkey, Russia, Energy Security, Natural Gas, Transit Country, Energy Hub.

TÜRKİSTAN HALKLARININ 1924'TE BUGÜNKÜ İDARİ SINIRLARA BÖLÜNMESİ

İbrahim DEMİRCİ

ÖZET

Türkistan bölgesi olarak addedilen yer bugünkü Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan, Kuzey Afganistan ve Sincan adı verilen Doğu Türkistan topraklarının kapladığı sınırlardır. Türki halklar olarak addettiğimiz bu halklar Hunlardan bu yana sürekli devlet kurarak bağımsızlıklarını sürdürmüştür. XIV. ve XV. yüzyıla gelindiğinde Çağatay, Timur, Altın-Orda Devletleri'nin idaresi altında bulunan, XVIII. yüzyılda Çarlık Rusya politikalarıyla dağılıma uğrayan bölge XIX. yüzyıla gelindiğinde Çarlık ve Türki halklar arasında kanlı çarpışmalara sahne olmuştur. Ardından I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle Çarlıkla mücadelesine devam eden Türki halklar savaş sürecinde kurulan Sovyet rejimi idaresine boyun eğmiştir. Sovyet lider Joseph Stalin yönetiminde birbirine kardeş olan soydaş halkların bugünkü idari sınırlara bölünmesiyle sonuçlanan süreç işlenmiştir. Türki halkların bu idari sınırlara bölünmesinde ayrıca açıklayacağımız etkenlerin rolü son derece önem arz etmektedir.

Açar Sözcükler: Türkistan, XIV.-XV. Yüzyıl Siyasi Gelişmeler, Çarlık Ve Türki Halklar Arasındaki Hadiseler, İdari Sınırlara Bölünme.

MİRZE FETELİ AHUNDZADE`NİN YENİ ALFABE MÜCADELESİ: İSTANBUL SEFERİ

Təranə ABDULLAYEVA

ÖZET

Arap alfabesi kullanan önde gelen Müslüman devletlerinin yeni alfabeye kayıtsız kalmayacağını umarak Mirze Feteli Ahundzade bu konuda öncelikle Osmanlı hükümetine müracaat etmiştir. O henüz 1857 yılında yeni alfabe konusunu oturuma taşımak amacıyla Osmanlı hükümetine sunmak için yetkililere çağrıda bulunmuştu. Mirze Feteli, Kafkasya Sivil İdaresi Başkanı, Gerçek Sivil Danışmanı Aleksey Fyodoroviç Kruzenştern'e gönderdiği 23 Nisan 1863 tarihli yazılı raporda Konstantinopol'a (İstanbul'a) giderek kendi dram eserlerini ve yeni alfabe taslağını Konstantinopol Bilimler Akademisinin açık oturumuna sunmak isteğini ifade eder. M.F.Ahundzade'nin arzuları yerine getirilir ve Haziran ayında yola çıkar.

Onun sunduğu proje 1863 Temmuz ayının 10-da Fuad Paşa'nın emriyle Mecmuey-i Fünun meclisine sunulur ve oturumda meclisin başkanı Dışişleri Bakanlığının Genel Mütercimi Münif Efendi ve proje müellifi ile birlikte 7 kişi yer alır. Yazarın notlarından belli oluyor ki, parlamentodaki diğer üyelerin, genel olarak, alfabe içindeki değişim ve reformun gerekli olduğu konusunda hemfikir olduklarını göstermektedir. Ama Rumlu Alexander beyle aralarında tartışmaya benzer bir konuşma geçer, o, Mirze Feteli'nin tüm iddialarını reddeder. Böylece, tartışma sona erer ve karar alınır, M.F.Ahundzade'nin önerileri yararlı olduğundan bu meclisteki kanaatlere dair fikirleri bildiri şeklinde Sadrazama sunulsun.

İkinci açık oturum 20 gün sonra - 30 Temmuz'da gerçekleşir. Cemiyet-i Elmiyey-i Osmaniye'de yapılan bu açık oturuma M.F.Ahundzade katılmaz. Ona konseyin ilerleyişi ve sonuçları hakkında Münif Efendi bilgi verir. Sonuç, ilk oturumdan farklı olmadı. 4 Ağustos'ta, Münif Efendi'nin tavsiyesiyle Mirze Feteli yeniden Fuad Paşa'ya gider. Görüşme sırasında Fuad paşa, Mirze Feteli'ye projenin

mecliste beğenildiğini, ama yine tartışmalara ihtiyaç olduğunu söyler ve onu IV derece “Mecidiye” nişanı ile taltif eder.

Anahtar Kelimeler:Mirze Feteli Ahundzade, Alfabe Reformu, İstanbul Seferi, Mecmuey-İ Fünun, Cemiyet-İ Elmiyye-İ Osmaniye.

XIX – XX. YÜZYILLARDA AZERBAIJANLILARIN MANEVI KÜLTÜRÜ HAKKINDA

Hamid Hamid ŞİRVAN OGLU

ÖZET

Özetde bildirilir ki, Azərbaycan etnografyasının güncel və güncel sorunlarından biri olan manevi kültüre adlanmışdır. Sorunun "Giriş"inde konunun güncelliği esaslandırılır, araştırmanın amaç ve görevleri, kronolojik çerçevesi, araştırma nesnesi ve konusu, sorunun araştırılma durumu, teorik-metodolojik ve Mənbəşünaslıq tabanı, bilimsel yeniliği, bilimsel-pratik önemi yer buluyor. Halkın folkloru, halk müziği, dişbudak sanatı, efsaneleri, masalları incelenir, karakteristik özellikleri analiz edilir ve ortak işaretiler, diğər halkların farklı özellikleri burada belirtilir. Azərbaycan Türklerinin islamaqederki dini inançları, islam dininin lokal ve genel özellikleri deyince, burada islamaqederki inamalar ve modern ortamda kalıntıları, islam dininin bölge nüfusunun meişetinde yeri gibi konular yorumlanıyor ve analiz edilir. Orujluk, Gurban bayramları, sosyalist yaşamı dövründen, medeni ve bayram tatillerinde, halkın bayramları ve yerel nüfusun törenleri burada geleneksel, dini ve resmi tatillerden bahs edilmektedir. Azərbaycan türklerinin, halk takvimine ve geleneksel etiket normlarına başvurduğda, burada halk takvimindeki empirik bilgilerin ve meteorolojisinin geleneksel etiket kuralları, incelenerek analiz edilir. Bazı Türk halklarının meteorologiyası, emprik bilgileri, halk takvimi, geleneksel etiket kuralları kendine göre lokal şekilde fərqlənsədə, Azərbaycan türklerinin manevi değərleri, ümumiləşən türk xalqlarının medeniyetinin gelişmesinde özel bir yeri olmuş ve olmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Azərbaycan Etnografyası, Manevi Kültür, Türk Meteorolojisi, Halk Takvimi.

THE NEW COLD WAR IN LATIN AMERICA AND CUBA

Dr. Öğr. Üyesi Tarık Demir

ABSTRACT

It is clearly observed that China as a new counter-hegemonic power intended to establish an economic, military and political ascendancy on the US hegemony in Latin America, as well as in many parts of the world. In this respect, especially in a geographical area seen by the United States as its own backyard, as well as in the Cold War era China's active political pursuit shows once again the strategic importance of Cuba. This strategic significance can be explained by the fact that the Obama administration does not want to enter a period of détente with Cuba, which was allied to the USSR during the Cold War and started to establish a strategic relationship with China after the Cold War period. Therefore, it is observed that in order to lose positions against China in the immediate vicinity, the US administration intends to start a period of détente with the ideological enemy Cuba including the removal of embargoes with the motto “America belongs to Americans”. On the other hand, it is observed that the Cuban government is in an economic bottleneck and wants to take advantage of such a softening period by removing the embargoes. In this study, it is aimed to shed light on developments between China and the United States in the light of Cuba's strategic position.

Keywords: Latin America, Hegemony, Counter-Hegemony, China, USA, Cuba.

ВЗГЛЯД НА ОХОТНИЧЬИ МИФЫ У КАВКАЗСКИХ НАРОДОВРЕЗІОМЕ

Доктор Джалилова Айнур

АННОТАЦИЯ

Издревле территория Кавказа для охоты всегда была благодатной землей. Здесьные аборигены занимались охотой. Охота считалась мужским занятием, у них были своеобразные законы и запреты. С начало охоты и до его окончания, каждый шаг заранее планировался. Из кавказских народностей, в частности, у Азербайджанских тюрков, у обхазов, у осетин, у черкезов, у сахуров, у Карачай-болгарцев, у мингрелов, у чеченцев и др. народностей охотничьи поверья и проведение охотничьих обрядов очень близки. Бог охоты, преклонения перед ними, жертвоприношения, отношения к орудиям охоты и их оберег отражается в золотых правилах охоты. В охотничьих поверьях у Кавказских народностей можно встретить элементы шаманизма, тотемизма. Это означает то, что у народностей живущих рядом на одной территории происходит взаимодействие религиозных поверий. В целом, если посмотреть на народы мира можно встретить очень много общих, и близких охотничьих поверий и представлений. Это приводит к мысли о том, что люди своими корнями уходят в глубокую древность, имеют общие мифологические взгляды и являются братьями по крови.

Ключевые слова: Кавказские народности, охотничьи поверья, бог охоты, мифологический взгляд, шаманизм.

**ŞİDDET KAYNAKLARI BAĞLAMINDA LİSE
ÖĞRENCİLERİNİN OKUL(İÇİ VE ÇEVRESİ) AİLE VE
ARKADAŞ ÇEVRELERİNE İLİŞKİN ŞİDDET ALGILARI
(MALATYA ÖRNEĞİ)**

Dr. Öğr. Üyesi Rahman ÇAKIR

ÖZET

Şiddetin insan hakları ihlali ve suç olarak görülmesine karşın her dönem varlığını artarak devam ettirmesi ve uygulayıcıların çocuk yaşlara kadar inmesi, üzerinde çalışmayı ve önlem almayı gerektirmektedir. Toplumda şiddetin azaltılmasının en önemli yolu, çocukları sağlıklı bir ortamda yetiştirmektir. Bu çalışma; gençlerin şiddet eğilimleri ve şiddeti öğrenme yollarını konu edinmektedir. Amaç; çocukların gelişim süreçlerinde fiziksel/sözel şiddeti nerelerden ve nasıl öğrendikleri, bu davranışı sergilemek için kendilerini hangi gerekçelerle ikna ettikleri ve bu davranışı önleme yollarını tartışmaktır. Araştırmada, HEGEM (Şiddetle Mücadele Vakfı) vakfının Malatya merkez ilçede 2018-2018 eğitim - öğretim yılında liselerde ikinci sınıfta öğrenim gören 3.533 öğrenciye, alan araştırması kapsamında 71 sorudan oluşan ölçme aracı uygulamıştır. Bu çalışmada, ölçme aracında yer alan 27-45 arası okul(çi ve çevresi), aile ve arkadaş çevresi kaynaklı şiddet soruları kullanılmıştır. Veriler SPSS 16.0 paket programı aracılığı ile çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular, Türkiye’de fiziksel/sözel şiddetin çocuk yaşta öncelikle aileden öğrenildiğini, arkadaş ve okul çevresi ile pekiştiğini, fiziksel/sözel şiddet görmenin şiddet davranışlarını uygulamayı körüklediğini ve fiziksel/sözel şiddetin her kesimde görülebileceğini göstermektedir. Gençlerin aile büyüklerini ve kanaat önderlerini rol model gördükleri/aldıkları da ayrı bir tespittir. Şiddetin, suçun daha oluşmadan ailede, okulda ve diğer sosyal ortamlarda önlenmesi için, çocuk/genç/aile odaklı önleyici rehberlik hizmetlerine ve barış, müzakere temalı çalışmaların/sosyal projelerin hayata geçirilmesine ihtiyaç vardır.

Gençlerin/öğrencilerin şiddete yönelme duygu ve eğilimlerini azaltmak ve/ya önlemek için kişisel, duygusal ve psikososyal yeterlikleri

geliştirilmelidir. Bunun için gençlere okullarda eş zamanlı olarak psiko-eğitim verilmelidir. Psiko-eğitim içeriği; iletişim becerileri, kendini tanıma ve ifade etme, çatışma yönetimi, öfke yönetimi, duyguları yönetme, empati, perspektif alma, öz yeterlik, yardım davranışları, anlaşmazlık yönetimi ve yüz yüze yapıcı müzakere, akran arabuluculuk/barış yapıcılığı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Gençlik, Şiddet Davranışı, Okul Ve Lise Öğrencisi.

ÖSKÖN DANIKEYEV’İN “BAKIR” ÖYKÜSÜNDE YAPI VE İZLEK: EĞİTİM VE ÜRETİMİN ÖNEMİ

Emrah ALTIOK

ÖZET

Toplumsal hayatın tezahürü olan edebiyat eserleri, deneyimsel tecrübenin yazarların düşüncelerinde şekillenmesiyle ortaya çıkar. Yazarlar içinde bulunduğu toplumun sesi olarak, sosyal ve toplumsal yaşıntının izlerini eserleri vasıtasıyla anlatırlar. Öskön Danikeyev’in, yazı hayatı ilk olarak öykü ile başlamıştır. Öskön Danikeyev hayatın gerçeklerini öykülerine taşır. Onun seçtiği konular hayal dışı konuların aksine gerçek yaşamdan seçtiği konulardır. Mesleği dağ-maden mühendisi olan yazar, konularını daha çok madencilerin hayatından seçer. Uzun öykülerinden; “Bakir” öyküsünde o zamanda Kırgız toplumunun geleceği için önemli olan üretim konusunu ele alır. Toplumun o zamandaki gereksinimlerini yazar betimleyerek katkı sağlar. Öykünün başkişisi Bakir, Kırgız halkının geleceği için eğitim ve üretimin temsilidir. Kurgunun merkezinde yer alan Bakir, Kırgız gençlerinin gelecek idealinin yansıması olarak verilir. Öykü yapısal ve izleksel olarak açılacaktır. Yapı kısmında anlatıcı ve bakış açısı, zaman, mekân, kişiler dünyası gibi unsurlar merkezli değerlendirilecektir. İzleksel olarak ise; “aşk/sevgi” ve “eğitim/üretim” başlıkları etrafında çözümlenecektir.

Açar Sözcükler: Öskön Danikeyev, Kırgız Edebiyatı, Öykü, Eğitim ve Üretim, Yapı ve İzlek.

**CENGİZ AYTMATOV’UN ESERLERİNE BABA ÖZLEMİNİN
YANSIMALARI**
Emrah ALTIOK

ÖZET

Çocuk için baba; koruyan, sahiplenen ve onun sağlıklı bir dönem geçirmesinde etkili olan bir aktördür. Dokuz yaşına kadar örnek ve somut bir kişilik olarak, dokuz yaşından sonra da “kayıp, aranan, özlenen ve hayal edilen” bir baba olarak Törökul Aytmatov, Cengiz Aytmatov’un ruh ve kişilik dünyasının şekillenmesinde etkili olmuştur. Yaşadığı bu babasızlık ve bunun yol açtığı travmalar olduğu gibi eserlerine de yansımıştır. Doğrusu insan, başkalarını anlatırken kendini de arar. Aytmatov’da başkalarının öyküsünü anlatırken hep kendini bulmaya çalışır. Bu nedenle eserlerinde, özlenen ve yolu beklenen bir baba imgesinin her zaman silüetini görmek mümkündür. Edebî metinleri çözümleyebilmek ve mesajlarını doğru anlayabilmek için metin/bağlam ilgisini mutlaka dikkate almak gerekir. Metin/bağlam ilişkisiyle Cengiz Aytmatov’un eserleri incelenerek baba özleminin yansımaları çözümlenecektir.

Açar Sözcükler:Babalık Kavramı, Baba, Çocuk, Eserler, Cengiz Aytmatov.

AZERBAIJAN KÜLTÜRÜNÜN VE BİLİMİNİN GELİŞMESİNDE İSMAYILLI AYDINLARININ YERİ

Prof.Dr. Şıkar GASIMOV

ÖZET

Makalede, İsmayilli ilçesi aydınlarının Azerbaycan kültürünün ve onun bir parçası olan biliminin gelişmesine verdikleri armağanlardan bahsedilir. Oysa aydınlar kendi çalışmaları ve faaliyetleri ile İsmayilli'nin, genellikle Azerbaycan tarihine isimlerini yazdırmayı başarmışlar.

Böyle aydınlarımızın bir kısmı İsmayilli'da doğup yaşasa da, birçoğu da vardır ki, onlar İsmayilli'da doğulmasalar da aslen İsmayilli'dandırlar. Onların çalışmaları İsmayilli'nin ismini dünyanın her yerine duyurdu. Makalede, böyle aydınlardan-akademisyen Tevfik İsmayilov, renklerin dilini bilen, onları konuşturan sanatçı Yakup Mehdiyev ve başkaları hakkında bahsedilir. Makalede, İsmayilli topraklarına başarı kazandıran yazar ve şairleri, birçok bilim adamları hakkında bilgi verilir. Azerbaycan Sovyet nesrinin kurucusu, halk yazarı Ebülhesen Elekbəzadə'nin, akademisyen Soltan Mehdiyev'in, büyük Azerbaycan aruz araştırmacısı, şair ve çevirmen Ekrem Cafer'in, Emektar bilim adamı, Bilimler Akademisi muhabir üyesi, Maksud Cavadov'un, kendi faaliyetleri ile memleketin ismini duyuran, Azerbaycan biliminin gelişmesinde hizmetleri ile seçilen, Gafar Cəbiyev'in ve iktisat bilimleri doktoru, profesör, İsmayilli ilçesinin Valisi Mirdamed Sadıkov'un faaliyetleri genişçe anlatılmıştır.

Aynı zamanda Azerbaycan'ın ilk kadın gemi kaptanı olmuş, İsmayilli'dayetişen Şevket Selimova'nın, tanınmış şair Manaf Süleymanov'un, Musa Yakup'un, Baba Vəziroğlu'nun, Sabutay Hüseynov'un, Zabit Memmedov'un ve başkalarının Azerbaycan kültürünün, biliminin gelişmesindeki hizmetleri ve yeri hakkında bilgi verilir.

Anahtar Kelimeler: Bilim, Şeref, Kaptan, Yazar, Aydın, Halk.

MODERN VERSION OF ORIENTALISM: AUTO ORIENTALISM

Dr. Öğr. Üyesi Tacettin Gökhan ÖZÇELİK

ABSTRACT

The Enlightenment process of the West led to a two-way development: On the one hand, science and mind have created a permanent environment for the emancipation and autonomy of the individual, providing a permanent transformation in the social life of all humanity not only in Europe, on the other hand, by using the West's knowledge and technology superiority, the way to colonize all other societies has been opened. The non-Western societies, which are outside the process of change experienced by the West, could not realize rationalization in the sense of solving world problems with world methods, they took a new form in the direction of the ontological and epistemological constructs produced by the West. In our time, the West began to recognize the right of the East and at the same time to represent the East and to make a declaration in its place.

The aim of this article is to give a brief review of the concept of orientalism, a tool for the colonization of the East. To show how modern orientalism, in which the orientalism is transformed in a globalized world, that auto orientalism works in non-Western societies. In these societies, it is to reveal the methods and tools of auto orientalism by examining how individuals alienate themselves against their societies without creating an external pressure.

Key Words: Orientalism, Auto Orientalism, Non Western Societies, Modernities, Enlightenment.

AŞIK İSLAM ERDENER

Prof.Mahmud KAMALOGLU

ÖZET

Aslen Dağborçalı, Soyuğbulağh kendinden olan Hacı oğlu İsa kişi 1917 sovyet devriminden sonra Türkiye'nin Kars vilayetine gelip yerleşmiştir.

Zamanın ekonomik şartlarına göre hayvancılık ve çiftçilikle uğraşan İsa kişi daha sonra dünyaya gelen dört kız (Hürü-Ziver-Mihriban-Reyhan) ve İslam dahil dört oğlu (İslam- Musrafa- Nurettin- Hacı)nu köy hayatı şartlarında büyüttüştür.

Aşık İslam Erdener (Nüfus kaydına göre 1337-1921 yılında Kars merkeze bağlı Kümbetli köyünde dünyaya gelmiştir. 14 yaşında iken Köyümüzden Garoyların Aslan kişinin oğlu İsa'nın düğününe gelen Şöreğelli-Arpaçayın Geçit köyünden Aşık Mansur'u üç gün boyunca dinlemiş ve oldukça etkilenmiştir. O günden sonra kendisine, ağaçtan saz'a benzer bir alet yaparak kendince çalmaya başlar.

Zaman ilerledikçe gelişim gösteren Aşık İslam aile'nin de onayı ile aşık olmaya karar verir. Çıldırli aşık Şenliğin oğlu Aşık Kasımla tanışır ve 6-7 yıl boyunca aşık Kasımın çırağı olmuş ve Aşık Şenliğin eserlerinin tamamına yakını ezberlemiştir.

Aşık İslamın Tahsil hayatı:

O dönemlerde ilk mektep (İlk okul) üçüncü sınıfa kadar olduğu için ancak üç yıl okumuş. Dört yıl askerlik görevinden sonra 1947 yılında annesi Lalezarın da köyü olan aslen (Borçalı Karaisalı kendinden olan) Dikme köyünden Gülzade ile evlenir.

Bu evlilikten iki oğlu 6 aylık olduktan sonra bir kızı da 3 yaşından sonra vefat eder. Daha sonra dört kızı üç oğlu daha olur. Büyük çocuğu Mansume'den sonra büyük oğlu Musa dünyaya gelir (14 ağustos 1953 Musanın doğum tarihi) sırayla Naime-Sayma-Songül, İsa han ve Sadi isimli çocukları dünyaya gelir. Bunlardan küçük oğlu Sadi 11 yaşında lösemi'den vefat eder. Saime ise 27 yaşında doğum zehirlenmesinden hayatını kaybeder. Halen Musa ve Mansume Ankara'da Songül İstanbul'da, Naime ve İsa han da Kars-köyde ikamet etmektedirler.

Aşık İslam Erdener halk arasında oldukça takdir görmekte ve sevilen bir aşık olmasının sebebi son derece zeki ve bilgili bir insan olmasının yanı sıra meslek erbabıdır. Hikaye ustası aşık İslam aşık Şenliğin tasnif etmiş olduğu Salman ile Dürretel-Latifşah ile Mihriban Sultan-Sevdakar şah Dilgam Yahya bey vb. hikayeleri oldukça heyecan ve akıcı bir şekilde ifade eden bir usta aşıktır. Bunun yanı sıra Azarbaycan ve Borçalı aşıklarından Şair Nebi-Ahıskalı Hasta Hasan, Aşık Elesker vb. bir çok şair ve aşıkların eserlerini de bilendir.

Uzun yıllar Aşık Şenliği düğünlerde meclislerde çok iyi bir dille insanlara anlatan aşık İslam yöre halkına ve hatta yurt dışına da aşık Şenliği sevdirmiş ve tanıtmıştır.

1960 yılında Kars Bu gün matbaasında, Aşık Şenlik divanı adıyla Aşık Şenliğin eserlerinden bir kısmını dört bin adet bastırmış ama ne yazık ki çok az bir alıcı tarafından kitabın bir kısmı alınmış kalanı ise zay olmuştur.

Aşık İslam Erdener'in Kültür bakanlığı arşivlerinde yazılı derlemeleri vardır. Ayrıca TRT (Türkiye Radyo Televizyon) de belgesel çekimleri vardır.

Aşık İslam Erdener Borçalı aşık geleneğini icra eden ender aşıklardan biridir. Bu nedenle Anadolu aşıklarının katıldığı, o dönemde revaçta olan Konya aşıklar şölenine katılmak istememiştir. Katılmamıştır.

Tiflis-Marneul-Keşeli kendinde yaşamakta olan Ablası büyük kız kardeşi Anahanımı görmek için yıllarca hasretle yaşayan Aşık İslam 1972 -ci yılında bacası oğlu Omar oğlu Gamber Yusibof (Mekanı cennet olsun rahmetle ve özlemle yad ediyorum) tarafından istekle Borçalıya davet edilmiş 62 gün orada müsafir olarak unutulmayacak bir şekilde ağırlanmış ve hürmet görmüştür. O yörenin aşıkları ile tanış olmuş ve oradan çok şad bir şekilde Türkiye'ye dönmüştür. Daha sonra 1974 yılında Tebrize gitmiş Güney Azarbaycan aşıkları ile de tanış olarak oradan da şad olarak dönmüştür.

Aşık İslam Erdener Azarbaycan sevdalısı, öz kültürüne aşık özü bir-sözü bir insan olarak yaşıdı.

PEOPLE ON CREATIVE LEARNING METHODS

Ismayilzade Piraga EYYUB OGLU

ABSTRACT

The study of folk art in the context of the study of national and spiritual values should be carried out. People thought that the scientific methodology and methods for several centuries, scientists think. Scientific theory and methods of interaction between the two has always been available. At the time, the methodological principles and moral values, based on the study of history is no longer regarded as a concept. Right - the current article is a tendency to study how the methodological principles and moral values are being investigated. The principle of historical and ethnographic observation of the rural folk art and explain the statement to be a major methodological direction. People in the study of creativity, analysis, synthesis, integrated approach, methods should be used as a comparative reality.

Key Words: Method, Methodology, Ethnicity, Ethnography, Classical Philology.

CHARLIE’NİN ÇİKOLATA FABRİKASI ESERİNDE BİR ÇOCUK GÖZÜYLE YETİŞKİN DÜNYASI Dr. Öğr. Üyesi Sevra FIRINCIOĞULLARI

ÖZET

Roald Dahl’ın ünlü eseri Charlie’nin Çikolata Fabrikası modern dönemde sorgulanan temel noktalara gönderme yaparak önemli mesajlar içeren çocuk klasiklerindendir. Eser bir çocuk gözüyle yetişkin dünyasındaki çelişkileri görme ve anlama olanağı sunarken buna ilişkin eleştirel bir bakış sunmaktadır. Yoksul bir ailenin tek çocuğu olan Charlie’nin bir gün yaşadığı şehirdeki Çikolata fabrikasına girebilme ve yaşamı boyunca ücretsiz çikolata yiyebilme şansı elde etmesiyle başlayan klasik eser, yoksulluk, eşitlik ve adalete yönelik bir sorgulama niteliğindedir.

Çikolata fabrikasına girmek için şanslı bileti bulmaya çalışan yetişkinlerin ve bileti bulan çocukların genel davranış özellikleri üzerinden temel insani değerler sorgulanmaktadır. Yetişkin tutumlarında gözlenen maddiyatçılık, kibir ve açgözlülüğün, eşitlik ve adaletin imkanını ortadan kaldırdığı ve çocuk yetiştirme tutumlarında bu özelliklerin çocuğun benliğini olumsuz etkilediğinin mesajı verilmektedir. Yetişkinlerin kendi yaşam eksenlerinde bir davranış biçimi haline gelen kibir, açgözlülük, maddiyatçılık gibi tutumların çocukların yetiştirilmesine yansımalarının yaratacağı tahribat eleştiriye tabi tutulmuştur. Çocukların benliklerine işlediği takdirde, paylaşımı, tevazuyu ve eşitliği fark etmeden büyüyen çocukların davranış tutumları da olay örgüsü içinde cezalandırılmaktadır. Dolayısıyla eserin ana mesajının temel insani değerlerin korunmasının yetişkinlerin yaşam ekseninde ve çocuk yetiştirme tutumlarındaki önemi üzerine olduğu söylenebilir. Söz konusu vurgu adaletin ve eşitliğin olanağına bu çerçevede vurgu yapmaktadır.

Bu çalışma bir edebi eser üzerinden sosyolojik analiz yapmayı amaçlamıştır. Sosyoloji alanında tartışılan çocuk yetiştirme tutumları, eşitlik, adalet, yoksulluk gibi gerçeklikler eser içinde analiz edilebilmektedir. Edebiyat sosyolojisi alanına giren bu çalışmada göstergebilim tekniğinin de yardımıyla analiz yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Edebiyat Sosyolojisi, Sosyoloji, Adalet, Eşitlik.

AŞIQ CƏLALIN YARADICILIĞINDA KLASSİK POETİK ƏNƏNƏ

Doç.Dr. İlhamə QƏSƏBOVA

ÖZET

Azərbaycan aşığı ədəbiyyatının yüzillikləri əhatə edən tarixi nəinki məlum ənənəni formalaşdırıb, həmçinin saz havalarını, şeir şəkillərini də cilalayıb. Klassik aşığı şeirinin yaşamasında, yeni nəsillərə ötürülməsində aşığı Cəlal Qəhrəmanovun özünəməxsus rolu olub. Onun yaradıcılığı klassik ənənələrə söykənməklə spesifik yaradıcılıq və ifaçılıq yolu ilə fərqlənir.

Qazax mahalı Göyçə, Borçalı, Tovuz, Gədəbəyə yaxın olduğundan aşığı sənəti də bu dörd bölgənin spesifik xüsusiyyətlərini özündə daşıdığı üçün Aşığı Cəlal bu mühitin əhatəsində daha da inkişaf edib. Aşığı Cəlalın yaradıcılığı mövzu baxımından rəngarəng, demək olar, klassik ənənəyə daxil olan bütün mövzuları, şeir şəkillərini, deyimləri qoruyub saxlayıb. Coğrafi mövqeyinə görə Qazax aşığı mühiti bir neçə aşığı mühitlərin mərkəzində yerləşdiyindən klassik aşığı şeirinin daşıyıcısıdır. Qazax aşığı mühitinin aşıqları arasında bu ənənənin daşıyıcılarından sayılan Aşığı Cəlal Qəhrəmanov klassik mövzulara müraciəti, klassik saz havacatları, eləcə də oxuma tərzini və repertuarını baxımından özünəməxsusluğu ilə seçilir.

Anahtar Kelimələr: Qazax, Aşığı, Saz, Aşığı Cəlal, Borçalı.

НООСФЕРНЫЕ ОСНОВАНИЯ АЛТАЙСКОЙ МОДЕЛИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

NOOSPHERIC FOUNDATIONS OF THE ALTAI MODEL OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Ирина А. ЖЕРНОСЕНКО

Assoc. Prof. Dr. Irina A. ZHERNOSENKO

АННОТАЦИЯ

В статье раскрывается инновационная модель устойчивого развития территории Горного Алтая. В качестве **теоретической основы и методологии исследования** устойчивого развития конкретной территории автор использует теорию ноосферы (В.И. Вернадский) и концепцию коэволюции природного и социального (Н.Н. Моисеев).

Проблема глобального кризиса детерминируется не столько технологическими причинами (загрязнение окружающей среды, разрушение биоты, истощение ресурсов планеты и т.п.), сколько мировоззренческими и духовными.

Алтай является одной из немногих территорий планеты, где коренное население демонстрирует живую традицию бытия, основанную на почитании Природы и тесном взаимодействии с ней. Это проявляется в наличии и функционировании в современных условиях сакральных объектов, которые почитаются местным населением как фактор устойчивости их бытия.

С 2015 года Республика Алтай определила приоритетным направлением своего стратегического развития ноосферную модель, основанную на разумной человеческой деятельности по бесконфликтному соразвитию человека, природы и социума, на новейших достижениях науки и «зеленой» экономике.

Однако, становление ноосферной модели невозможно без воспроизводства национального человеческого капитала и формирования ноосферного типа сознания у современного населения, и, что еще более важно, у подрастающего поколения.

Идеи интеграции современной научной картины мира с традиционными методами природопользования и духовными ценностями коренного населения реализуются в экспериментальных школах, развивающихся в культуротворческой парадигме под научным руководством автора данного исследования. В ходе эксперимента реализуются основные положения инновационного подхода к развитию ноосферного сознания молодежи.

Ключевые слова: теория ноосферы, алтайская модель устойчивого развития, этноэкология, традиционная культура, культуро-творческая парадигма образования.

თეზისების კრებული აიწყო, დაკაბადონდა და გამოიცა
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტში.
SEMPOZYUM ÖZET KİTABI'NIN TASARIMI, BİLGİ İŞLEMLERİ VE BASKISI
SAMTSKHE-CAVAKHETİ DEVLET ÜNİVERSİTESİ'NDE
GERÇEKLEŞTİRİLMİŞTİR.

საგამომცემლო ჯგუფი: **ლია ზედგინიძე**
ლარისა გურგენიძე

ქ. ახალციხე, რუსთაველის ქ. №113,
ტელ.: 0(365)22-19-90, 591-41-12-78
ელ. ფოსტა: contact@sjuni.edu.ge